

**Pohjoismaiden ja Keski- ja Itä-Euroopan uusien demokratioiden
journalistien roolikäsitykset**

Pia Vainikka

Journalistiikan pro gradu -tutkielma

Kevät 2017

Kieli- ja viestintätieteiden laitos

Jyväskylän yliopisto

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos – Department Kieli- ja viestintätieteiden laitos
Tekijä – Author Pia Vainikka	
Työn nimi – Title Pohjoismaiden ja Keski- ja Itä-Euroopan uusien demokratioiden journalistien roolikäsitykset	
Oppiaine – Subject Journalistiikka	Työn laji – Level Pro gradu -tutkielma
Aika – Month and year 5/2017	Sivumäärä – Number of pages 106
<p>Tiivistelmä – Abstract</p> <p>Journalismin ihanteet muuttuvat maailmalla jatkuvasti yhteneväisemmiksi digitalisaation ja globalisaation myötä. Myös journalismin käytänteet muuttuvat muun muassa monimediaisuuden ja talousvaikeuksien takia. Kaikki tämä heijastuu lopulta journalistien roolikäsityksiin eli heidän käsitykseensä journalistin roolista yhteiskunnassa.</p> <p>Journalismin kentällä hallitsee selkeästi länsimaisen journalismin malli, joka painottaa objektiivisuutta ja vallan vahtimista, mutta myös yhä enenevässä määrin yleisön palvelemista ja viihteellisyyttä. Keski- ja Itä-Euroopan maat (CEE-maat) kohtasivat tämän uudenlaisen, pitkään kehittyneen journalismin 1990-luvun taitteessa, kun kommunismin aika oli ohi.</p> <p>Tässä tutkimuksessa tarkastellaan journalistien tehtäväkäsitysten kautta, miten Pohjoismaiden ja Keski- ja Itä-Euroopan uusien demokratioiden journalistien roolikäsitykset tänä päivänä eroavat toisistaan, ja näkyvätkö länsimaisen journalismin ihanteet journalistien roolikäsityksissä. Analysoinnin apuna käytettiin Thomas Hanitzschin (2011) luomia roolimiljoita. Teoreettisena viitekehyksenä toimivat journalistinen kulttuuri, journalistinen identiteetti, professionaalistuminen sekä journalistien roolikäsitykset.</p> <p>Tuloksissa ilmeni, että Pohjoismaiden journalistit ovat melko yhteneväinen ryhmä ja niitä voisi kuvailla Hanitzschin puolueeton vahtikoira -roolimiljööän alla. Suomen ja Norjan toimittajat eroavat kuitenkin jonkin verran ruotsalaisista ja tanskalaisista etenkin poliittisuuden ja viihteellisyyden arvostuksessa. CEE-maat olivat puolestaan hajanaisempi ryhmä erilaisia roolipainotuksia. Viron, Latvian ja Romanian journalistit identifioituvat parhaiten kriittisiksi muutostoimijoiksi, kun taas unkarilaiset ovat enemmän opportunistisia fasilitaattoreita. Tšekkiläiset toimittajat jäivät tässä tutkimuksessa hieman arvoitukseksi.</p> <p>Joka tapauksessa länsimaisen journalismin ihanteet näkyvät selkeästi CEE-maiden toimittajien tehtäväkäsityksissä, joissa painottuvat objektiivisuus ja puolueeton havainnointi. Eri kysymys on, miten nämä ihanteet toteutuvat eri maiden todellisuudessa.</p>	
Asiasanat – Keywords Journalistinen kulttuuri, journalistinen identiteetti, journalistien roolikäsitykset, tehtäväkäsitykset	
Säilytyspaikka – Depository Jyväskylän yliopisto	

Sisällys

1 JOHDANTO	1
1.1 Journalismin roolien muutos	1
1.2 Kaksi eri roolikäsitysten ryhmää.....	4
2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS	7
2.1 Kaikki alkaa professionaalistumisesta	7
2.2 Journalistinen kulttuuri.....	10
2.2.1 Journalistinen kulttuuri yleisesti	10
2.2.2 Hanitzschin journalistiset miljööt	13
2.3 Journalistien ideologiat ja ammatillinen identiteetti	15
2.4 Journalistien roolikäsitykset	18
2.4.1 Ei todellisuutta, vaan ideologioiden muokkaamia malleja	18
2.4.2 Erilaisia roolien jaotteluja ja Hanitzschin rooliulottuvuudet	19
2.4.3 Aiempien tutkimusten roolikäsityksiä	22
2.5 Journalismin koulutuksesta työelämään – ideaalien opiskelua	23
3 TUTKIMUSSTRATEGIA.....	27
3.1 Tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset.....	27
3.2 Vertaileva analyysi.....	28
3.3 Aineistona The Worlds of Journalism Study	30
3.3.1 Kyselytutkimus 67 eri maasta.....	30
3.3.2 Käsitteellinen viitekehys.....	30
3.3.3 Kysymykset roolikäsityksistä	31
3.4 Analyysin apuna SPSS-ohjelma.....	32
4 JOURNALISMIN TILA TUTKIMUKSEN MAISSA	33
4.1 Maiden rajaus	33
4.2 Pohjoismaat	34
4.2.1 Suomi.....	35

4.2.2 Ruotsi	38
4.2.3 Norja	40
4.2.4 Tanska	42
4.3 Uudet demokratiat Keski- ja Itä-Euroopassa	44
4.3.1 Viro	46
4.3.2 Latvia	49
4.3.3 Tšekki	51
4.3.4 Romania	54
4.3.5 Unkari	56
4.4 Maiden journalistien taustat kokoavasti	59
5 AINEISTON ANALYYSI	60
5.1 Pohjoismaiden journalistien tehtäväkäsitykset	60
5.2 Uusien demokratioiden journalistien tehtäväkäsitykset	63
5.3 Kaksi erilaista maaryhmää	65
5.4 Autonomian vaikutus tehtäväkäsityksiin	67
5.5 Iän ja työskentelyvuosien vaikutus roolikäsityksiin	69
5.6 Journalistit eri kulttuureista Hanitzschin mallin mukaan	72
5.6.1 Tutkimuksen journalistien tehtäväkäsitysten jaottelu maittain Hanitzschin rooliuottuvuuksiin	72
5.6.2 Journalistien ryhmät puolueettomia vahtikoiria ja kriittisiä muutostoimijoita	75
6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	78
6.1 Mistä erot ja yhtäläisyydet johtuvat?	78
6.2 Ideaalirooleja	82
6.3 Tutkimuksen tulokset toisen tutkimuksen valossa	84
6.4 CEE- maiden journalismin haasteet	85
6.5 Tutkimuksen kritiikkiä ja jatkotutkimuksen tarvetta	85
KIRJALLISUUS	88

LIITTEET	95
Liite 1: Ote The World of Journalism -tutkimuksen kyselylomakkeesta.....	95
Liite 2: Tehtäväkäsitykset ja niiden arvostusprosentit	96
Liite 3: Tehtäväkäsitysten arvostus keskiarvoina eri maissa	96
Liite 4: Hanitzschin yhteiskunnallisten rooliulottuvuuksien tärkeysprosentit maissa	101

1 JOHDANTO

Journalismin rooli maailmassa on ollut viime vuosikymmeninä suuressa muutoksessa niin kansallisesti kuin maailmanlaajuisestikin. Sekä digitalisaatio että globalisaatio ovat luoneet sille haasteita. Lähes jokaisessa teollistuneessa maassa media taistelee hupenevien yleisöjen, laskevien mainostulojen, pienenevien työbudjettien sekä internetin aiheuttaman armottoman kilpailun kanssa (Weaver & Willnat 2012, 1). Yhä useampi journalisti työskentelee mediasarjojen yli printissä ja verkossa sekä vielä suuri osa freelancereina, joilla ei ole takanaan selkeää toimituskulttuuria (emt., 1). Miten toimittajat tajuavat omaa yhteiskunnallista rooliaan tässä muuttuvassa maailmassa? Journalistien roolikäsitysten tarkastelu on nyt tärkeää, jotta tiedämme, millaisten diskurssien ja arvojen kautta he maailmaamme rakentavat.

1.1 Journalismin roolien muutos

Journalismin on kuvattu syntyvän, kun journalistien ammatillinen identiteetti on alkanut muotoutua ja heidän muista kansalaisista erottautuva yhteiskunnallinen roolinsa on hahmottunut (Deuze 2005, 442). Digitalisaation myötä journalismin rooli on ollut kääntymässä takaisin historiaansa päin, kun yleisön lisääntynyt vaikutus ja osallistuminen journalismiin ovat muuttaneet maailmanlaajuisesti uutistuotantoa ja tiedon jakamisprosesseja (Schmitz Weiss 2015, 76). Journalistin rooli ei olekaan enää niin yksiselitteinen, kun kansalaiset eivät ole enää passiivisia tiedon saajia, vaan tuottavat myös itse aktiivisesti tietoa ja tuovat julki mielipiteitä. Witschgen (2013) mukaan journalisteille journalismi on ammatti, jossa asioista perillä olevat ihmiset tekevät töitä tiettyjen standardien mukaan. Jos näitä tiettyjä laatustandardeja, kuten tiedon tarkkuutta ja totuudenmukaisuutta, ei joku päivä pystyttäisi täyttämään, voisi se olla suuri menetys demokratialle. (Witschge 2013, 164 ja 167.) Näiden tiettyjen laatustandardien kuten objektiivisuuden, läpinäkyvyyden, puolueettomuuden ja kriittisyyden avulla journalistit voivat edelleen perustella rooliaan yhteiskunnassa. Journalismiin pitää pystyä luottamaan.

Myös globalisaatio on tuonut uusia vaikutteita kansallisiin journalistisiin kulttuureihin eli journalistien toimintaympäristöihin. Journalististen kulttuurien kautta toimittajat ammentavat roolikäsityksiään. Kansainväliset journalismin tutkimukset ovat osoittaneet, että konvergenssi eri maiden journalististen roolikäsitysten ja työtapojen välillä on

kiihtynyt globalisaation myötä (Hanitzsch 2007, 367). Digitalisaatio ja internetin laajeneminen ovat nopeuttaneet journalististen kulttuurien yhtenäistymistä, kun monella on saatavilla journalistista sisältöä kaikkialta maailmasta. Hallitsevalla läntisellä journalistisen kulttuurin mallilla on ollut suuri vaikutus etenkin demokratisoituihin valtioihin, joissa journalistien yhteiskunnallinen rooli on jouduttu määrittelemään uudestaan kommunistisen vallan jälkeen. (Lauk 2009a.)

Hallin ja Mancini (2004) toteavat, ettei kukaan voi tietää, mihin asti mediaympäristöjen konvergenssi jatkuu. Joko se jossain vaiheessa pysähtyy tai sitten merkittävät kansalliset erot häviävät lopulta kokonaan. (Hallin & Mancini 2004, 13). Tällä hetkellä journalismissa on kuitenkin yhä kansallisia eroja, ja joidenkin maiden välillä journalistisen kulttuurin erot ovat suuriakin. Maailman maat eivät globalisoidu samassa tahdissa, ja edelleen osa maista, kuten Pohjois-Korea, ovat pitkälti ulkona maailmaa yhtenäistävästä kehityksestä. Myös maissa, joissa läntinen globalisaatio ja trendit ovat jo päässeet vaikuttamaan, on journalismin muutostahti usein ollut odotettua hitaampaa. Näin on käynyt muun muassa Keski- ja Itä-Euroopan entisten sosialismimaiden median demokratisoitumisessa ja länsimaalaistumisessa, jonka odotettiin tapahtuvan nopeastikin Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen. (Gross & Jakubowicz 2013, 7.)

Journalismin ideaalina pidetään usein nimenomaan läntisen demokratian ja journalismin ihanteita sekä Pohjois-Amerikan ja Britannian edustamaa liberaalia mediasysteemiä (Hallin & Mancini 2004, 6). Liberaalin journalismin mallin pääperiaatteita ovat muun muassa etäisyys vallankäyttäjistä, poliittinen vapaus, läpinäkyvyys sekä vastuullisuus. Malli perustuu vahvasti osallistavaan demokratiaan. (Lauk 2009a, 71.) Sen lisäksi, että liberaali mediamalli hallitsee läntisen maailman käsitystä journalismista, se on vaikuttanut muiden systeemien ja maiden journalististen kulttuurien kehitykseen (Hallin & Mancini 2004, 13). Muita mediasysteemien malleja arvostellaan sen mukaan, kuinka kaukana ne ovat läntisen maailman ihanteesta, jossa toimittajat nähdään valtiosta riippumattomina, neutraaleina vallan vahtikoirina (emt., 13). Selkeä vertailukohde on käytännöllinen journalistisia kulttuureja vertailtaessa, mutta muun muassa Hanitzschin (2007, 372) mukaan kulttuurien vaihtelu jää varjoon, kun journalistisia kulttuureja määritellään vain länsimaisen journalismin kautta.

Hallin ja Mancini (2004, 11) korostavat, etteivät journalistiset kulttuurit ja mallit ole kehittyneet sattumalta, vaan niihin ovat vaikuttaneet ja vaikuttavat valtioiden historialliset

kehitykset. Mediasysteemit ovat kehittyneet usein käsi kädessä kansallisvaltion kehityksen kanssa, koska journalismi on pitkälti sidoksissa poliittiseen tilanteeseen ja politiikan kehitykseen (emt. 13). Etenkin maissa, joissa journalistit näkevät itsensä jonkin asian tai ryhmän asianajajina tai puolustajina, poliittisen tilanteen vaikutus journalismiin on suuri (emt., 29). Monessa tutkimuksessa on painotettu nimenomaan yhteiskunnan politiikan ja taloudellisen historian vaikutusta journalismin kehitykseen (mm. Hallin & Mancini 2004; Hanusch 2015), mutta kulttuurin rooli on usein sivuutettu. Hanusch (2015, 191) kertoo kuitenkin artikkelissaan, kuinka Uuden-Seelannin Aotearoa-saarella journalismiin ovat vaikuttaneet suuresti maorien kulttuuriset arvot, kuten toisten kunnioittaminen sekä kulttuurillisten protokollien noudattaminen. Myöskään länsimaissa maissa kulttuurin vaikutusta journalismiin ei voi sivuuttaa. Hallinin ja Mancinin (2004, 28—29) mukaan maissa, joissa journalistit ovat nähneet itsensä enemmän neutraalin tiedon tuottajina tai viihteen tarjoajina, poliittinen vaikutus on ollut vähäinen ja kulttuurinen vaikutus siis suurempi. Muun muassa Pohjoismaissa kulttuurinen historia ja moraalinen kehittyminen ovat isompia vaikuttajia journalismin kehittymiseen kuin maan poliittinen menneisyys. Myös Glowacki, Lauk ja Balčytienė (2014, 8) toteavat, että Keski- ja Itä-Euroopan uusien demokratioiden journalismin selittämisessä kulttuurilliset tekijät ovat hyvin merkityksellisiä. Silti Weaver ja Willnat (2012, 545) ovat selvittäneet maailmanlaajuisessa tutkimuksessaan, että journalistiset roolit ovat enemmän kytköksissä nimenomaan poliittiseen systeemiin kuin kulttuuriin. Se on kuitenkin selvää, että poliittinen muutos kommunismista demokraattiseen malliin antoi uusien demokratioiden medialle mahdollisuuden muuttua.

Toisaalta ei kannata unohtaa, että media muokkaa myös yhteiskunnallisia rakenteita (Hallin & Mancini 2004, 8). Ennen ensimmäisten demokraattisten yhteiskuntien syntyä journalismia pidettiin Euroopan autoritaarisissa valtioissa hyvänä yhteiskunnan hallinnan välineenä. Kirjapainon keksimisen jälkeen tiedon määrän laajeneminen alkoi horjuttaa autoritaarisia hallintoja ja poliittinen journalismi sekä kriittisyys valtion toimia kohtaan kehittyivät. (McNair 2009, 237—238.) Vapaata mediaa pidetäänkin nykyään usein demokratian edellytyksenä, koska journalistit tarjoavat tietoa, jonka mukaan kansalaiset voivat tehdä valintoja kilpailevien yhteiskunnallisten instituutioiden ja päättäjien välillä (McNair 2009, 238). Läntisissä demokratioissa sananvapaus on yksi kansalaisten sekä median perusoikeuksista, mutta muun muassa kommunistisissa valtioissa vapaata mediaa ei juurikaan ole. Entisissä kommunistisissa valtioissa hallinnon irrotettua otettaan mediasta sananvapaus alkoi parantua, mutta lähivuosina Keski- ja Itä-Euroopan maissa median

vapautta on alettu taas rajoittaa. Esimerkiksi Unkari oli vuonna 2010 maailman medianvapauslistalla 23., mutta seitsemässä vuodessa se on tippunut 48 sijaa, 71. sijalle. (Reporters sans frontières, RSF.)

1.2 Kaksi eri roolikäsitysten ryhmää

Journalismin yhteiskunnallisten roolien määrittely läntisissä demokratioissakaan ole digitalisaation takia enää niin yksiselitteistä kuin 20 vuotta sitten. Tämän tutkimuksen kannalta digitalisaatiota mielenkiintoisempi muutos on globalisaatioon liittyvä roolikäsitysten yhdentyminen vanhojen demokratioiden ja hiljattain demokratioituneiden maiden välillä. Journalismin kohdalla globalisaatio tarkoittaa liberaalin mallin ja länsimaaisen journalismin ihanteiden mukaisten ammattinormien ja arvojen leviämistä ympäri maailman (Hallin & Mancini 2004).

Tämän tutkimuksen tarkoitus on tutkia vertailevalla analyysillä kahden erilaisen maaryhmän, Pohjoismaiden ja Keski- ja Itä-Euroopan uusien demokratioiden, journalistien tehtävä- ja roolikäsityksiä journalististen kulttuurien valossa. Tehtäväkäsityksellä tarkoitan toimittajien tärkeinä pitämiä, yksittäisiä journalismin yhteiskunnallisia tehtäviä. Roolikäsitteellä tarkoitan puolestaan laajempaa, monen tehtävän muodostamaa journalistien käsitystä omasta merkityksestään ja roolistaan yhteiskunnassa. Tästä eteenpäin kutsun Keski- ja Itä-Euroopan uusia demokratioita niistä usein käytetyllä englanninkielisellä lyhenteellä CEE-maat (Central and Eastern Europe). Tutkielmassani tarkasteltavat maat olen valinnut sellaisten CEE-maiden joukosta, jotka ovat Euroopan Unionin jäseniä. Edellytyksenä on, että heillä on enemmän yhteispiirteitä yhteiskuntien kehityksessä kohti länsimaista demokratiaa kuin mailla, joita eivät vielä ole niin vakaantuneita demokratioita.

CEE-maiden journalistien roolikäsitysten muutos kohti läntisen journalismin ihanteita on hyvin monisyinen tutkimusalue, koska 90-luvun jälkeen roolikäsitykset ovat muuttuneet selkeästi myös läntisissä demokratioissa digitalisaation ja kaupallistumisen sekä internetin tulon myötä (Meyen & Balaban 2011, 87). Tässä tutkimuksessani en pyri vastaamaan kysymykseen, kuinka roolikäsitykset ovat lähentyneet toisiaan, vaan kuvailemaan, miten ne eroavat maiden ja maaryhmien välillä tällä hetkellä. Tutkimuksen aineisto on vuosina 2012—2016 tehdystä maailmanlaajuisesta The World of Journalism -tutkimuksesta (WJS).

67 eri maassa tehty kyselytutkimus on laajin kansainvälisesti journalistien roolikäsityksiä käsittelevä tutkimus (WJS).

CEE-maat olivat 1990-luvun alussa uuden edessä, kun kommunismi irrotti niistä otteensa. Journalistien ja viestinnän ammattilaisten oli yhtäkkiä määriteltävä ja muotoiltava journalismin rooli uudestaan uudessa yhteiskunnassa (Lauk 2009a, 76). Ne alkoivat globalisoitua ja ottaa vaikutteita lännestä. Länsimaissa yleinen oletus oli, että kommunistisen vallan kaaduttua demokratisoituvat maat mukautuisivat luonnollisesti länsimaiseen, liberaalin journalismin käsitykseen. Läntistä journalismin ihannetta on myös useaan otteeseen pyritty ”viemään” näihin maihin. (Lauk 2008a, 1.) Monet länsimaiset mediayhtiöt muun muassa laajensivat toimintaansa idemmäksi vieden maihin ammatillisia arvoja ja kulttuurillisia normeja (Hanitzsch 2011, 487). CEE-maiden journalismin demokratisoitumista onkin kutsuttu ”eurooppalaistamiseksi”, joka tarkoittaa länsimaalaisen journalismin arvojen, standardien ja periaatteiden omaksumista osaksi median toimintaa (Lauk 2009a, 70).

Yli 25 vuoden aikana CEE-maat ovat lähentyneet liberaalia journalismin mallia ja läntisen journalismin ihanteita (katso esim. Hallin & Mancini 2004) ja niiden mukaista ammatti-ideologiaa. Eroja on kuitenkin yhä ja ne ovat paikoin vielä suuriakin. Muun muassa Unkarista median sananvapaus on huonontunut viime vuosina. Pohjoismaat ovat puolestaan saaneet kehittyä omiksi valtiomuodoikseen jo pitkään, Suomi viimeisimpänä, satavuotiaana itsenäisenä demokratiana. Näissä itsenäisissä demokratioissa journalistinen kulttuuri on jo muotoutunut omanlaisekseen, läntisen journalismin ihanteiden mukaisiksi. Pohjoismaiden länsimaisen journalistisen kulttuurin ja uusien demokratioiden kulttuurin sekä yhdentymisen että edelleen olemassa oleva kuilu tekevät tutkimuksesta kiinnostavan ja merkityksellisen. Miten kulttuurien yhdentymisen näkyy toimittajien roolikäsityksissä? Tutkimuksen maiden journalistista ja poliittista tilannetta avaan tarkemmin luvussa 4, jossa syvennyttään maiden journalistien toiminnan raameihin. Vaikka globaaleja journalismin kulttuureja ja roolikäsityksiä on tutkittu paljon, ei tutkimisen tarve koskaan loppu. Pohjoismaiden ja CEE-maiden toimittajien roolikäsityksiä ei muun muassa ole vertailtu vielä lainkaan. The Worlds of Journalism -tutkimus antaa monille tutkijoille laajan mahdollisuuden vertailla omaa tutkimusalaansa kiinnostavia maita keskenään. Oma tutkimusasetelmani on tärkeä lisäksi siksi, että CEE- maat ovat oletukseni mukaan vasta siirtymävaiheessa kommunistisesta kulttuurista kohti globaaleja journalistisia roolikäsityksiä.

Tässä tutkimuksessa selvitän vertailevan analyysin avulla maiden journalistien tehtävä- ja roolikäsityserot sekä yhteneväisyydet 2010-luvulla. Koska journalistiset roolikäsitykset ovat selkeä tapa tuoda esiin eroja maiden journalististen kulttuurien välillä, perehdytään tässä tutkimuksessa niihin. Tuon esille, miten toimittajien tehtäväkäsitykset eroavat toisistaan niin maiden tasolla kuin kahden eri maaryhmän välillä, kuinka suuria näkemuserot ovat ja mistä erot tai vaihtoehtoisesti yhtäläisyydet voisivat johtua. Tärkein osuus on, kun niputan tehtäväkäsitykset erilaisiksi roolikäsityksiksi yksittäisille maille sekä maaryhmille. Tutkimuksen teoreettisena viitekehystenä toimii neljä käsitettä: professionaalistuminen, journalistinen kulttuuri, journalistinen ammatti-ideologia sekä journalistien roolikäsitykset. Roolit, ammatti-ideologia ja journalistinen kulttuuri kietoutuvat tiiviisti yhteen, joten moni näitä käsittelevä tutkimus sivuaa jokaista käsitettä, eikä niitä voi selkeästi käsitellä erikseen. Kaikki edellä mainitut käsitteet kumpuavat puolestaan journalistisesta professionaalistumisesta.

Luvussa 2 avaan teoreettista viitekehystäni näiden käsitteiden avulla. Luvussa 3 tuon esille tutkimusongelmani ja -kysymykseni sekä kerron tutkimusstrategiastani. Esittelen myös lisää The World of Journalism -tutkimusta (WJS) ja sen taustoja. Luvussa 4 keskityn tutkimukseni maiden tämän hetkiseen journalistiseen ja poliittiseen tilanteeseen, johon loppupäätelmät kiinnittyvät. Viidennessä luvussa analysoin määrällisen analyysin ja SPSS-ohjelman avulla, millaisia roolikäsityksiä eri maiden ja maaryhmien journalisteilla on. Luku 6 keskittyy lopulta pohtimaan, mistä erot ja yhtäläisyydet roolikäsityksissä johtuvat ja miten länsimaiset journalismin roolikäsitykset lopulta CEE-maissa näkyvät. Mietin myös jatkotutkimusmahdollisuuksia sekä oman tutkimukseni ongelmakohtia.

2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Seuraavissa alaluvuissa avaan tutkimukseni teoreettista viitekehystä neljän käsitteen avulla. Professionaalistuminen on käsitteiden kivijalka, jonka päälle rakentuvat journalistinen kulttuuri, journalistien ideologiat ja lopulta myös journalistien roolikäsitykset. Kaikki neljä käsitettä kietoutuvat kuitenkin loppujen lopuksi tiiviisti yhteen, joten vaikka nyt käsitelen niitä erillisinä osina, ovat ne kaikki kytköksissä toinen toisiinsa. Oma tutkimukseni pohjautuu roolikäsitysten tarkasteluun, joten kappaleessa 2.4 kerron, miten aion käyttää roolikäsitysten määrittelyjä tutkimuksen teossa.

2.1 Kaikki alkaa professionaalistumisesta

Journalismi lähtee pitkälti sen ammattikunnan professionaalistumisesta. Nygren (2012b, 74) määrittelee professionaalistumisen prosessiksi, jossa jokin toiminta kehittyy vaiheittain kohti itsenäistä, ammattimaista ammattia. Pietilän (2010, 21) mukaan journalismin professionaalistuminen tarkoitti ”julkisen palvelun eetoksen syntyä ja voimistumista ammattikunnassa”. Journalismi on siis kokenut aikoinaan professionaalistumisen, muuttumisen sekalaisesta kirjoittajien ryhmästä ammattikunnaksi, jolla on yhteisiä arvoja ja käytänteitä.

1800-luvulla journalismi alkoi Euroopassa enenevässä määrin ammatillistua, kun siihen alettiin liittää tiettyjä laatuvaatimuksia ja journalismin etiikka kehittyi. Journalismi muuttui pelkästä taidosta amatiksiksi. (Høyer & Lauk 2016, 8—9.) Journalistina työskentelyyn ei kuitenkaan vieläkään tarvita välttämättä tiettyä ammatitutkintoa. Journalismin ammatti on normatiivinen eli sen arvot ja tehtävät ovat yhteiskunnallisesti luotuja. Se on siis rakentunut ihmisten päätöksistä siitä, mikä on oikein ja mikä ei, toisin kuin esimerkiksi lääkärin professio, jota ohjaavat pitkälti tieteelliset faktat ja luonnonlait. (Pietilä 2012, 104—106.) Journalismi voidaan silti laskea ammattikunnaksi, koska se täyttää tiettyjä muita ammattimaisia piirteitä: toimittajat jakavat tietyn ammatillisen ideologian ja sen sisältämän etiikan, heillä on tietty autonomian aste sekä journalistiselle työlle on olemassa laatuvaatimukset (Høyer & Lauk 2016, 9). Journalistien koulutus on monissa maissa korkeakoulutasoista, joten myös koulutuksen puolelta journalismi on ammattimaistunut. Journalistien koulutustaso ei kuitenkaan mittaa suorasti maan journalismin professionaalistumista, koska maan journalistien ammatillinen autonomia ja ammatilliset

normit voivat kuitenkin olla hyvin puutteellisia (Hallin & Mancini 2004, 34). Kaiken kaikkiaan journalismilla on kuitenkin selkeä professionaalinen asema monissa yhteiskunnissa, eikä sen olemassaolon merkitystä tarvitse kyseenalaistaa.

Ammatin professionalistumista voidaan määrittää esimerkiksi sen mukaan, kuinka suurta ammattikunnan autonomia on, kuinka selkeästi muotoillut ammatilliset normit sillä on sekä kuinka paljon ammattikunta on suuntautunut julkiseen palveluun (Hallin & Mancini 2004, 34—37). Journalismin ammatilliset normit (kuten eettiset periaatteet) ovat monissa maissa selkeästi määriteltyjä (emt., 35). Esimerkiksi Suomessa Journalistin ohjeita noudatetaan lähes kaikissa mediayhtiöissä ja ne ovat tutut kaikille toimittajana työskenteleville. Yksi länsimaaisen journalismin normeista on riippumattomuus muista tahoista. Sitä journalistit tavoittelevat työssään, mutta todellisuudessa jo yleisön kiinnostus sekä markkinat ohjaavat yhtiöitä ja sitä kautta journalistien arkea. Journalismi on vahvasti suuntautunut julkiseen palveluun ja julkisen palvelun etiikkaan, joten myös sen puolesta ammattikunta on selkeästi professionalistunut (Hallin & Mancini 2004, 36—37). Journalismin professionalistumisen on väitetty nykyaikana pikkuhiljaa taantuvan, kun kaupallistuminen vie journalismia julkisesta palvelusta kohti kohdennettua asiakaspalvelua (Pietilä 2010, 21—23). Ammattikunnan professionalistumista rapauttaa myös internet, kun jokainen yhteiskunnan jäsen voi tuottaa tietoa.

Se, millaista journalismin professionalistuminen maailmanlaajuisesti on, on mahdotonta muotoilla yhdeksi ainoaksi oikeaksi, koska erot maiden välillä ovat suuria (Anderson 2008). Siksi on mielekäästä katsoa eri maiden journalismin professionalistumisen astetta. Hallin ja Mancini (2004) ovat luoneet kolme mediasysteemimallia, joiden mukaan professionalistumisen astetta voidaan vertailla. Heidän luomansa mediasysteemimallit ovat 1) välimerellinen/polarisoitunut pluralistinen malli (esimerkiksi Ranska, Italia ja Espanja), 2) Pohjois-/Keski-Euroopan malli tai demokraattinen korporativismin malli (esimerkiksi Suomi, Itävalta, Norja, Ruotsi ja Sveitsi) sekä 3) Pohjois-Atlantin malli tai liberaalimalli (esimerkiksi Iso-Britannia, USA ja Kanada). Lauk (2008a) avaa seminaariesityksessään Hallinin ja Mancinin mallien professionalistumisen astetta alla olevalla tavalla.

1) Välimerellisessä tai polarisoituneessa pluralistisessa mallissa (*the mediterranean or polarized pluralist model*) professionalistuminen on alhaista, koska journalistit mukautuvat enemmän uutisorganisaation ideologiaan kuin yhteiseen ammatilliseen

ideologiaan. Journalistit ovat tiiviisti yhteyksissä valtioon, poliittisiin puolueisiin sekä eliittiin, jolloin journalismin autonomia on matala. Eettisistä säännöistä ei ole hyvää yhteisymmärrystä. Kaikki tämä juontaa juurensa myös siihen, ettei journalisteilla ole kunnollista, kehittyntä koulutusta, eikä ammatillisilla organisaatioilla ole valtaa uutisorganisaatioihin tai journalisteihin.

2) Pohjois- ja Keski-Euroopan mallin tai demokraattinen korporativismin mallin (*the north/central european or democratic corporatist model*) professionaalistumisen sekä autonomian aste ovat korkeita. Hyvän journalistisen tavan standardit ovat yleisesti hyväksytyjä, ammatillinen itsesääntely toimii, ammatilliset järjestöt ovat vahvoja ja journalistien koulutus on pitkälle kehittyntä. Valtio vastaa siitä, että maan media on moniääninen muun muassa valtion avustuksilla (esimerkiksi Yle). Valtion sääntely on kuitenkin olematon tai todella vähäistä.

3) Pohjois-Atlantin malli tai liberaalimalli (*the north atlantic or liberal model*) sisältää myös vahvan professionaalistumisen asteen. Journalistien ideologia nojaa julkisen palvelun tarjoamiseen ja yleisesti hyväksytyihin menetelmiin ja standardeihin. Objektivisuutta arvostetaan ja faktapohjaisesti uutisoinnista pidetään kiinni. Journalistien autonomia on erityisen suurta, koska virallista itsesääntelyelintä ei ole kehittyntä. Journalismin koulutuksella on pitkät perinteet. (Lauk 2008a.)

Tutkimukseni maissa professionaalistumisen aste vaihtelee suuresti. Pohjoismaat kuuluvat selkeästi demokraattiseen korporativismin malliin. Laukin (2008a) mukaan CEE-maita ei voi suoraan kategorisoida tiettyyn malliin, vaan niissä on löydettävissä elementtejä jokaisesta mallista. Hän mieltää maat kuitenkin monella tapaa lähimmäksi polarisoitunutta pluralistin mallia, mutta median suuri kaupallisuus yhdistää niitä myös liberaalimalliin. (Lauk 2008a.) Jos siis havainnoi tutkimukseni maaryhmiä Hallinin ja Mancinin mediamallien professionaalistumisen kautta, eroavat Pohjoismaat ja CEE-maat paljonkin toisistaan.

Se, kuinka professionaalistunut maan tai organisaation journalismi on, määrittelee niiden journalistista kulttuuria. Siksi avaan seuraavaksi journalistisen kulttuurin käsitettä.

2.2 Journalistinen kulttuuri

Puhumme usein kulttuureista. Suomesta turvapaikkaa hakevat tulevat eri kulttuurista kuin omamme. Heillä on erilaisia käsityksiä ja arvoja elämässään. Nygrenin (2012a) määritelmän mukaan kulttuuri on koko olemisen ja elämisen tapamme, jossa jaetut ideat ja käytänteet erottavat kulttuuriset ryhmät toisistaan. Kulttuuri on yhteiskunnallisesti rakentunut arvojen ja ideologioiden kautta, mutta ei ole vain abstrakti ideologia, koska kulttuurilliset arvot tulevat lopulta esiin arkipäiväisissä valinnoissamme ja toiminnassamme. (Nygren 2012a, 7.)

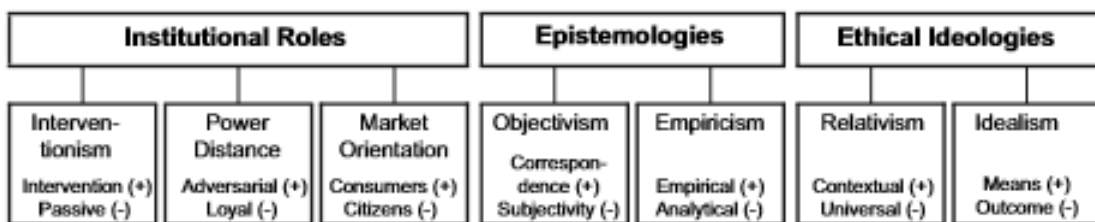
2.2.1 Journalistinen kulttuuri yleisesti

Myös journalistit mukautuvat työssään erilaisiin kulttuureihin ja niiden toimintatapoihin. Journalistinen kulttuuri on asetelma ammatillisia käsityksiä ja toimintatapoja, joiden mukaan toimittajat oikeuttavat heidän roolinsa yhteiskunnassa ja tulkitsevat työtään merkitykselliseksi sekä itselleen että muille (Hanitzsch 2007, 369—370). Kulttuuri ei ole pysyvä rakenne, vaan eri ideologiat ja toimintatavat taistelevat hallitsevien ideologioiden kanssa jatkuvasti muokaten ja uudelleen määrittäen journalismin kulttuuria (emt., 369—370). Journalistisessa kulttuurissa journalistien työn takana vaikuttavat niin ammatilliset arvot kuin sopimuksetkin, jotka ovat kulttuurillisesti sovittuja (Hanitzsch & Mellado 2008). Nämä arvot ja sopimukset ovat muokkautuneet journalismin professionaalistuessa (ks. 2.1). Journalistisia kulttuureja voi hahmottaa maailmanlaajuisesti, valtioittain tai vaikka mediayhtiöittäin (Nygren 2012a, 8), joten niiden rajoja on vaikea hahmottaa selkeästi. Tasoista eniten on tutkittu maiden välisiä journalistisia kulttuureita (Hanitzsch & Mellado 2008), johon myös oma tutkimukseni perehtyy.

Journalistinen kulttuuri ilmenee kolmella eri tasolla kuten muutkin kulttuurit (Hanitzsch & Mellado 2008). Ensinnäkin tietyn journalistisen kulttuurin journalisteilla on yhteisesti jaettuja käsityksiä työstään (arvoja, asenteita ja uskomuksia) (emt.). Esimerkiksi länsimaisen journalismin arvoina pidetään objektiivisuutta ja kriittisyyttä uutisoitavia asioita kohtaan. Journalisteilla on myös uutiskriteerien mukaan ajatuksia siitä, mitkä aiheet ja näkökulmat ylittävät uutiskynnyksen. Journalistien roolikäsitykset kuuluvat tähän ensimmäiseen kulttuurin tasoon. Toisena journalistinen kulttuuri ohjaa journalistien uutistyön käytänteitä eli uutisten tekoa (emt.). Heillä on selkeänä mielessä, että suuret

katastrofit lähellä omaa paikkaa on uutisoitava nopeasti ja isostikin. Lopulta kulttuuri näkyy myös lopputuloksissa eli millaista uutisointia journalistinen kulttuuri tuottaa (emt.) Toisissa kulttuureissa journalismi painottuu viihteelliseen materiaaliin, toisissa poliittisiin kannanottoihin ja vaikuttamiseen.

Jotta journalistisia kulttuureja voidaan tarkastella maailmanlaajuisesti, on tutkimuksessa käytettävä selkeää konseptia, joka toimii hyvin erilaisissa kulttuureissa (Hanitzsch 2007, 368). Hanitzschin mukaan journalistisen kulttuurin konseptia on käytetty monissa tutkimuksissa hyvin eri tavoin, jolloin se on tuottanut siitä hajanaista kirjallisuutta. Hän moittii monia vertailevia tutkimuksia myös siitä, että ne keskittyvät liikaa vertailemaan muita kulttuureja länsimaisen journalismin ihanteisiin, jolloin kulttuurien vaihtelu jää helposti varjoon. (emt., 368 ja 372.) Siksi hän on muodostanut mallin (kuvio 1), joka tekee eri journalististen kulttuurien tutkimuksesta mielekästä ja mahdollisimman tasapuolista. Hän jakaa mallissaan journalistisen kulttuurin kolmeen eri rakenneosaan, jotka sisältävät seitsemän käsitteellistä ulottuvuutta (emt., 371). Käytän myöhemmin mallia apuna roolikäsitysten ulottuvuuksien avaamisessa.

KUVIO 1 Hanitzschin journalistisen kulttuurin rakenneosat ja niiden dimensiot (2007, 371)

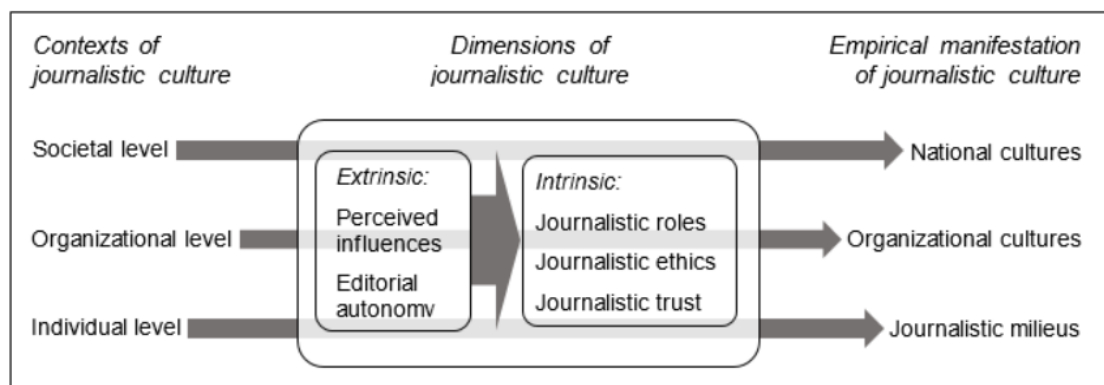
Mallissaan Hanitzsch jakaa journalistisen kulttuurin kolmeen eri osa-alueeseen - yhteiskunnallisiin rooleihin, epistemologioihin sekä eettisiin ideologioihin.

Yhteiskunnalliset roolit sisältävät niin journalismin normatiiviset vastuut kuin sen vaikutuksen yhteiskunnassa (Hanitzsch 2007, 371). Käyn luvussa 2.4 tarkemmin läpi yhteiskunnallisten roolien aladimensioita eli vaikuttamisen astetta (interventionism), etäisyyden astetta vallasta (power distance) sekä markkinaorientoitumisen astetta (market orientation). Journalistisen kulttuurin toinen ulottuvuus epistemologiat eli tietoteoriat mittaavat journalistista kulttuuria totuuden kertomisen asteella (Hanitzsch 2007, 375). Voiko journalismi tarjota objektiivista ja arvovapaata tietoa totuudesta? Kuinka kokemusperäistä journalismi on? (emt., 376.) Hanitzschin kolmantena journalistisen kulttuurin ulottuvuutena ovat eettiset ideologiat. Moraaliset arvot ovat omanlaisiaan jokaisessa kulttuurissa, joten ne ovat tärkeitä myös journalistista kulttuuria tutkittaessa.

(emt., 378.) Hanitzsch ei tarkoita eettisten ideologioiden ulottuvuudella kuitenkaan niiden sisältöä, koska ne pohjautuvat lähes aina läntisiin journalismin arvoihin. Hän tarkastelee mallissaan enemmänkin toimittajien suhtautumista eettisiin arvoihin: ovatko he idealisteja vai relativisteja. (emt., 378—379.)

Journalistinen kulttuuri ei ole eristetty systeemi, vaan sen muotoutumiseen vaikuttaa kolme eri kontekstia – yksilötaso, organisaatiotaso sekä yhteiskunnallinen taso -, jotka ovat olleet muun muassa The Worlds of Journalism -tutkimuksen lähtökohtana (WJS, ks. kuvio 2). Journalistit joutuvat jatkuvasti työssään tekemään yksilötasolla päätöksiä, joihin vaikuttavat heidän henkilökohtaiset ja ammatilliset taustansa, ammatilliset ja poliittiset suuntautumisensa sekä roolinsa ja asemansa työpaikalla. Organisaatiotasolla journalistista kulttuuria muokkaavat median omistajuus, liikevaihtomallit, tuotto-odotukset, toimitukselliset linjaukset, aikaresurssit ja toimituksen kulttuuri. Yhteiskunnallinen taso antaa journalismille sosiaaliset, kulttuuriset ja ideologiset raamit, joissa journalismi maassa toimii. (WJS.)

KUVIO 2 The Worlds of Journalism Study, käsitteellinen viitekehys
 (<http://www.worldsofjournalism.org/research/2012-2015-study/conceptual-framework/> 7.11.2016)

Journalistiset kulttuurit ovat jatkuvasti muutoksessa, ja niitä myös vahvistetaan jatkuvasti (Hanitzsch & Mellado 2008). Joskus niillä itsellään on vaikutusta mediakentän muutostahtiin. Berger (2005) perustelee esimerkiksi blogien hidasta kehitystä Briteissä journalistisella kulttuurilla. Hän vertaa brittiläistä journalistista kulttuuria amerikkalaiseen täydelliseen objektiivisuuden ja puolueettomuuden ihanteeseen, joka on antanut tilaa ja tarvetta poliittisten blogien kehitykselle. Briteissä media on itse poliittisesti hajautuneempi, jolloin blogien kehitys on ollut huomattavasti hitaampaa. (Berger 2005.) Eli vaikka Hallin ja Mancini (2004) luokittelevat Pohjois-Amerikan ja Iso-Britannian saman liberaalin mediamallin alle, on niiden journalistisissa kulttuureissa selkeästi eroja.

Uutiskulttuuri on hyvin lähellä journalistisen kulttuurin käsitettä. Se luo kuitenkin kuvaa laajemmasta, median ja poliittisen kommunikaation yhteisestä kulttuurista, johon liitetään usein myös historiallisia аспекteja. (Hanitzsch & Mellado 2008.) Uutiskulttuurin tutkimuksessa painotetaan siis enemmän poliittista näkökulmaa kuin journalistisen kulttuurin tutkimuksessa. Toisaalta myös yksi (ja suurin) journalistisen kulttuurin muodostumiseen vaikuttavista tekijöistä on politiikka, joten käsitteiden välillä ei ole suurta eroa. Tässä tutkimuksessa ei luoda kuitenkaan niin suurta kokonaiskuvaa maiden poliittisista systeemeistä, joten siksi journalistinen kulttuuri on tutkimukselleni relevantimpi termi kuin uutiskulttuuri.

2.2.2 Hanitzschin journalistiset miljööt

Hanitzsch (2011, 478) on kehittänyt Pierre Bourdieun kenttäteorian pohjalta neljä maailmanlaajuisesti pätevää journalistien ammatillista roolimiljöötä, joissa journalistit jakavat samankaltaisia käsityksiä journalismin yhteiskunnallisesta tehtävästä. Näitä ammatillisia miljöitä voisi pitää journalistisen kulttuurin alakulttuureina. Hanitzschin 18 maan tutkimuksessa löytämät roolimiljööt ovat populistinen tiedon levittäjä (the populist disseminator), puolueeton vahtikoira (detached watchdog), kriittinen muutostoimija (critical change agent) ja opportunistinen fasilitaattori (the opportunist facilitator). (Hanitzsch 2011, 484—486.) Viimeinen alakulttuuri oli hyvin vaikea täysin suomentaa, joten käytän siitä vierasperäistä määritelmää opportunistinen fasilitaattori. Mahdollinen suomennos voisi olla esimerkiksi ”suotuisten olojen mukaan sovittelija” (ks. taulukko 1).

Hanitzschin (2011) määritelmän mukaan populistisen tiedon levittäjä -kulttuurin journalistit ovat voimakkaimmin suuntautuneet yleisön palvelemiseen. He tarjoavat uutisia, jotka ovat suurimmalle yleisölle mielenkiintoisia. Lisäksi he näkevät itsensä vahvasti puolueettomina havainnoijina, jotka eivät mielellään ota aktiivista ja osallistuvaa roolia uutisoinnissaan. Puolueettomiksi vahtikoiksi nimetyt journalistien ryhmät puolestaan näkevät itsensä ennen kaikkea puolueettomina havainnoijina. Edellisestä heidät erottaa siinä, että puolueettomat vahtikoirat korostavat skeptistä ja kriittistä asennetta hallintoa ja bisneseliittiä kohtaan. He ovat siis näiden eliittien vahtikoiria ja haluavat tiedottaa yleisöä poliittisista valinnoista. He näkevät myös, että jopa poliittiset uutiset on tehtävä mielenkiintoisiksi, jotta ne ”myyvät” hyvin. Muihin ryhmiin verrattuna he kuitenkin ajavat vähiten yhteiskunnallista muutosta, vaikuttavat julkiseen mielipiteeseen tai asettavat

poliittisia agendoja. Tämän ryhmän journalistit ovat eniten sitä vastaan, että heidän täytyisi tukea yleisiä menettelytapoja luodakseen menestystä ja kehitystä. Hanitzsch näkee tämän ryhmän olevan tyypillinen länsimaisissa yhteiskunnissa. (Hanitzsch 2011, 484—486.)

Hanitzschin määrittelemä kolmas, kriittinen muutostoimija -ryhmä on myös kriittinen vallanpitäjiä kohtaan kuten edellinenkin ryhmä. He kokevat kuitenkin olevansa muutoksen liikkeelle panijoita: he ajavat yhteiskunnallista muutosta, vaikuttavat yleiseen mielipiteeseen, asettavat poliittisia agendoja ja kannustavat yleisöä osallistumaan aktiivisesti poliittiseen keskusteluun. Kriittiset muutostoimijat ovat ryhmistä eniten sitä vastaan, että journalistien tulisi luoda positiivista kuvaa poliittisista ja taloudellisista johtajista. Toisaalta tämä ryhmä on vähiten suuntautunut yleisönsä palvelemiseen, eikä sen tarkoitus ole tarjota tietoa, joka kiinnostaisi mahdollisimman laajaa yleisöä. Neljännelle, opportunistinen fasilitaattori -ryhmälle ominaista on vahva yhteiskunnalle suotuisten olojen myötäily, joten he ovat pitkälti johtavien poliittisten ja kaupallisten vallankäyttäjien kumppaneita tai jopa tukijoita. He tukevat usein virallista poliittista linjaa ja luovat positiivista kuvaa päättäjistä. He kiinnittävät vähiten huomiota journalismin tehtävään puolueettomana vahtikoirana. Neljäs ryhmä hallitsee pääasiassa kehittyvissä ja siirtymävaiheessa olevissa maissa. Malli hallitsee muun muassa Venäjälle, jossa yhtenä syynä siihen on heikko lehdistönvapaus. (Hanitzsch 2011, 486—488.)

Monissa läntisissä maissa journalistit näkevät olevansa ennen kaikkea puolueettomia vahtikoiria, kun taas monissa vielä kehittyvissä, siirtymävaiheessa olevissa sekä autoritaarisissa valtioissa hallitsee vahvemmin ajatus journalisteista opportunistisina fasilitaattoreina (Hanitzsch 2011, 477). Omassa tutkimuksessa käsitelen Pohjoismaita, jotka Hanitzschin tulkinnan mukaan edustaisivat läntisinä valtioina vahtikoita-kulttuuria, kun taas CEE-maat ovat vielä siirtymävaiheessa ja voisivat näin kuulua opportunistinen fasilitaattori -ryhmään. Samassa journalistisessa alakulttuurissa toimivat toimittajat jakavat samankaltaisia journalistisia tehtäväkäsityksiä, joihin perehdytään tässä tutkimuksessa myöhemmin. Tässä luvussa käsiteltyjä Hanitzschin roolimiljöitä käytän tutkimuksessani analysoidessani maiden tehtäväkäsityksiä.

TAULUKKO 1 Hanitzschin roolimiljöille ominaisia piirteitä (Hanitzsch 2011)

Populistisen tiedon levittäjä	Puolueeton vahtikoira	Kriittinen muutostoimija	Opportunistinen fasilitaattori
Voimakkaimmin suuntautunut yleisön halujen palvelemiseen	Ennen kaikkea puolueeton havainnoija	Kriittinen vallanpitäjiä kohtaan	Yhteiskunnalle suotuisten olojen myötäily
Uutisia, jotka suurimmalle yleisölle mielenkiintoisia	Kriittinen ja skeptinen asenne hallintoa ja bisneseliittiä kohtaan, näiden vahtikoira	Kokee olevansa muutoksen liikkeelle panijoita	Pitkälti johtavien tahojen (hallinnon) kumppani tai tukija
Puolueeton havainnoijia	Tiedottaa poliittisista valinnoista, päätöksistä	Ajaa yhteiskunnallista muutosta	Kehityksellinen näkökulma journalismiin
Ei mielellään ota aktiivista ja osallistuvaa roolia	Ei oikeastaan aja yhteiskunnallista muutosta, vaikuta julkiseen mielipiteeseen tai aseta poliittisia agendoja	Vaikuttaa yleiseen mielipiteeseen, asettaa agendoja ja kannustaa yleisöä osallistumaan poliittiseen keskusteluun	Tukee usein hallinnon linjaa ja luo positiivista kuvaa päättäjistä
Arvostaa liike-elämän eliitin valvomista	Eniten sitä vastaan, että täytyisi tukea yleisiä linjoja, joilla luoda menestystä ja kehitystä	Eniten sitä vastaan, että journalistien tulisi luoda positiivista kuvaa päättäjistä tai tukea hallituksen linjaa	Vähiten huomiota journalismin tehtävään puolueettomana havainnoijana
	Hanitzschin mukaan yleinen länsimaisissa yhteiskunnissa	Vähiten suuntautunut yleisön palvelemiseen	Kehittyvissä ja siirtymävaiheen yhteiskunnissa

2.3 Journalistien ideologiat ja ammatillinen identiteetti

Vaikka journalistista kulttuuria ja ideologiaa käytetään usein hyvin samankaltaisina käsitteinä, on Hanitzschin (2007, 369) mukaan niiden toisistaan erottelu tärkeää.

Journalistinen kulttuuri on enemmän kuin ideologia. Ideologia voidaan taas nähdä yhtenä journalistisen kulttuurin sisäisenä käsitteenä. Shoemakerin ja Reesen (1996, 222) mukaan

suurin ero näiden välillä on se, että ideologia on sidoksissa eri tahojen intresseihin, kulttuuri ei.

Deuze (2005, 445) määrittelee journalistisen ammatti-ideologian tietylle ryhmälle ominaiseksi uskomusten järjestelmäksi, jossa luodaan merkityksiä ja käsityksiä. Becker (1984, 69) kiteyttää ideologian erilaisten raamien kokonaisuudeksi (*an integrated set of frames of reference*), joiden läpi näemme maailmaa ja johon sovitamme toimintamme. Ideologia vaikuttaa siihen, miten me hahmotamme maailmaamme ja itseämme, koska se oikeastaan määrittelee, mikä on meille luonnollista tai itsestään selvää (emt., 69). Vallitseva ideologia vaikuttaa myös journalistien päätösten tekoon, ja sen kautta he muodostavat koko ajan uudelleen käsitystä siitä, kuka on oikea journalisti ja mitä oikea journalismi on (Deuze 2008). Deuzen (2008) mukaan ammatillisella ideologialla on myös toinen, valta-asetelmiin liittyvä määritelmä, johon Shoemaker ja Reesekin (1996) viittaavat. Määritelmän mukaan ideologia on merkitysten rakentamisen prosessi, jossa eri valtatahot määrittelevät, mitä ideologia sisältää. (Deuze 2008.)

Ammatillinen ideologia on täsmällisempi nimitys tietyn ammattiryhmälle tyypillisten uskomusten systeemille kuin vain ideologia. Ammatillisen ideologian raameissa ryhmän jäsenet tuottavat merkityksiä ja ideoita, jotka ovat merkityksellisiä juuri sille ammattiryhmälle. (Deuze 2008.) Journalistisessa yhteisössä ammatillinen ideologia pitää toimittajat ammatillisesti yhdessä ja sitä kautta muodostaa perustan journalismin identiteetille (Hanitzsch 2007, 370). Deuze (2005, 455) nimittääkin ammatillista ideologiaa kulttuuriseksi sementiksi. Myös Shoemaker ja Reese (1996, 221) pitävät ideologiaa yhteiskuntaa yhdistävänä ja siihen integroivana voimana. Kun journalistit jakavat saman ideologian, heidän on helpompi hyväksyä toistensa valinnat ja toimia yhteisten raamien sisällä. Journalistisia ammatillisia ideologioita ovat esimerkiksi objektiivinen journalismi tai tutkiva journalismi (Hanitzsch 2007, 369).

Ideologiat sisältävät tiettyjä arvoja, joiden avulla toimittajat esimerkiksi valitsevat tuotostensa sisältöjä (Shoemaker & Reese 1996, 112). Journalistinen ideologia heijastelee pitkälti vallitsevan maan kulttuurin arvoja, joten ammatilliset arvot vaihtelevat maiden välillä (emt., 222). Deuze (2005, 447—450) kokoaa journalismin maailmanlaajuisiksi ammatti-ideologian peruspilareiksi viisi journalistien arvopohjaa. Hänen määritelmänsä mukaan toimittajat a) tarjoavat julkista palvelua, b) ovat puolueettomia, neutraaleja, objektiivisia, reiluja ja uskottavia, c) pyrkivät olemaan työssään autonomisia, vapaita ja

itsenäisiä, d) ovat herkkiä välittömyydelle, ajankohtaisuudelle ja nopeudelle sekä e) ymmärtävät journalismin etiikan, oikeellisuuden ja laillisuuden.

Vallitseva käsitys journalismin ammatillisesta ideologiasta on siis ajatusten ja arvojen systeemi, jonka avulla journalistit toimivat. Tämä vallitseva ammatillinen ideologia pohjautuu pitkälti objektiivisuuden ihanteeseen. Hanitzsch (2007) mainitsee kuitenkin, että ammatillinen ideologia ei ole vain se vallitseva käsitys, vaan on olemassa myös siitä poikkeavia ideologioita (Hanitzsch 2007, 370). Myös Becker (1984, 69) arvottaa erikseen ”hallitsevan ideologian”, jota alaa hallitsevat luokat pitävät oikeana ja käyttävät. ”Vääräksi ideologiaksi” hän lokeroi puolestaan ne ideologiat, jotka poikkeavat valtaideologiasta. Journalismin kentällä muun muassa kansalaisjournalismin ja rauhan journalismin ideologiat poikkeavat osin ammatillisesta valtaideologiasta. Myös nämä kriittiset, vastavirran ideologiat sisältyvät samoihin journalistisiin kulttuureihin kuin vallitseva, objektiivisuutta vaativa ammatillinen ideologia. (Hanitzsch 2007, 370.) Myös näiden vastavirran ideologioiden Hanitzsch näkee olevan merkityksellisiä journalistisen kulttuurin tarkastelussa (emt., 370).

Journalistisen ammatti-ideologian taustalla vaikuttaa puolestaan yhteiskunnan vallitseva ideologia. Muun muassa Beckerin (1984) havaintojen mukaan brittiläiset tutkijat väittävät usein, että jos media haluaa tavoittaa mahdollisimman suuren yleisön, on sen noudatettava yleisesti yhteiskunnassa hyväksytyjä arvoja eli yhteiskunnan vallitsevaa ideologiaa, joka mielletään usein eliitin muodostamaksi. Hän toteaa, että journalismissa yhteiskunnan hallitsevan ideologian täydellinen noudattaminen jättää helposti varjoon valtavirrasta poikkeavia mielipiteitä ja suuntauksia tai kategorisoi ne automaattisesti negatiivisiksi, valtaideologiaa vastustaviksi asioiksi. (Becker 1984, 71.) Toisaalta journalismi voisi noudattaa myös työväenluokan ideologiaa, mutta joidenkin tutkijoiden mukaan heillä ei ole selkeää, yhteistä hyväksytyä pohjaa ideologialle (emt. 72). Vaikka Beckerin tekstistä on jo aikaa, pätee hänen ajatuksensa nykypäiväänkin, kun länsimaisen (eliitin) journalismin ideologiat hallitsevat suuressa osassa maailmaa. Yhteiskuntien arvojen monimuotoisuuden takia myös journalismin vaihtoehtoiset ideologiat ovat kuitenkin tärkeitä. Ne ottavat paremmin huomioon valtavirrasta poikkeavia arvoja, kuten esimerkiksi kansalaisjournalismi pystyy tekemään. Ammattimaisen journalismin pohjana on kuitenkin oltava yhteisesti hyväksytyä ammatillinen ideologia, jotta sen normatiivinen luonne säilyy.

Demokratioissa journalistit käsittävät ammatillisen ideologian ja sen arvot hyvin samalla tavalla, mutta niiden toteuttaminen käytännössä vaihtelee maasta toiseen (Deuze 2008). Vaikka samat uutisarvot vallitsisivat eri maiden toimittajien keskuudessa, vaikuttavat todellisiin sisältövalintoihin poliittiset, taloudelliset sekä kulttuurilliset tavat ja arvot (Shoemaker & Reese 1996, 270). Juuri ideologian kautta toimittajat kuitenkin hahmottavat ja määrittelevät oman tehtävänsä yhteiskunnassa. Siksi siirryn ideologiasta vielä tason alemmas tutkimukseni pääkäsitteeseen, journalistien roolikäsityksiin.

2.4 Journalistien roolikäsitykset

Kun puhutaan siitä, miten toimittajat kuvaavat ja ymmärtävät omaa työtään ja työn yhteiskunnallista merkitystä erilaisissa journalistisissa kulttuureissa, on tärkeää tarkastella journalistien roolikäsityksiä (Donsbach 2008). Ne kertovat siitä, millainen omakuva journalisteilla on heidän roolistaan ja tehtävästään yhteiskunnassa (Hanitzsch 2011, 480). Roolikäsitykset eivät tarkoita siis journalismin todellista tehtävää ja vaikutusta yhteiskunnassa, vaan ovat journalistien käsityksiä niistä. Roolikäsitysten analysoinnissa on mielekästä käyttää journalistien yksittäisiä tehtäväkäsityksiä, joista rakentuu erisuuntaisia roolikäsityksiä, kuten tässä tutkimuksessa tehdään.

2.4.1 Ei todellisuutta, vaan ideologioiden muokkaamia malleja

Sosiologian tutkimuksessa rooli tarkoittaa niitä odotuksia ja käsityksiä, joita muilla ihmisillä yhteiskunnallisessa asemassa olevasta on (Donsbach 2008). Toimittajien roolikäsitykset kumpuavatkin nimenomaan yhteiskunnan asettamista journalismin institutionaalista rooleista, jotka kuvailevat journalismin normatiivista tehtävää yhteiskunnassa (Hanitzsch 2007, 380). Journalistien roolikäsitykset ovat siis loppujen lopuksi yleisiä odotuksia, joita journalistit uskovat yhteiskunnassa journalismia kohtaan olevan (Donsbach 2008). Roolikäsitykset vaikuttavat journalisteihin usein konkreettisesti ohjaamalla heidän käyttäytymistään ja asenteitaan työssä. Ne vaikuttavat muun muassa siihen, miten toimittajat ovat vuorovaikutuksessa uutislähteiden kanssa sekä miten he valitsevat uutisaiheitaan ja -näkökulmiaan. (emt.) Roolikäsitykset tasoittavat muun muassa subjektiivisia näkemyksiä (emt.). Esimerkiksi vallan vahtikoirana itsensä kokeva journalisti keskittää uutisointinsa kriittiseen vallankäyttäjien havainnointiin. Objektiiivinen tiedonvälittäjä puolestaan pyrkii välttämään omia ennakkokäsityksiään ja mielipiteitään

asiasta. Viihdyttäjät puolestaan uutisoi asioista, joista yleisö on kiinnostunut ja innostuu. Roolikäsitykset tuskin tulevat kovin usein konkreettisesti esille päivittäisessä uutistyössä, mutta journalistiset arvot ja ideologiat ohjaavat jokaisen journalistin työtä taustalla. Kun journalisteilta on kysytty tutkimuksissa heidän roolikäsityksistään, ovat he joutuneet kenties pohtimaan asiaa pitkää aikaa. Vastaukset perustunevatkin pikemminkin journalistien ideologiaan (mitä journalismin pitäisi olla) kuin todelliseen toimintaan.

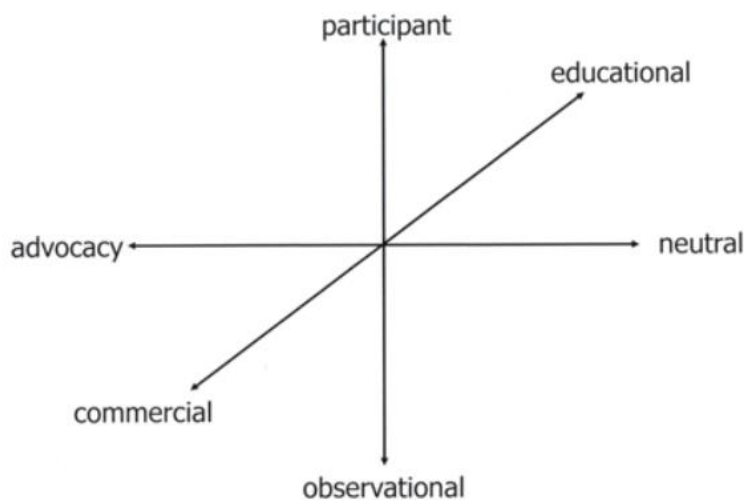
Roolikäsitykset ovat muodostuneet pitkälti journalistien ideologiasta ja ammatillisten arvoista, jotka taas ovat syntyneet journalistisen kulttuurin ja professionalistumisen kautta. Journalistisen kulttuurin lisäksi roolien muodostumiseen vaikuttavat ympärillä olevien muiden journalistien roolikäsitykset (Donsbach 2008). Myös valtioiden historiallinen kehitys sekä poliittinen ja kulttuurinen tilanne muokkaavat roolikäsityksiä. Tärkeä toimittajien roolikäsityksiin vaikuttava tekijä on median vapaus (emt.). Esimerkiksi Saksassa 20-luvulle asti jatkuneen vahvan sensuurin alla monet maan journalistit kokivat roolinsa itsenäisyystaistelijoina ja auktoriteettien vastustajina. Journalismi oli tuolloin enemmän mielipiteiden julkaisemista kuin uutisten objektiivista välittämistä. (emt.). Myös valtion journalismin ammatillisella kehittämisellä (professionalistumisella, ks. 2.1) ja journalistien sosialisatiolla ammattiyhdistysten ja yhtenäisen koulutuksen kautta on merkityksensä (Donsbach 2008). Maissa, joissa on selkeät yhtenäiset journalistien ohjeet sekä yhtenevä koulutus, ovat journalistien roolikäsityksetkin yhteneväisempiä ja yhteiskunnalle usein hyödyllisempiä kuin maissa, joissa journalismin professionalistumisaste on matala (emt.).

2.4.2 Erilaisia roolien jaotteluja ja Hanitzschin rooliulottuvuudet

Jotta roolikäsityksiä voisi jotenkin lähestyä, on niitä jaoteltava tiettyjen kriteerien mukaan. Monet tutkijat ovat luoneet tutkimustulostensa pohjalta omia roolimäärittelyjään, mutta joitain määrittelyjä käytetään vahvasti muiden tutkimusten pohjalla. Yksi selkeä lähestymistapa on Cohenin (1963, 20—21) erottelu neutraaliin ja osallistuvaan roolikäsitykseen. Hanitzschin journalistiset miljööt (ks. 2.2.2) jakavat roolikäsitykset puolestaan neljään roolityyppiin eli populistiseksi tiedon levittäjäksi, puolueettomaksi vahtikoiraksi, kriittiseksi muutostoimijaksi sekä opportunistiseksi fasilitaattoriksi. Donsbach ja Patterson (2004) halusivat puolestaan mennä analysoinnissaan syvemmälle. Heidän kaksiulotteiset roolikäsityksensä sisältävät passiivinen-aktiivinen -akselin sekä neutraali-puolustaja -akselin (Donsbach & Patterson 2004, 265).

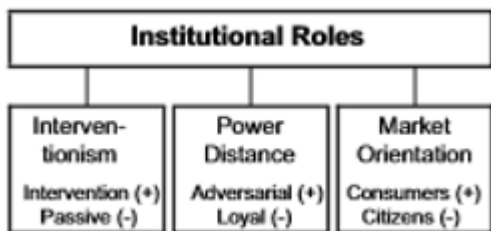
Donsbachin (2008) mukaan demokraattisissa maissa roolikäsitysmallit voidaan karkeasti jaotella kolmen ulottuvuuden mukaan (kuvio 3). Ensimmäinen ulottuvuus – osallistuva/havainnoija – kertoo siitä, kuinka paljon journalistit näkevät vaikuttavansa yhteiskunnallisiin asioihin, vai ovatko he objektiivisia, näkymättömiä havainnoijia. Toinen ulottuvuus – asianajaja/neutraali – hahmottaa journalistien asennetta erilaisiin yhteiskunnan tahoihin: ovatko he joidenkin arvojen ja asenteiden asianajajia vai suhtautuvatko he kaikkiin neutraalisti. (emt.) Kaupallinen-valistava -ulottuvuus tekee eroa journalistien välille sen mukaan, pyrkivätkö he enemmän tekemään journalismia suurille yleisöille vai journalismia, joka on hyväksi demokratialle ja yleisön sivistämiselle. (Donsbach 2008.)

KUVIO 3 Journalistien roolikäsitysten ulottuvuudet (Donsbach 2008)

Aiemmin olen maininnut useaan otteeseen, kuinka journalismin tutkimus nojaa hyvin vahvasti länsimaiseen malliin tehdä journalismia. Hanitzsch (2007, 372) luo artikkelissaan roolikäsitysten analysoinnille uuden mallin, joka hänen mukaansa ottaa parhaiten huomioon journalististen kulttuurien erilaisuuden, eikä vertaa niitä vain vallitsevaan länsimaiseen kulttuuriin. Malli perustuu elementteihin, jotka eivät aseta oletusarvoja ”oikeille” roolikäsityksille. Käytän tutkimukseni analyysissä Hanitzshin roolin analyysimallia juuri siksi, koska se ottaa hyvin huomioon journalistisen kulttuurin, eikä arvota kulttuureja selkeästi länsimaisen kulttuurin ihanteeseen.

Hänen mallissaan journalismin yhteiskunnalliset roolit ovat journalistisen kulttuurin yksi rakennusosista (kuvio 4). Yhteiskunnalliset roolit on jaettu vaikuttamiseen, etäisyyteen vallasta ja markkinaorientoitumiseen.

KUVIO 4 Yhteiskunnallisten roolien ulottuvuudet (Hanitzsch 2007)

Vaikuttamisen ulottuvuus jakautuu passiiviseen ja vaikuttajan rooliin (Hanitzsch 2007, 372). Sen ääripäät ovat ei-osallistuva journalisti, joka tähtää objektiivisuuteen ja puolueettomuuteen, ja vaikuttajajournalisti, joka osallistuu yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen. Ensimmäinen journalisti on länsimaisen ihanteiden mukainen, objektiivisuuteen ja havainnointiin keskittyvä, kun taas epävakaaammassa yhteiskunnassa journalistit tuntevat itsensä usein muutoksen ajajiksi, vaikuttajiksi. Passiivisen puolen journalistit keskittyvät enemmän tiedon levittämiseen kuin osallistumiseen. (emt., 372.) Tutkimukseni Pohjoismaissa journalistit asettunevat objektiivisuusihanteen puolelle, kun taas CEE-maissa saattaa olla roolikäsityksiä vielä vaikuttajan rooliin.

Toinen ulottuvuus eli etäisyys vallasta kertoo sen, kuinka paljon journalistit myötäilevät ulkopuolisia tahoja (Hanitzsch 2007, 373). Toinen pää koostuu journalisteista, jotka näkevät olevansa valtaapitävien vastustajia, ja toisen pään journalistit puolestaan lojaaleja heille. Liberaalissa mallissa ja vapaissa demokratioissa journalistit ovat perinteisesti olleet valtaapitävien vastustajia ja heitä kohtaa kriittisiä, neljäs valtiomahti. (emt., 373.) Kommunistisissa maissa puolestaan journalistit usein ajavat hallituksen linjaa maan yhtenäisyyden pitämiseksi.

Viimeinen Hanitzschin roolikäsitysten ulottuvuus markkinaorientoituminen tarkoittaa sitä, kuinka paljon journalismi on keskittynyt palvelemaan markkinoita (eli saamaan parasta tulosta) ja kuinka paljon puolestaan yleisöä (Hanitzsch 2007, 374). Journalistit, jotka näkevät roolinsa olevan markkinapuolella, pitävät yleisöä kuluttajina, joille tulee tarjota tietoa, jota he haluavat (emt., 375). Näin tavoitetaan myös suurin yleisö ja mediayhtiöt tekevät parempaa tulosta. Toisessa päässä ovat journalistit puolestaan pitävät yleisöä

kansalaisina, joille median tehtävä on tarjota tietoa, jota kansalaiset tarvitsevat tehdäkseen päätöksiä demokratiassa (Hanitzsch 2007, 374). Roolikäsitykset etenkin Pohjoismaissa ovat enemmän yhä yleisön palvelemisen puolella (”public interest”) läntisen journalismin ihanteiden mukaan. Kuitenkin sekä Pohjoismaissa että CEE-maissa journalismin kaupallistuminen on vaikuttanut väkisin journalismin käytänteisiin kiristyneen kilpailutilanteen takia.

2.4.3 Aiempien tutkimusten roolikäsityksiä

Weaverin ja Willnatin (2012) kokoamassa maailmanlaajuisessa journalistien tutkimuksessa selvisi, että puolueettomuus, poliittisen tiedon tarjoaminen ja hallinnon vahtikoirana toimiminen ovat melko vahvoja roolikäsityksiä ympäri maailman (Hanitzsch et al. 2012, 478). Samoin yleisön motivointi olemaan yhteiskunnassa aktiivisia nousi useimmissa maissa roolien kärkeen. Kuitenkin myös mielenkiintoisimman tiedon tarjoaminen nähtiin tärkeänä, mikä viittaa kaupallistumisen tuomaan muutokseen. Tulokset näyttävät, että läntisen journalismin ihanteet pätevät roolikäsityksissä 2000-luvulla pitkälti maailmanlaajuisesti (emt., 478). Tutkimuksen mukaan journalistit välttävät yleisesti ottaen vaikuttamista esimerkiksi yleiseen mielipiteeseen, mutta siinä on jonkin verran hajontaa. Eniten hajontaa tutkimuksen maissa oli nimenomaan yleiseen mielipiteeseen vaikuttamisessa sekä virallisten (hallituksen) linjojen tukemisessa, vaikka hallinnon linjan tukeminen olikin yksi vähiten tärkein rooli lähes kaikissa maissa. (emt., 481.) Hanitzschin et al. (2012, 481) mukaan läntisiin journalismin kulttuureihin ei tutkimuksen mukaan kuulu poliittisten linjojen tukeminen tai vahva yhteiskunnallisen vaikuttajan rooli, kun taas kehittyvissä maissa näiden roolien merkitys on suurempi. Tutkimukseni maista Pohjoismaat edustanevat vahvasti tässä läntistä journalismia, mutta etenkin etelämmän CEE-maiden journalismista näkyy vielä tuki hallitukselle sekä vahva halu vaikuttaa yhteiskuntaan. Vaikuttamisrooli nähdään tärkeänä siis maissa, joissa on meneillään poliittinen, taloudellinen tai yhteiskunnallinen muutos (Hanitzsch et al. 2012, 481). Samaa mieltä on Donsbach (2008), jonka mukaan maissa, joissa yhteiskunta on epävakaa ja kehitymässä, journalisteilla nähdään olevan usein aktiivisempi rooli kuin vakaissa, demokraattisissa valtioissa (Donsbach 2008).

Hanitzsch et al. (2012, 481) näkivät myös roolieron maiden välillä heidän käsityksestään etäisyydessä valtaan. Länsimaissa politiikan ja businessmaailman vallanpitäjien tarkkailu ja havainnointi nousivat esiin, kun taas kriittisyys vallanpitäjiä kohtaan ei ollut niin suurta

muun muassa Bulgariassa ja Turkissa (emt., 481). Romania oli tutkimuksen maista yksi, jonka journalistien etäisyys vallasta nähtiin olevan erityisen pieni, ja jonka journalistit kokivat eniten tehtäväkseen luoda positiivista kuvaa päättäjistä ja tukea hallituksen linjaa (emt., 481). Myös omassa tutkimuksessani oletan Romanian sekä Unkarin eroavan tässä jonkin verran muista CEE-maista sekä Pohjoismaista. Joidenkin tutkijoiden mukaan journalistien roolikäsitykset ovat muuttuneet maailmanlaajuisesti internetin tulon ja kasvavan kaupallistumisen myötä (Donsbach 2008). Journalistit eivät enää puolusta niinkään tiettyjä arvoja, vaan tavoittelevat suuria yleisöjä (emt.). Suurten yleisöjen viihdyttämisestä on tullut journalisteille rooli, jota ilmentävät muun muassa sensaatiohakuinen journalismi ja klikkiotsikot internetissä.

Tutkimukseni tarkoitus on journalistien roolikäsitysten avulla määritellä, kuinka lähellä tai kaukana CEE-maiden journalismi on pohjoismaiden länsimaista journalismia. Journalistien rooleja voisi tutkia myös tulkitsemalla niitä valmiista uutisisällöistä tai havainnoimalla toimituksessa työntekoa (Donsbach 2008), jolloin tulokset näyttäisivät enemmänkin roolien todellisuutta kuin journalistien käsityksiä roolistaan. Roolikäsitysten tutkiminen antaa kuitenkin hyvän käsityksen siitä, millainen journalistinen ideologia ja kulttuuri maassa vallitsee. Siihen tämä tutkimus vastaa, ei journalistien todellisiin rooleihin yhteiskunnassa. Pyrin kuitenkin pohtimaan myös sitä, miten nämä roolikäsitykset toteutuvat toimittajien arjessa eri maissa.

2.5 Journalismin koulutuksesta työelämään – ideaalien opiskelua

Journalismi on kehittynyt hyvin käytännönläheisenä ammattina raportointina ihmisten arkielämästä ja mielipiteistä (Pietilä 2012, 28). Jotkut ihmiset alkoivat vain kirjoittaa julkisesti. Journalismin professionaalistuminen on kuitenkin kasvattanut journalismin koulutuksen ja tutkimuksen määrää ja tasoa lähes kaikkialla maailmassa (Mellado et al. 2013, 857). Toisaalta myös toisinpäin koulutuksen laajeneminen on ollut suuri tekijä journalismin ammattimaistumisessa sekä standardisoitumisessa (Freidson 2001). Joka tapauksessa koulutuksen laajeneminen on siirtänyt journalismia käytännöstä teorialähtöisemmäksi (Pietilä 2012, 28).

Journalismia opiskelevat oppivat koulutuksen aikana yhteisesti hyväksytyjä journalismin arvoja ja roolikäsityksiä, jotka nykyään monissa maissa ovat länsimaisen journalismin ihanteiden mukaisia. Journalismin koulutus perustuu usein pitkälti siihen, mitä

journalismin pitäisi olla ja millaisia rooleja sillä pitäisi yhteiskunnassa ideaalitalanteessa olla. (Hallin & Mancini 2004, 13.) Hallinin ja Mancinin (2004, 13) mielestä koulutuksen aikana keskitytään liian vähän analysoimaan yksityiskohtaisesti, mitä journalismi kentällä oikeastaan on ja miksi se on sellaista kuin on. Työelämään astuessa journalistit toimivat kahden tekijän välissä: yliopistossa opittujen teorioiden eli institutionaalistuneen tiedon ja yhteiskunnan todellisen elämän välillä (Pietilä 2012, 28). Teoriat eivät todellisuudessa välttämättä vastaa ihmisten haluamaa tietotarvetta tai markkinatilanteen ajamaa roolikäsitystä mahdollisimman suuren yleisön saavuttamisesta. Myös Stigbrand ja Nygren (2013, 126) tulivat viiden maan journalismikoulutusten tutkimuksessaan siihen tulokseen, että koulutukset eivät täysin vastaa niitä ympäröiviä mediasysteemejä.

Opiskelijat omaksuvat opiskellessaan ikään kuin ammatillisen ennakkokulttuurin (*pre-professional culture*) (Mellado et al. 2013, 857), joka ei lopulta vaikuta kovinkaan paljon journalistien roolikäsityksiin työelämässä. Esimerkiksi pohjoismaalaisissa mediainstituutioissa roolit ja arvot muotoutuvat vahvemmin päivittäisessä uutistyössä muiden journalistien ja esimiesten kanssa (Grönvall 2014, 4) kuin yhteisesti käydyssä koulutuksessa yliopistossa. Ammatilliset ennakkokulttuurit muuttuvat tai jäävät vaikuttamaan vain taka-alalle. Esimerkiksi roolikäsityksiin journalismin koulutuksen on todettu vaikuttavan suoranaisesti erittäin vähän (Lauk, Hovden, Hermans, Lab, Róka, Seizova, Splendore, Tejkalová & Vos nd.). Koulutuksen on nähty lisäävän ainoastaan Hanitzschin roolimiljöiden jaottelun mukaisen kriittisen muutostoimijan roolien arvostusta. Koulutuksen voidaan siis nähdä lisäävän kriittisemmin ajattelevaa journalismia. Työkulttuurin sosialisatio on lopulta se, joka vaikuttaa journalistien roolikäsitysten syntyyn koulutusta vahvemmin. (emt.) Myös vaikutus toimittajien eettisiin näkemyksiin on pieni (emt.).

Moni journalismia opiskeleva on todennut, että todellisen työnteon ja journalismin periaatteet opitaan vasta työelämässä. Onneksi monissa korkeakouluissakin on hyvin käytännönläheisiäkin kursseja, jotka kouluttavat jo hieman konkreettisemmin työelämän tarpeisiin kuin teorialuennot. Esimerkiksi Jyväskylän yliopiston journalistiikan oppiaineen esittely aloittaa hyvin konkreettisella tavoitteella:

Journalistikka on akateemiammatillinen oppiaine, joka kouluttaa toimittajia uutisorganisaatioihin ja muihin journalistisiin tehtäviin. Oppiaineen ammatillisen tehtävän lisäksi journalistiikan opinnot perehdyttävät opiskelijat median ja journalismin tutkimuksen

tieteellisiin lähtökohtiin, teorioihin ja tutkimusmenetelmiin. (Kieli- ja viestintätieteiden laitoksen sivu, Jyväskylän yliopisto 11.1.2017.)

Esittelyssä pyritään yhdistämään Pietilän (2012) kuvaamia molempia puolia, käytäntöä ja teoriaa.

Monien journalismin yliopistojen opetussuunnitelmista huomaa, että aiheet ovat hyvin samankaltaisia, myös Pohjoismaissa ja CEE-maissa, mutta sisällöt vaihtelevat (Stigbrand & Nygren 2013, 46). Stigbrandin ja Nygrenin (2013) tutkimuksen kaikkien viiden maan, Ruotsin, Venäjän, Puolan, Viron ja Suomen, journalismin koulutusohjelmiin kuuluvat uutiset, etiikka sekä kerronnallinen journalismi. Esimerkiksi etiikassa käydään läpi eettisiä periaatteita, mutta niiden ideaaliset tulkinnat vaihtelevat opetuksessa maiden välillä. (emt., 49.) Mediasysteemien muutokset 1900-luvulla ovat johtaneet entisissä kommunistisissa maissa selkeämpään opettajien ideologiseen jakautumiseen kuin Pohjoismaissa (emt., 121). Kommunistinen ideologia ja arvot vaikuttavat siis vielä opetuksen taustalla 25 vuodenkin jälkeen. Journalismin opettajilla on myös erilaisia ajatuksia journalistin identiteetistä. Esimerkiksi Suomessa ja Ruotsissa opettajilla on hyvin ideologinen ja positiivinen kuva riippumattomasta journalismista, kun taas Puolassa ja Virossa ajatellaan ennemminkin, että todellisuudessa journalismi on ideologiaa ihmeellisempää, aina erinäisistä tahoista riippuvaa. (Stigbrand & Nygren 2013, 122.) Entisissä kommunistisissa maissa sekä opettajat että oppilaat kokevat poliittisen vaikutuksen myös vahvempana kuin Pohjoismaissa (emt., 123). Stigbrandin ja Nygrenin (2013, 125) yksi mielenkiintoisista havainnoista on, että Puolassa opiskelijat näkevät, että suurempi autonomian aste voi laskea journalismin astetta. Tähän voi heidän mukaansa vaikuttaa se, että autonomia nähdään usein etäisyytenä valtiosta, jolloin kaupalliset voimat puolestaan vaikuttavat journalismiin heikentäen laatua (emt., 125).

Journalismin koulutus pohjautuu usein nimenomaan länsimaisen journalismin käytänteisiin ja ihanteisiin myös maissa, joissa todellisuus voi olla kaukana länsimaisuudesta. Journalismin koulutuksesta on tullut globaalia etenkin 2000-luvulla, mutta se ei korreloi todellisuuden kanssa (Joseph 2010, 1). Aukko ideaalijournalismin ja todellisuuden välillä on joissain maissa (kuten Suomessa) pienempi kuin toisissa (kuten Tšekissä), mutta todellisuus on silti aina ideologioita ihmeellisempään eli ne eivät koskaan täysin kohtaa (Hallin & Mancini 2004, 13—14). Koulutuksen avulla voidaan myös kouliä journalisteista vastaamaan tiettyjä roolitarpeita kuten ajamaan vallitsevaa poliittista linjausta. Tällainen tilanne oli CEE-maissa kommunismin aikaan. Kaikilta median johtohahmoilta vaadittiin

yliopistotason koulutusta, jossa hänet oli koulutettu valtion tietojärjestelmän tekniikkoihin ja arvoihin. (Becker 2008.) Journalismin koulutus rinnastettiin politiikan koulutukseen ja oli vahvaa propagandaa (Gross 1999, 149). Sitä kautta kommunismin arvot valuivat journalismin käytänteisiin. Loppujen lopuksi kaikki koulutus on tulevien työntekijöiden koulimista tietynlaiseen tarpeeseen, länsimaissa demokraattisen yhteiskunnan vaatimuksiin ja roolikäsityksiin.

Journalistien kasvu kohti professiota alkaa joka tapauksessa usein opiskelun aikana, jolloin tulevat toimittajat omaksuvat tietyt arvot ja raamit, joiden mukaan he alkavat rakentaa ammatti-identiteettiään ja käsitystään siitä, mikä journalismin rooli yhteiskunnassa on, vaikkakin lopullinen identiteetti muodostuu uutisorganisaatiossa. Opiskelussa ammattitietous ja arvot siirretään vanhoilta sukupolvilta uusille (Stigbrand & Nygren 2013, 9). Siksi yhteisellä journalismin koulutuksella on myös vaikutusta siihen, miten maan journalistinen kulttuuri ja sitä kautta yhteisesti hyväksytyt roolikäsitykset syntyvät, vaikka todellisuus muokkaa opittua.

3 TUTKIMUSSTRATEGIA

Seuraavissa luvuissa täsmennän tutkimukseni tutkimuskysymyksiä sekä metodia. Käytän roolikäsitysten tarkastelussa vertailevaa tutkimusta, jota teen käyttämällä apuna SPSS-ohjelmaa.

3.1 Tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset

Tarkoitukseni on tutkia, miten Keski- ja Itä-Euroopan uusien demokratioiden (CEE-maiden) journalistien roolikäsitykset eroavat Pohjoismaiden eli läntisen journalismin journalistien roolikäsityksistä, ja miten nämä roolikäsitykset ilmentävät länsimaisen journalismin ihanteita, jos ilmentävät. Tutkimuskysymykseni ovat:

1. *Miten länsimaisen journalismin ihanteet heijastuvat Pohjoismaiden ja CEE-maiden journalistien roolikäsityksissä?*
2. *Mitkä journalistiset tehtävät ovat journalisteille tärkeimpiä Pohjoismaissa ja Keski- ja Itä-Euroopan uusissa demokratioissa (CEE-maat)?*
3. *Miten Pohjoismaiden ja CEE-maiden journalistien roolikäsitykset eroavat toisistaan?*

Kuten johdannossa ja teoreettisen viitekehyksen kappaleissa toin esille, CEE-maiden journalismi on lähentynyt kommunistisen vallan hajottua läntisen journalismin arvoja. Maat ovat demokratisoituneet, sananvapaus on lisääntynyt ja ne ovat saaneet paljon suoria ja epäsuoria vaikutteita muista maista. Hypoteesini mukaan tutkimuksen kahden maaryhmän välillä on eroja, mutta esimerkiksi Viro voi olla lähempänä Pohjoismaita kuin Romania.

Vaikka tutkimuskysymykseni lähtevä kulttuurien vertailemisesta länsimaiseen journalismiin, pyrin analysoimaan rooleja Hanitzschin (2007) mallilla, joka pitää kaikkia kulttuureja tasa-arvoisina. Mallin taustana on journalistinen kulttuuri, kuten tässäkin tutkimuksessa, mikä parantaa mallin sopivuutta tutkimukseeni. Roolien jaottelun apuna käytän Hanitzschin (2011) journalistisia miljöitä: populistinen tiedon levittäjä, puolueeton vahtikoira, kriittinen muutostoimija ja opportunistinen fasilitaattori (ks. 2.2.2), koska niiden avulla saan hahmotettua laajemmat kokonaisuudet siitä, miten minkäkin maan journalistit kokevat oman roolinsa yhteiskunnassa. Yksittäisten journalismin tehtävien käsittely ei olisi niin mielekästä, eikä antaisi selkeitä vastauksia. Vertailen muutamia

rooleja myös journalistien kokemaan autonomian asteeseen, kuten Hanitzschkin (2011) artikkelissaan, koska se selittää paljon journalistien roolikäsityksistä. Hanitzsch uskoo roolikäsitysten jakamisen neljään miljööseen pystyvän myös selittävän laajemmin olosuhteita, joissa journalistit eri maissa toimivat (Hanitzsch 2011, 478). Myös siksi hänen analysointitapansa sopivat hyvin tämän tutkimuksen pohjaksi.

3.2 Vertaileva analyysi

Vertailevalla analyysillä on pitkät perinteet monikulttuurisissa tutkimuksissa, joissa halutaan tunnistaa, analysoida tai selittää yhteiskuntien samanlaisuuksia tai eroja (Hantrais 1995). Se lisääntyi tutkimusmuotona 1900-luvun jälkipuoliskolla, kun kansallisvaltiot alkoivat vahvistua itsenäisinä maina (Allardt 2004, 26). Vertailevalla tutkimuksella saadaan yhteiskunnallisessa tutkimuksessa arvokasta tietoa, koska se tuo esille erilaisuuksia ja yhteneväisyyksiä kansallisvaltioiden kulttuurien välillä. Erojen ja yhtäläisyyksien analysoinnin avulla tutkijat voivat helpommin luoda uusia konsepteja ja kehittää jo olemassa olevia mekanismeja. (Hallin & Mancini 2004, 2.)

Vertaileva tutkimus on siis kasvanut tutkimusmetodin nimenomaan eri kansallisvaltioiden vertailun kautta. Journalististen kulttuurien tutkimuksen perustana pitäisikin Hanitzschin (2007, 370) mielestä olla nimenomaan kansallisten kulttuurien vertailu, koska journalistisesta kulttuurista puhuminen on mielekästä vasta, kun tiedämme, että on olemassa erilaisia kulttuureja. Myös Donsbach ja Patterson (2004, 251) mieltävät, että yhden maan tulokset ovat merkittäviä vasta, kun niitä vertaillaan muiden maiden tuloksiin. Lauk (2008, 1) puolestaan painottaa, että vertaileva tutkimus on tärkeää myös CEE-maiden journalismin tutkimuksessa, jotta journalistisen kulttuurin kehittymistä voidaan selittää ja ymmärtää. Kuten Hanitzsch (2007) toteaa, on journalistisia kulttuureja ja niiden roolikäsityksiä tutkittu liikaa vain länsimaisen journalismin näkökulmasta, jolloin teorit ja tutkimusmallit eivät välttämättä ole olleet sopivia ei-länsimaisiin maihin.

Tässä tutkimuksessa keskitytään vertailemaan journalistisen kulttuurin osa-alueita, journalistien roolikäsityksiä. Vertailu on perusteltu, koska roolikäsitykset ilmentävät yhdellä tasolla maan journalistisen kulttuurin tilaa ja etenkin ideologiaa, jonka mukaisesti toimittajat maassa toimivat. Vertailu, jossa maita tutkitaan jonkin tietyn ilmiön kautta, kutsutaan Hanitzschin (2005) mukaan vertailevaksi kuvailuksi (comparative description) (Lauk 2008a, 2). Vertaileva kuvailu antaa selkeän erottelun sille, mikä on universaalialia ja

mikä uniikkia tietylle journalistiselle kulttuurille tai mediasysteemille. Se tasoittaa myös tiettyjen tekijöiden kehittymisen liioittelua yhdessä maassa. (Lauk 2008a, 2.) Tässä tutkimuksessa vertaillaan maiden journalistien roolikäsityksiä, jolloin vaarana on, että tätä tekijää liioitellaan. Siksi pyrin luomaan yksittäisten maiden vertailun lisäksi ryhmiä, joissa käsitykset ovat hyvin samankaltaisia, muun muassa alkuperäisen Pohjoismaiden ja CEE-maiden jaottelun avulla.

Jotta roolikäsityksiä voidaan analysoida, on vertailussa merkittävää myös tarkastella maiden sosiokulttuurisia lähtökohtia (Hantrais 1995) ja etenkin journalismin tilaa, joihin pureudun tutkimukseni luvussa 4. Yritän avata vertailussa ilmeneviä journalististen roolikäsitysten eroja ja yhtäläisyyksiä niiden avulla. Toisaalta globalisaatio on kaventanut selkeitä eroja kansallisvaltioiden välillä jo monta vuosikymmentä, mikä aiheuttaa haasteita yksikäsitteisten valtio-kulttuuri -seuraamussuhteiden havaitsemiselle (Alapuro & Arminen 2004, 3). Alapuron ja Arminen (2004, 3) mukaan tämä ei kuitenkaan tee vertailevaa tutkimusta merkityksettömäksi, mutta tutkimusten analysoinneissa on pureuduttava myös laajempiin syiden yhdistelmiin. Länsimainen kulttuuri on vaikuttanut jo jonkin verran tutkimukseni CEE-maissa, mutta silti ero Pohjoismaisiin roolikäsityksiin on paikoin suuri. Sosialistinen valta oli kuitenkin 90-luvulle vahva, eikä sen vaikutus katoa hetkessä. Kovin syvälle valtioiden historiaan tai kehitykseen en kuitenkaan tässä tutkimuksessa pureudu, vaan keskityn enemmän avaamaan journalismin tilaa nyt ja ennen tutkimukseni maissa. Alapuro ja Arminen (2004, 8) pitävät vertailevaa tutkimusta myös poliittisesti tärkeinä, koska sen avulla voidaan havainnoida mahdollisia tulevaisuuden haasteita kuten tutkimuksessani entisten sosialististen maiden journalististen kulttuurien länsimaalaistumisen astetta.

Vertailevan analyysin haasteena voi olla liian suuret yleistyksset maiden välillä (Hallin & Mancini 2004, 5). Tämä pätee hyvin omaan tutkimukseenikin, jossa jouduin pohtimaan rajauksia journalistisen kulttuurin kautta. Vaikka Pohjoismaat ovat melko samankaltaisia journalistisen kulttuurin osalta, on niissäkin eroja, CEE-maista puhumattakaan. Analysoinnissa pyrin tuomaan näitä maiden välisiä eroja esille, vaikka lähtökohtana on pitää maita maaryhminä. Korostan nyt myös sitä, ettei tutkimukseni tarkoitus ole vertailla kokonaisvaltaisesti journalistisia kulttuureja vaan niiden luomia journalistien roolikäsityksiä.

3.3 Aineistona The Worlds of Journalism Study

Tutkimukseni aineisto perustuu vuosina 2012—2016 kerättyihin tietoihin eri maiden journalisteista The World of Journalism -tutkimuksessa (WJS). Tutkimusta koordinoi tutkimuskeskus, The WJS Center, Ludwig-Maximiliansin yliopistossa Münchenissä. Seuraavissa alaluvuissa käyn läpi tutkimuksen taustaa ja tutkimuksesta käyttämiäni kysymyksiä.

3.3.1 Kyselytutkimus 67 eri maasta

The World of Journalism -tutkimuksen tutkijat yli 80 maasta keräsivät kolmen vuoden ajan tietoja omien maidensa journalismista samanlaisen kyselylomakkeen avulla. Tarkoituksena oli saada tietoja journalisteista hyvin laajalta media- ja uutiskentältä. Pääkyselylomake oli kaikille sama, mutta se käännettiin jokaisen maan omalle kielelle. Tutkijat saivat halutessaan lisätä kysymyksiä lomakkeeseen. Kysely toteutettiin joko kasvotusten, puhelimitse, verkossa tai sähköpostitse. (WJS.)

Lopullisessa aineistossa tietoja on 67 maasta. Tutkimusta varten haastateltiin yli 27 000 journalistia samalla kysymyslomakkeella. WJS:ssä tutkimuskohteina olivat journalistien sosiodemografiset taustat, journalistien asema toimituksessa, toimituksellinen itsenäisyys, työhön vaikuttavat tahot, eettiset käsitykset, tiedotuskäytännöt, toimitustyössä havaitut muutokset sekä se, kuinka paljon journalistit luottavat maan instituutioihin. Tutkimuksen osa-alue, johon itse pureudun tutkimuksessani, on journalistien roolikäsitykset. (WJS.)

3.3.2 Käsitteellinen viitekehys

WJS:n pohjalla on ajatus siitä, että journalismi on yhteiskunnallinen instituutio, joka on diskursiivisesti rakennettu ja jota koko ajan myös rakennetaan uudelleen. Siihen kuuluu sääntöjä, sopimuksia ja käytäntöjä, joista osa on formaaleja (medialait ja työsopimukset), mutta suurin osa informaaleja (journalistin ohjeita, perinteitä ja arvoja). (WJS.) Tämän instituution kautta journalistit ammentavat työtään ja arvojaan sekä roolikäsityksiään. Instituutiona journalismi ei ole vakaa, vaan sen suhde yhteiskuntaan muuttuu koko ajan diskursiivisen keskustelun, merkitysten rakentamisen ja tulkintojen mukaan. Tämä jatkuvasti muuttuva diskurssi tuottaa WJS:n mukaan erilaisia journalismin muotoja ja

ideoologioita ympäri maailman. Journalismin diskurssit eivät kuitenkaan enää rajoitu organisaatioihin tai maihin, vaan ovat laajempia kokonaisuuksia kuten länsimaisen journalismin diskurssi. (WJS.) Eli vaikka jokaisella yhteiskunnalla on omat tapansa määrittää journalismia sekä sitä, mikä yleisöä kiinnostaa, on journalismin diskurssi hyvin maailmanlaajuinen, koko maailman yhteinen. Tämä tulee osin esiin myös tässä tutkimuksessa journalistien roolikäsityksistä.

Kuten tässä tutkimuksessa myös WJS:n pohjalla vaikuttaa ajatus journalistisen kulttuurin käsitteestä, jonka avulla journalismin eri ilmenemismuotoja ja painotuksia voidaan havainnoida. Aavaan WJS:n journalistisen kulttuurin käsittelytapaa luvussa 2.2. WJS:n mukaan journalistisia kulttuureja tarkastellessa yksi lähestymistapa on journalistiset miljööt, jotka pitävät sisällään journalisteja, jotka jakavat samanlaisia ammatillisia näkemyksiä. Käytän roolikäsityksiä jaotellessani nimenomaan myös WJS:n mainitsemaa Hainitzschin (2011) roolimiljöitä.

3.3.3 Kysymykset roolikäsityksistä

Tutkimuksessa journalistien täytyi arvioida asteikolla 1—5, kuinka tärkeänä he näkevät tutkimuksessa nimetyt journalismin tehtävät (ks. liite 1). Erilaisia tehtäviä tutkimuksessa oli nimetty 21 (esimerkiksi olla puolueeton havainnoija, määrittää poliittisia agendoja, vaikuttaa yleiseen mielipiteeseen tai tukea hallituksen linjaa). Kysymyksestä saatua aineistoa analysoin SPSS-ohjelmalla. Vertailen erilaisia muuttujia eri maissa ja eri maaryhmien (Pohjoismaat ja CEE-maat) välillä.

Journalisteilta kysyttiin myös avoimella kysymyksellä, mitkä kolme tehtävää heidän mielestään pitäisi olla tärkeimpiä journalismin tehtäviä. Vastausten avaaminen voisi antaa lisätietoa maiden journalistien ajatuksista, mutta tutkimuksen laajuuden huomioiden en lähtenyt avaamaan sitä. Sen avulla voisi jatkotutkimuksissa tarkentaa tämän tutkimuksen tuloksia.

Lisää tietoa The Worlds of Journalism -tutkimuksesta löytää projektin internetsivuilta www.theworldsofjournalism.org.

3.4 Analyysin apuna SPSS-ohjelma

Käytän roolikäsitysten analysoinnissa apuna SPSS-ohjelmaa (Statistical Package for the Social Sciences). Teen kuvioita journalistien tehtäväkäsitysten tärkeydestä eri maissa ja vertaan niitä muutamassa kuviossa toisiinsa. Katson SPSS-ohjelman avulla myös, onko journalistien autonomian kokemisella, iällä tai työskentelyvuosien määrällä merkitystä journalistien tehtäväkäsityksiin.

4 JOURNALISMIN TILA TUTKIMUKSEN MAISSA

Maiden journalististen tehtävien tutkimuksen pohjana on tärkeää tarkastella konteksteja, joissa maan journalistit toimivat (Lauk 2008a, 3; Hallin & Mancini 2004, 8). Lauk (2008a) toteaa, että journalistisia ilmiöitä tarkastellessa kontekstit toimivat tietyissä tilanteissa jopa paremmin kuin teoriat. Esimerkiksi sananvapaudella ja valtion vaikutusvallalla on tärkeä merkitys siinä, millaiset ovat journalistien toiminnan raamit ja sitä kautta heidän roolikäsityksensä. (Lauk 2008a, 3.) Myös kaupalliset tekijät määräävät pitkälti sen, kuinka itsenäistä ja ammattimaista journalismi on, kulttuurillisia tekijöitä unohtamatta (Glowacki, Lauk & Balčytienė 2014, 8). Koska tässä tutkimuksessa käsitellään nimenomaan journalistien roolikäsityksiä, on maiden journalismin tilanteen sekä journalistien työskentelyn kontekstien avaaminen seuraavissa luvuissa tärkeää.

4.1 Maiden rajaus

The Worlds of Journalism -tutkimuksessa (WJS) olevista maista valitsin tutkimuskohteeksi kaksi erilaista maaryhmää, Pohjoismaat ja Keski- ja Itä-Euroopan uudet demokriat (CEE-maat). WJS:ssä mukana olleista 67 maasta tein rajauksen sillä perusteella, että halusin vertailla maita, joissa läntisen maailman journalistiset tavat ja professio ovat kehittyneet jo pitkään, ja maita, joissa kommunismin aika on loppunut vasta 25 vuotta sitten ja läntinen kulttuuri on alkanut vasta silloin kehittyä. Itä-Euroopan journalistien roolikäsityksiä tutkineet Meyen ja Balaban (2011) pitävät CEE-maiden journalistien tutkimusta mielenkiintoisena juuri siksi, että niissä journalismi on aiemmin käsitetty aivan eri tavalla kuin läntisessä maailmassa. Kommunistisen vallan aikana journalismi toimi kommunistisen vallan intressien palvelijana, mutta 90-luvulla läntisen maailman normit alkoivat valua näihin maihin. Mielenkiintoista CEE-maiden tutkimuksesta tekee myös se, että läntisen journalismin normit ovat kehittyneet jo ennen maiden kaupallistumista ja digitalisaatiota, mutta näitä pitkälle kehittyneitä normeja käytetään jo nyt arvioimaan CEE-maiden journalismin kehityksen tasoa. (Meyen & Balaban 2011, 88.) CEE-maat ovat tässä vertailussa alakynnessä, koska ne kohtasivat heti kommunismista vapauduttuaan uuden maailman normit.

Pohjoismaihin luen tutkimuksessani neljä pohjoismaata, Suomen, Ruotsin, Norjan ja Tanskan. Islantikin oli mukana The Worlds of Journalism -tutkimuksessa, mutta

etäisyytensä ja pienen kokonsa takia jätän Islannin pois. Sillä olisi pienenä maana hyvin vähäinen painotus tutkimuksessa. Näin perustelee myös Allardt (2004, 27) pohjoismaisia tutkimuksia, joissa Islanti on jätetty pois sekä Grönvall (2014, 2) Pohjoismaiden demokratian ja median artikkelissaan. CEE-maiden otokseksi valitsin uusista demokratioista viisi maata, Tšekin, Romanian, Unkarin, Viro ja Latvian. Muut entiset Itäblokin maat Liettua, Bulgaria, Puola ja Slovakia rajautuvat tutkimuksestani pois, koska ne eivät olleet mukana *The Worlds of Journalism* -tutkimuksessa. Muut Neuvostoliiton alaisuuteen kuuluvat maat rajasin pois, sillä halusin vertailla Pohjoismaita Keski- ja Itä-Euroopassa sijaitseviin valtioihin, jotka ovat saaneet jo enemmän vaikutteita läntisestä journalismin mallista kuin kauempana idässä olevat maat.

Meyen ja Balaban (2011, 90—91) toteavat, että Baltian maat sekä Keski-Euroopan itäiset maat ovat kehittyneet jo pidemmälle niin taloudellisesti kuin poliittisesti kuin maat eteläisessä Itä-Euroopassa. Tutkimuksessani oletettavaa siis on, että Unkari ja etenkin Romania saattavat erota eniten Pohjoismaiden läntisestä journalistisesta kulttuurista ja vähiten etenkin Viro. Vaikka CEE-maiden tutkimusotokseni maat lienevät keskenäänkin hyvin eriytyneitä, on rajaus minusta silti relevantti. Sekä Viro ja Latvia että Tšekki, Unkari ja Romania ovat lähteneet kuitenkin poliittisesti samasta lähtökohdasta Neuvostoliiton hajottua ja sosialistisen vallan murettua 90-luvun taitteessa.

Seuraavissa alaluvuissa keskityn tiettyihin asioihin tutkimukseni maiden poliittisessa ja journalistisessa tilanteessa. Ensin avaan Pohjoismaiden ja CEE-maiden tilannetta ryhminä. Sen jälkeen kerron tarkemmin maista muun muassa, millainen valtiomuoto maassa vallitsee ja miten hyvä sananvapauden aste maassa on. Lisäksi pureudun siihen, mikä journalistien yleinen työtilanne on, kuinka paljon maassa journalisteja on, millainen on heidän professionaalistumisen tasonsa ja onko heillä työehtosopimusta.

4.2 Pohjoismaat

Läntisissä demokratioissa journalistit toimivat keskenään hyvin samankaltaisten oikeudellisten, poliittisten, kaupallisten ja kulttuurillisten olosuhteiden alla. He nauttivat laajasta laillisesta suojelusta, heillä on hyvä pääsy valtarakenteisiin ja niiden tietolähteisiin ja heidän tukenaan on usein vakaat uutisorganisaatiot. (Donsbach & Patterson 2004, 251.) He jakavat vahvasti myös yhteisen ammatillisen suuntauksen, joka vaikuttaa heidän työhönsä (emt., 251). Hallin & Mancini (2004, 143) luokittelevat Pohjoismaat

demokraattiseen korporativismin malliin, jossa professionaalistumisen aste on korkea ja ammattiliittojen toiminta vahvaa. Pohjoismaissa ja muissa kehittyneissä demokratioissa lainsäädäntö, korkea poliittinen kulttuuri sekä julkinen valvonta tasaavat median valta-asemaa yhteiskunnassa. Niitä tärkeämpi on kuitenkin journalistien itsesääteilyjärjestelmä, joka vähentää viranomaissääteilyä ja tekee journalismista itsenäisempää. (Lauk 2008b, 115.) Tietoa Pohjoismaista on kerätty taulukkoon 2.

TAULUKKO 2 Pohjoismaat (lähteet RSF, Freedomhouse, WJS, Weaver & Willnat 2012, Denmark.dk, Alliance of Independent Press Councils of Europe, European Federation of Journalists)

Valtio	Valtio- muoto	Asukasluku	Julkisen sanan neuvosto / Press council	Journalisti- liitto	Median- vapaus (sija v. 2017)	Haastatellut journalistit / kaikki
Suomi	Tasavalta	5,5 milj.	On	On	3. sija	366 / 7 726
Ruotsi	Monarkia	10 milj.	On	On	2. sija	675 / 19 222
Norja	Monarkia	5,3 milj.	On	On	1. sija	656 / 7 750
Tanska	Monarkia	5,6 milj.	On	On	4. sija	1 362 / 7 196

Maiden lehdistön historiat eivät kuitenkaan ole kulkeneet samaa rataa, eivätkä kaikki median rakenteet ole samankaltaisia. Nämä seikat vaikuttavat siihen, etteivät läntistenkään demokratioiden journalistit ajattele työstään täysin samalla tavalla ja että maiden uutiskäytänteet vaihtelevat samanlaisista olosuhteista huolimatta. (Donsbach & Patterson 2004, 251.)

4.2.1 Suomi

YLEISTÄ

Suomi täyttää tänä vuonna 2017 sata vuotta. Sadan vuoden ajan se on toiminut itsenäisenä tasavaltona Ruotsin ja Neuvostoliiton alaisuuksien jälkeen. Itsenäisyyden alkuaikoina Neuvostoliiton vaikutus näkyi vielä varovaisuutena politiikassa sekä median sensuurissa, mutta koko 2000-luvun Suomea on pidetty yhtenä maailman ykkösmaana journalistien sananvapaudessa. Journalismia tehdään ilman viranomaisten tai valtion painostusta (Laukin 2008a mukaan Suomen Lehdistö 1/2008). Suomessa on ajateltu vallitsevan korporativismin kulttuuri, joka antaa journalistisille organisaatioille ja Journalistiliitolle vahvan aseman ja vahvistaa myös ammattimaista journalismia (Stigbrand & Nygren 2013, 6).

JOURNALISTTIEN TAUSTAT

The World of Journalism -tutkimuksen maaraportista selviää, että Suomessa journalismi on naisvaltainen ala (Väliveronen & Ahva 2016). Haastatelluista journalisteista 55,2 prosenttia on naisia. Keskimääräinen ikä on 43,4 vuotta. Journalisteista 74,6 prosenttia on käynyt joko yliopisto- tai korkeakoulutason koulutuksen. Lähes puolella heistä on maisterin tutkinto. Suomalaisista journalisteista 55,6 prosenttia on erikoistunut opinnoissaan juuri journalismiin ja/tai viestintään. Suurin osa tutkimuksen journalisteista (78,1 %) työskentelee täysipäiväisessä työsuhteessa ja 3,6 prosenttia osa-aikaisena. Työsuhteessa työskentelevistä 87,3 prosentilla on vakituinen työsopimus. Vastaajista jopa 17,5 prosenttia työskentelee freelancereina. Keskimääräinen työkokemus on 17,3 vuotta. Ammattiliittojen suosio on vahva: vastaajista 91,3 prosenttia kuului ainakin johonkin ammattiliittoon. (Väliveronen & Ahva 2016.)

MEDIAN VAPAUS

Sananvapaus on kirjattu Suomessa perustuslakiin. Lakiin on kirjattu myös ”laki sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä”, joka määrittelee pitkälti median lailliset raamit. Sananvapauden kunnioittaminen on erityisen tärkeää läntisten demokratioiden journalisteille ja yhteiskunnalle. Suomessa sananvapaus on erityisen tarkkailun alla, koska maata on pidetty jo pitkään sananvapauden mallimaana. Vuodesta 2002 lähtien maa on menettänyt ykköspaikkansa lehdistön medianvapauslistalla vain vuosina 2007 (5. sija) ja 2008 (4. sija) sekä tänä vuonna 2017 (RSF). Hyvä esimerkki siitä, kuinka tärkeää sananvapaus todella on, nähtiinkin Suomessa marraskuun 2016 lopulla, kun kohu pääministeri Juha Sipilän ja Ylen välisistä vaikutussuhteista sai suuren huomion niin Suomessa kuin maailmallakin. Sipilä oli hänen sukulaisiinsa liittyvästä Terrafame-uutisoinnista äkäisesti yhteydessä Yleen, minkä on tulkittu vaikuttaneen siihen, että Ylen johto ja pääasiassa päätoimittaja Atte Jääskeläinen kielsivät asian jatkokäsittelyn monissa Ylen ohjelmissa ja jutuissa (Kauppinen 2016). Sipilä-gateen viitaten toimittajat ilman rajoja -yhteisö pudotti Suomen medianvapauslistauksessa kärkiasemasta kolmanneksi Norjan ja Ruotsin taakse (RSF). Turun yliopiston Eduskuntatutkimuksen keskuksen erikoistutkija Erkka Railo vertasi leikkisästi tilannetta jopa Puolaan: ”Uskomaton juttu tapahtui. Menin nukkumaan Suomessa, mutta heräsin Puolassa! ;-)” (Railo 2016). Sipilän kohussa konkretisoitui se, kuinka herkkä aihe sananvapaus läntisissä demokratioissa on.

PROFESSIONAALISTUMINEN JA TYÖSKENTELYOLOSUHTEET

Suomessa journalistien professionaalistumisen aste on korkea. Journalistien itsesääntely toimii vahvasti riippumattoman Julkisen sanan neuvoston ja journalistien ohjeiden kautta. Myös journalistista etiikkaa noudatetaan tarkasti. (Jyrkiäinen & Heinonen 2012, 171.) Sekä sähköisen median että printin sisältävä Julkisen sanan neuvosto perustettiin jo vuonna 1968, joten sillä on pitkät perinteet (Lauk 2014, 176). Lähes jokainen journalisti kuuluu Journalistiliittoon, jonka kautta journalisti saa muun muassa lakiapua, työttömyysturvan sekä vakuutuksia (Journalistiliitto). WJS:n vastaajista 91,3 prosenttia kuului ainakin johonkin ammattiliittoon (Väliverronen & Ahva 2016). Liiton avulla journalistien työolosuhteet ovat hyvät, ja liitto seisoo heidän takanaan ristiriitatilanteissa. Monelle median alalle on laadittu omat työehtosopimuksensa, jotka selkeyttävät journalismin alalla työskentelevien työsuhteita.

JOURNALISMIN KOULUTUS

Vahva professionaalistuminen pohjautuu Suomen pitkään journalismin koulutuksen traditioon. Ensimmäinen virallinen journalismin koulutus perustettiin Kansalaiskorkeakoulun yhteyteen Helsinkiin vuonna 1925 ja ensimmäinen professuuri perustettiin 1947, ensimmäisenä Pohjoismaista (Salokangas 2009, 121). Vuonna 1960 journalismia alettiin opettaa yliopistotasolla Tampereella (emt., 121) ja nykyään journalismia voi opiskella muun muassa kolmessa yliopistossa sekä kolmessa ammattikorkeakoulussa. Perinteisesti noin puolet journalisteissa ovat opiskelleet journalismia, puolet jotain muuta, yleensä kuitenkin akateemisen tason ainetta (emt., 128). Journalistina työskentelevien oman alan koulutus on kuitenkin ollut noususuunnassa (Jyrkiäinen & Heinonen 2012, 177).

MEDIAN MONIMUOTOISUUS

Vaikka Ylellä valtio-omisteisena yhtiönä on vahva asema Suomen mediakentällä, on median monimuotoisuus laaja (Jyrkiäinen & Heinonen 2012, 171). Erikoista Suomessa on se, että maassa on oikeastaan vain yksi täysin valtakunnallinen sanomalehti, Helsingin Sanomat. Sen omistaa Sanoma Media Finland, joka kuuluu kaupalliseen Sanoma-konserniin. Maakunta- ja paikallislehtikulttuuri on puolestaan erityisen vahva.

ONGELMAT

Suomessa journalismin ongelmat ovat pääasiassa taloudellisia. Kuneliuksen ja Ruusunoksen (2008, 668) mukaan kaupallinen ajattelu on noussut sanomalehtien

esimiesten päivittäiseksi teemaksi. Suomalaiset journalistit ovatkin huolissaan laatujournalismin tulevaisuudesta niin taloudellisten paineiden kuin kiristyvien aikapaineiden takia (Jyrkiäinen ja Heinonen 2012, 185). Median huonontuneessa taloudellisessa tilanteessa mediatalot ovat joutuneet karsimaan ylimääräisiä kulujaan, jolloin yksittäisten journalistien kiire kasvaa. (emt., 172.) Vaikka Suomen journalismin arvostus maailmalla on kokonaisvaltaisesti hyvä ja journalistien työolosuhteet selkeät, horjuttavat taloudelliset paineet, kiristyvä työtahti ja yksittäistapauksena muun muassa Yle-kohu journalismin laatuajatusta. Moni suomalainen journalisti näkee jo nyt, että tulevaisuudessa journalismin autonomia tulee vähenemään ja kriittistä, pohdiskelevaa journalismia tehdään yhä harvemmin (Jyrkiäinen & Heinonen 2012, 185).

4.2.2 Ruotsi

YLEISTÄ

Ruotsi oli maailman ensimmäinen maa, joka kirjasi maahan julkisuusperiaatteen ja lehdistön vapauden eli jo vuonna 1766. Vaikka Ruotsin lehdistö on ollut alkuvaiheessa hyvin pitkälti sidoksissa poliittisiin puolueisiin, on niin ulkoiseen kuin myöhemmin sisäiseen (konsernin) lehdistön autonomiaan pyritty jo hyvin aikaisessa vaiheessa. (Hök 2012, 54 ja 70). Ruotsi on ollut pitkään otollinen maa lehdistön vapaalle ja terveelle kehitykselle (Hallin & Mancini 2004, 147). Ruotsin journalismin raamit ovat hyvin samankaltaisia kuin Suomessa. Myös Ruotsissa julkisen palvelun mediayhtiöllä (Sveriges Television / Sveriges Radio) on vahva asema maassa (Stigbrand & Nygren 2013, 6). Kuten Suomessa myös Ruotsissa maan vallitseva kulttuuri on pitkälti korporativistinen. Ammattikunnille vahvan aseman antama malli antaa journalistisille organisaatioille ja journalistiliitolle laajan toimivapauden ja vahvistaa myös ammattimaista journalismia. (emt., 6.)

JOURNALISTTIEN TAUSTAT

Ruotsalaiset toimittajat ovat keskimäärin hyvin koulutettuja ja keski-ikäisiä, selviää The World of Journalism -tutkimuksen maaraportista (Löfgren 2016). Haastatelluista naisia oli 45,9 prosenttia, joten miehiä ja naisia on ruotsalaisissa toimittajissa hyvin saman verran. Keski-ikä oli 51,3 vuotta, joten ruotsalaiset toimittajat ovat suhteellisen iäkkäitä. 60,5 prosentilla journalisteista oli vähintään opistotason koulutus tai kandidaatin tutkinto, ja 26 prosenttia oli opiskellut yliopistossa, mutta jättänyt opintonsa kesken. Suurin osa eli 68 prosenttia oli erikoistunut opiskeluissaan nimenomaan journalismiin tai muuhun

viestintään. Myös suurin osa (74,4 prosenttia) vastaajista toimi täysipäiväisissä työsuhteissa ja 17 prosenttia freelancereina. 68,9 prosenttia maan journalisteista kuuluu ammattiliittoon. (Löfgren 2016.) Ruotsalaisten journalistien työvuosien määrää ei tutkimuksessa ole.

MEDIAN VAPAAUS

Tiedon ja lehdistön vapaus on kirjattu Ruotsin perustuslakiin jo vuonna 1766, ja maan media on yksi maailman avoimemmista (Freedomhouse). Vuosina 2009 ja 2010 Ruotsi oli RSF:n medianvapauslistalla ykköspaikalla, mutta vuonna 2016 maa oli pudonnut jo sijalle kahdeksan. Maassa on taisteltu viime vuosina oikeutetun tiedottamisen ja vihapuheen rajanvedon välillä (Freedomhouse). Journalistit ovat kokeneet myös hieman entistä enemmän uhkailua ääriyhmittä (emt.). Jopa kolmannes National Council for Crime - kyselyyn vastanneista ruotsalaistoimittajista on kokenut jonkinlaista uhkailua, mikä voi vaikuttaa siihen, mitä journalistit uskaltavat sanoa (RSF). Vuonna 2017 maa nousi kuitenkin takaisin kärkeen, sijalle 2.

PROFESSIONAALISTUMINEN JA TYÖSKENTELYOLOSUHTEET

Ruotsissa professionaalistumisen aste on korkea (Hallin & Mancini 2004). Journalisteista noin 68,9 prosenttia kuuluu johonkin ammatilliseen liittoon (Löfgren 2016), mikä tosin on huomattavasti alhaisempi kuin esimerkiksi Suomessa (91,3 %) ja Norjassa (lähes 100 %). Journalistiliitto on vahva, itsesääntely toimii hyvin ja journalismin eettiset periaatteet hyväksytään laajalti (Strömbäck, Nord & Shehata 2012, 306). Poliittinen vaikutus mediaan on ollut historiassa suuri, mutta silti media ei kuitenkaan ole mitenkään puolueiden kannattaja (emt., 307). Maan journalistiliitto perustettiin jo vuonna 1901, mutta vasta toisen maailmansodan jälkeen journalistien olot ja median autonomia alkoivat kehittyä (Hök 2012, 56).

JOURNALISMIN KOULUTUS

Ensimmäinen journalismia opettava yliopistotason kurssi pidettiin Göteborgissa vuonna 1930, ja ensimmäinen yliopistotutkinto perustettiin vuonna 1960 (Hallin & Mancini 2004, 173—174). Nykyään ainakin 12 yliopistossa Ruotsissa voi opiskella journalismin ja median maisteriksi (Masterportal). Ruotsalaiset toimittajat ovat keskimäärin hyvin koulutettuja, mutta yllättävän moni (26 %) jättää yliopisto-opintonsa kesken (Löfgren 2016).

MEDIAN MONIMUOTOISUUS

Ruotsin mediakenttä on hyvin laaja. Vielä 1990-luvulla televisio- ja radioasemat olivat hyvin rajoitettuja, mutta siitä eteenpäin niiden määrä lisääntyi huomasti kanavien sääntelyn purkautuessa ja yksityisten kanavien tullessa markkinoille. Samoihin aikoihin sanomalehdet muokkautuivat ammattimaisemmiksi kuin ennen ja puoluepainotteisuus väheni. (Strömbäck, Nord & Shehata 2012, 307—308.) Nykyään maassa on noin 70 päivälehteä, 80 viikkolehteä, 65 kansallista tv-kanavaa (kahdeksan public service) ja 103 kansallista ja paikallista radioasemaa (14 public service) (Strömbäck, Nord & Shehata 2012, 306). Julkisen palvelun kanaville ei näy kaupallisia mainoksia, joten rahoitus tulee kansalaisten pakollisesta lisenssimaksusta (emt., 2012, 307). 2000-luvulla monimediaiset yhtiöt ovat kasvaneet Ruotsissa huimaa vauhtia (Hök 2012, 58).

ONGELMAT

Ruotsissa median ongelmat ovat samankaltaisia kuin muissa läntisissä maissa. Mainostajien karkaaminen perinteisestä mediasta nettiin on pudottanut sanomalehtien ja sähköisten kanavien mainostuloja. Journalistit ovat epävarmoja siitä, onko journalismilla jatkossa enää niin vahvaa roolia kuin ennen, kun laskevat tuotot vähentävät journalismin laatua ja palkattujen journalistien määrää. (Hök 2012, 58.) Yksi uhka on myös yleisön siirtyminen muiden tiedonlähteiden äärelle perinteisestä journalismista. Samoin eettisten ohjeiden noudattaminen on ruotsalaisten journalistien mielestä vaarassa, kun resurssit laskevat ja journalismi enenevässä määrin joutuu tekemään materiaaleja, jotka houkuttelevat suurta yleisöä. (Hök 2012, 70—71.)

4.2.3 Norja

YLEISTÄ

Norjassa journalismin koulutus on arvossaan, ja suurella osalla journalisteista on jonkinlainen yliopistotason koulutus (Bjørnsen, Hovden & Ottosen 2009, 181). Norja on yksi ainoista maista, jossa valtion julkinen mediayhtiö (public broadcasting) ei saa yhtään kaupallisia tuloja (Hallin & Mancini 2004, 164—165).

JOURNALISTIEN TAUSTAT

Norjassa naisten ja miesten osuus journalisteista on tutkimukseni Pohjoismaista kaikkein tasaisin. WJS:n mukaan naisjournalisteja oli 50,4 prosenttia ja miehiä 49,6 prosenttia.

(Hovden 2016.) Tyypillinen norjalainen journalisti on noin 43-vuotias, ja lähes kaikilla (89,3 %) on jonkin tasoinen yliopistotutkinto tai muu yliopiston tasoinen tutkinto (university college). Suurimmalla osalla on kuitenkin vain kandidaatin tutkinto (67 %) ja 22,2 prosentilla maisterin tutkinto. Tutkinnoista 72,3 prosenttia ovat viestintään ja mediaan liittyviä, ja niistä 55,7 prosenttia on nimenomaan journalismin tutkintoja. (Hovden 2016.) Norjassa moni journalisti työskentelee kokoaikaisessa työsuhteessa (72,6 %). Vain 4,7 prosenttia työskentelee osa-aikaisena ja 18,8 prosenttia freelancereina. Keskimääräisesti journalisteilla on kertynyt työvuosia noin 16,7 vuotta. (Hovden 2016.)

MEDIAN VAPAUS

Norjan median sananvapaus pohjautuu vuonna 1814 kirjattuun perustuslain 100. artiklaan (RSF). Sen media on yksi maailman avoimimmista (Freedomhouse). Maa nousikin RSF:n median sananvapauslistalla ensimmäisellä sijalle vuonna 2017 (RSF), ja viimeisen 14 vuoden ajan se on pysytellyt kymmenen parhaan listalla. Alhaisin Norjan sijoitus tänä aikana on ollut vuonna 2006, jolloin se oli pudonnut ensimmäisestä sijasta kuudenneksi. Sen jälkeen Norja on pysynyt kolmen kärjessä. Median sananvapausaste on siis erittäin korkea. (RSF.) Toukokuussa 2015 Norja poisti sananvapauden rikoslistalta jumalanpilkan, jonka usein katsotaan rajoittavan sananvapautta. Myöskään kunnianloukkausta ei ole enää tuomittu rikokseksi lokakuusta 2016. (Freedomhouse.)

PROFESSIONAALISTUMINEN JA TYÖSKENTELYOLOSUHTEET

Norjalaisista journalisteista lähes jokainen kuuluu ammattiliittoon, WJS:n vastaajista jopa 100 prosenttia, mutta Hovden (2016) on maaraportissaan viitannut Norjan Journalistiliiton tietoihin, joiden mukaan yli 90 prosenttia toimituksessa työskentelevistä journalisteista kuuluisi ammattiliittoon. Norjassa professionalistumisen aste on muutenkin erittäin korkea.

JOURNALISMIN KOULUTUS

Norjan journalismin koulutus kehittyi melko samoihin aikoihin kuin muissa Pohjoismaissa, mutta verrattain myöhään muihin läntisiin maihin, kuten Australiaan, verrattuna (Bjørnsen, Hovden & Ottosen 2009, 181). Norjassa yliopistotason virallinen journalismin koulutus aloitettiin 1951 Oslossa. Koulutus perustettiin nimellä Journalistakademiet, ja se sisälsi lyhyitä kursseja. (emt., 181.) Virallinen, vuoden mittainen journalismin koulutus perustettiin vuonna 1965, mistä journalismin koulutuksen kehittyminen Norjassa virallisesti lähti (emt., 181). Norjalaiset journalistit ovat erittäin hyvin koulutettuja, kun

lähes 90 prosentilla on jonkintasoinen yliopistotutkinto mediasta ja viestinnästä tai journalismista (Hovden 2016).

MEDIAN MONIMUOTOISUUS

Norjassa sanomalehtiä luetaan erittäin paljon. Sanomalehtiä on yli 200, ja moni niistä on avoimesti jonkin puolueen kannattajia, joten skaala on hyvin monipuolinen. Julkinen mediayhtiö NRK on vahva radio- ja tv-puolella, kuten muissakin Pohjoismaissa. (Freedomhouse.) Norjaan säädettiin vuonna 1997 median omistajuuslaki, joka estää median omistajuuden keskittymistä vain tietyille isoille yhtiöille. Laki kielsi johtavia mediayhtiöitä, kuten Egmontia, Schibstedia ja Amedia, omistamasta yli 40 prosenttia mistään tv- tai radioasemasta sekä sanomalehdestä. (RSF.) Silti maassa on edelleen huoli omistajuuden liiallisesta keskittymisestä (Freedomhouse).

ONGELMAT

Norjassa, kuten monessa muussakin maassa, vihapuheen määrän ja journalisteihin kohdistuneen uhkan on koettu kasvaneen. Norjalaisille journalisteille marraskuussa 2015 tehty tutkimus kertoo, että lähes puolet vastanneista kokee heihin kohdistuneiden uhkien ja vihapuheen kasvaneen. (Freedomhouse.) Vaikka kilpailu on edelleen tiukkaa median kentällä, huolen aiheena on myös median omistajuuden keskittyminen kolmelle isolle toimijalle, etenkin sanomalehtipuolella, sekä mainostulojen laskeminen (Freedomhouse).

4.2.4 Tanska

YLEISTÄ

Tanskan kuningaskunnassa median kehittyminen ja ammattikunnan professionalistuminen ovat kulkeneet samanlaista polkua kuin sitä ympäröivissä Pohjois-Euroopan maissa. Demokratia kirjattiin perustuslain asetukseen vuonna 1849, jonka jälkeen alkoi sanomalehtien kulta-aika. (Skovsgaard, Albæk, Bro & de Vreese 2012, 155.)

JOURNALISTIEN TAUSTAT

Tyypillinen tanskalainen journalisti on keski-ikäinen, kuten muissakin Pohjoismaissa. (Skovsgaard & van Dalen 2016). Tarkka keski-ikä on 45,9 vuotta. Kyselyyn vastanneista tanskalaisista journalisteista miehiä (56,9 %) on hieman enemmän kuin naisia (43,1 %). Suurella osalla on kandidaatin tutkinto journalismista. Journalismiin on erikoistunut vastaajista 78,3 %, ja heistä 65,1 prosentilla on kandidaatin tutkinto ja 28,1 prosentilla

maisterin tutkinto. Journalisteista 71,1 prosenttia työskentelee kokoaikaisessa työsuhteessa, 5,4 prosenttia osa-aikaisena ja noin viidennes eli 20,5 prosenttia freelancereina. Tanskalainen journalisti on ollut keskimäärin alalla töissä 18,4 vuotta. (Skovsgaard & van Dalen 2016.)

MEDIAN VAPAUS

Sananvapaus kirjattiin Tanskan perustuslakiin vuonna 1849 (RSF). Nyt viimeisen kymmenen vuoden aikana Tanska on liikkunut maailman medianvapauslistalla ensimmäisestä sijan ja 19. sijan välillä. Vuonna 2017 maan sananvapauden asteen on arvioitu olevan neljänneksi paras maailmassa. (RSF.) Viime vuosien suurimman sananvapauden kriisin journalismissa maa koki vuonna 2005, kun maan suurin päivälehti Jyllands-Posten julkaisi sarjakuvia profeetta Muhammedista. Sarjakuvat herättivät etenkin islamilaisissa suuren vastareaktion maan journalisteja kohtaan. (Skovsgaard, Albæk, Bro & de Vreese 2012, 155.) Kriisin jälkeen Tanskan journalistien keskuudessa on käyty monia keskusteluita sananvapaudesta, journalistien yhteiskunnallisesta vastuusta sekä ammattikunnan normeista (emt., 155). Maa romahti tuona vuonna median sananvapauslistalla ensimmäiseltä sijalta 19. sijalle (RSF). Vaikka tilanne on vakautunut tähän päivään mennessä, varjostaa Muhammed-kohu edelleen journalistien työtä (Freedomhouse). Maaliskuussa 2015 maassa muun muassa päätettiin pitää kiistely jumalanpilkkan kieltävä laki, joka kansainvälisen humanistisen ja eettisen liiton mukaan rajoittaa maan sananvapautta, ja liitto harmittelee sitä, että maa antaa tällä lailla periksi terroristeille (IHEU 17.3.2015). Mediatilat työskentelevät väkivallan pelossa. Muun muassa Jyllands-Posten perustelee linjansa olla julkaisematta jumalanpilkkamateriaalia nimenomaan pelolla (Freedomhouse).

PROFESSIONAALISTUMINEN JA TYÖSKENTELYOLOSUHTEET

Tanskalaisten journalistien ammattikunta alkoi professionaalistua 1900-luvun alussa, kun journalistit alkoivat irtautua poliittisista puolueista. Vuosisadan alussa Tanskaan perustettiin kaksi journalistien ammattiliittoa, jotka yhdistyivät 1961 yhdeksi, koko maan journalistien liitoksi. (Skovsgaard, Albæk, Bro & de Vreese 2012, 156.) Järjestäytymisaste on erittäin korkea, sillä WJS:n vastanneista sata prosenttia kuuluu johonkin viestinnän ammattiliittoon (emt.). Yleisesti ottaen demokraattisen korporativismin mallin maissa journalistit tai julkaisijat ovat itse perustaneet julkisen sanan neuvoston, mutta Tanskassa julkisen sanan neuvoston perustettiin valtion kautta vuonna 1992 Median vastuu -asetuksen myötä. Asetus sisältää myös lain journalismin eettisistä säännöistä, mutta journalistiliitto

on kieltäytynyt noudattamasta sitä, koska heidän mielestään journalistien ja sanomalehtien tulisi pystyä itse tekemään eettiset tuomionsa. (Kruuse n.d., teoksessa Hallin & Mancini 2004, 173). Silti eettiset koodit eivät poikkea kovinkaan paljon muista Pohjoismaista (emt., 173).

JOURNALISMIN KOULUTUS

Journalisteja koulutettiin Tanskassa aluksi pääasiassa mediaorganisaatioissa, ja vasta 1970-luvun koulutuksen uudistus toi journalismin korkeakoulun oppiaineeksi (Skovsgaard, Albæk, Bro & de Vreese 2012, 156.). Ensimmäistä journalismin kurssia alettiin järjestää Aarhusissa vuonna 1946 (Hartley & Olsen 2014, 114). Vuonna 1998 kaksi yliopistoa alkoi tarjota sekä alemman että ylemmän korkeakouluasteen tutkintoja (Skovsgaard, Albæk, Bro & de Vreese 2012, 156). Verraittain myöhään virallistunut koulutus vakautti tanskalaista journalismin ammattikuntaa (emt., 156). Nykyään Tanskan journalistit ovat hyvin homogeeninen ryhmä koulutustaustaltaan sekä arvoiltaan. Jopa erot uutisorganisaatioiden välillä ovat usein hyvin marginaalisia. (emt., 167.)

MEDIAN MONIMUOTOISUUS

Tanskassa media on erittäin elävää ja monimuotoista, ja journalisteilla on hyvin laaja skaala erilaisia näkemyksiä. Yksityinen printtimedia voi hyvin, mutta moni niistä on poliittisesti puolueellisia. (Freedomhouse.) Kaksi suurinta sanomalehteä, Jyllands-Posten ja Politiken, omistaa sama yhtiö, mutta silti niillä on täysin erilliset toimitukset ja poliittiset suuntaukset. Valtion tuet ja arvolisäveron vapautukset helpottavat lehdistön taloudellisia ahdinkoja ja näin pitävät yllä median monimuotoisuutta. (Freedomhouse.)

ONGELMAT

Kuten muissakin Pohjoismaissa Tanskan journalismia ja journalistien professiota horjuttavat tuloksellisuuden tavoittelu sekä internetin tuomat haasteet (Skovsgaard, Albæk, Bro & de Vreese 2012, 157).

4.3 Uudet demokratiat Keski- ja Itä-Euroopassa

Kun kommunismin aika loppui Euroopan entisissä kommunistisissa valtioissa, oli Euroopassa suuret odotukset maiden, sekä politiikan että median, nopeasta demokratisoitumisesta (Gross & Jakubowicz 2013, 7). Muutoksessa oli kaksi vaihetta. Ensinnäkin maiden vanhat mediasysteemit kaatuivat kommunismin loputtua, ja nyt ne

muuttuvat kohti toisenlaista mediamallia, länsimaista mallia (emt., 1—2). Kommunismin kaaduttua läntisen journalismin ihanteiden ja liberaalin mallin oletettiin adaptoituvan luonnollisesti uusiin vapaisiin maihin (Lauk 2008a, 1). Positiivisia muutoksia on ollut nähtävissä, mutta muutos kohti läntisten demokratioiden mallia on ollut odotettua hitaampi (Gross & Jakubowicz 2013, 7). Kommunistisissa valtioissa journalismilla on tietyt raamit, joiden mukaan se toimii, ja hallitus ja muut tahot määrittelevät pitkälti journalismin toiminnan raamit. Siksi kommunistisen vallan hajottua ja entisten raamien sorruttua journalistit ja media-ammattilaiset kohtasivat tilanteen, jossa median ja journalistien yhteiskunnalliset roolit oli määriteltävä uudelleen (Lauk 2009a, 69). Tilanne oli vaikea, koska yhtäkkiä vanhat mallit eivät enää olleetkaan voimassa, mutta uusiakaan ei ollut vielä olemassa. Journalismi joutui tietynlaiseen normatiiviseen tyhjiöön. (Lauk 2008a, 4.)

Valtion valvonnan asteittainen loppuminen kommunistisen vallan hajottua on tuonut monia muutoksia ja vaikutteita länsimaisesta journalismista CEE-maihin, mutta muutos on ollut ja on edelleen hankala. Vaikka perusraamit länsimaiselle demokratialle (demokraattinen hallitus, markkinatalous sekä lehdistön vapaus ja sananvapaus) ovat nykyään CEE-maissaakin periaatteessa olemassa, ei journalismi ole päässyt kehittymään niissä vapaasti, vaan siihen ovat vaikuttaneet monet ristiriitaiset paineet niin oikeudelliselta, poliittiselta kuin kaupalliselta puolelta (Lauk 2008a, 1—2). Tässä epävarmassa tilanteessa jopa läntisen journalismin ammatilliset perusarvot kuten objektiivisuus, faktapohjainen raportointi ja puolueettomuus ovat CEE-maissa usein vaakalaudalla (Lauk 2008a, 1). Myös journalismin itsesääntelyn elimet, kuten lehdistöneuvostot (Press Councils) ja journalistien eettiset ohjeet, eivät toimi vielä epävakaissa yhteiskunnissa (Lauk 2014, 194; Lauk 2009a, 72—73).

Laukin (2008a) mukaan länsimaiseen malliin mukautumisen ongelmiin on kaksi selkeää syytä. Tärkein syy on se, että länsimainen malli on kehittynyt pitkän ajan aikana varsin vakaaissa demokratioissa, joissa poliitikot ja päättäjät kunnioittavat median sananvapautta, joka on lakiinkin kirjattu. Kommunismin jälkeen CEE-maiden tilanne oli kaikkea muuta kuin vakaa, eikä tilanne ole vielääkään yhtä vakaa kuin läntisissä demokratioissa. 25 vuotta on valtion vakautumisessa lyhyt aika. Pitkälle kehittyntä mallia oli siis erittäin vaikea istuttaa sellaisenaan uusiin demokratioihin. Toiseksi arvot ovat pitkälti kulttuurisidonnaisia, jolloin länsimaiset ammatilliset arvot eivät olleet noin vain siirrettävissä hyvin erilaisiin kulttuuriympäristöihin. (Lauk 2008a, 4.) Sen jälkeen, kun sensuuri maissa sortui, moni journalisti oli ymmärrettävästi vahvasti kaikkea medioihin

kohdistuvaa sääntelyä vastaan. He tulkitsivat sananvapauden merkitsevän vapautta kaikista rajoista, joten länsimaiset median itsesääntelyn mallit ja etiikkasäännöt eivät sopineet heidän ajatusmaailmaansa. (Lauk 2008b, 115.) Osa maiden journalisteista on myös koulutettu kommunismin aikana, joten heidän roolikäsityksensä pohjautuvat osin sen ajan malleihin. CEE-maat ovat edelleen jatkuvassa muutostilassa (Glowacki, Lauk & Balčytienė 2014, 9). CEE-maiden tietoja on koottu taulukkoon 3.

TAULUKKO 3 Tietoja Keski- ja Itä-Euroopan uusista demokratioista (lähteet RSF, Freedomhouse, WJS, Alliance of Independent Press Councils of Europe, European Federation of Journalists)

Valtio	Valtio- muoto	Asukasluku	Julkisen sanan neuvosto / Press council	Journalisti -liitto	Median- vapaus (sija v. 2017)	Haastatellut journalistit / kaikki
Viro	Tasavalta	1,31 milj.	On	On	12. sija	274 / 905
Latvia	Tasavalta	1,98 milj.	Ei	On	28. sija	340 / 600
Tšekki	Tasavalta	10,55 milj.	Ei	On	23. sija	291 / 1 191
Romania	Tasavalta	19,84 milj.	Ei	On	46. sija	341 / 3 000
Unkari	Tasavalta	9,86 milj.	On	On	71. sija	389 / 8 000

4.3.1 Viro

YLEISTÄ

Viroa pidetään usein malliesimerkkinä länsimaistuneesta entisestä kommunistisesta maasta. Valtio, poliittiset tahot tai sensuuri eivät hallitse mediaa, joka on pääosin yksityisomistuksessa. (Lauk 2016, 67.) Mediaa ei ole säännelty myöskään lailla, muuten kuin yleisradiolailla (emt., 67). Journalisteilla on siis hyvin vapaat kädet toimia.

Itsenäistymisen alkuaikoina sananvapaus käsitettiin kuitenkin vapautena sanoa mitä tahansa ja kaikki ohjeet koettiin sensuurina, mikä johti ja on johtanut moniin ongelmiin median ja yhteiskunnan välillä. Itsenäisen Viron median historia onkin ollut hyvin ristiriitainen ja monimutkainen nykypäivään asti. (Lauk 2014, 182.)

JOURNALISTTIEN TAUSTAT

The Worlds of Journalism -tutkimuksen Viron maaraportin (Harro-Loit & Lauk 2016) mukaan maan journalisti on keskimäärin nainen, joka on hieman yli 40 vuoden iässä. Haastatelluista journalisteista naispuolisia oli 58,4 prosenttia. Viron journalisteista 81,7 prosenttia on käynyt yliopistotasoisesta koulutuksesta joko journalismin tai viestinnän alalla. Yli puolella heistä (54,2 prosentilla) on maisteritasoinen loppututkinto. Virossa

kokopäiväisten, vakituisten työntekijöiden osuus on erittäin suuri. Haastatelluista 93,4 prosenttia kertoi työskentelevänsä kokopäiväisessä työsuhteessa ja heistä 87,3 prosenttia vakituudessa työsuhteessa. Osa-aikaisena työskentelee vain 4,8 prosenttia vastaajista, neljä prosenttia on freelancereita ja yksi prosentti työskentelee tarvittaessa. Keskimäärin vastaajat ovat työskennelleet journalistina 13,5 vuotta, mutta vain viidenneksellä (20,8 prosentilla) on yli 20 vuoden kokemus journalistin töistä. Suurimmalla osalla nykypäivän virolaisista toimittajista (vastaajista 41,2 prosenttia) on vain alle 10 vuotta työkokemusta alalta.

MEDIAN VAPAUS

Virossa journalistien median vapaus on kymmenisen vuotta sitten ollut jo hyvällä mallilla (RSF). Vuonna 2007 maa oli noussut median vapauslistalla jo kolmanneksi, mutta viime vuosina median sananvapausaste on romahtanut. Vuonna 2015 Viro oli 10. sijalla, ja vuonna 2017 se on pudonnut sijalle 12. Muun muassa vuonna 2010 tuli voimaan lakimuutos, joka mahdollistaa journalistien vangitsemisen, jos he eivät kerro lähteitään vakavissa rikosjutuissa. (RSF.) Vuonna 2008 Lauk (2008a) kirjoitti, ettei valtio suoranaisesti vainoa toimittajia, mutta vuoden 2010 lakimuutos muutti tilannetta hieman.

PROFESSIONAALISTUMINEN JA TYÖSKENTELYOLOSUHTEET

Itsenäistymisen kynnyksellä 1988—1991 Virossa keskusteltiin julkisesti maan mediapolitiikasta ja itsesääntelyä. Vuonna 1991 maahan perustettiin julkisen sanan neuvosto Avaliku Sõna Nõukogu (ASN), jonka perustamisessa oli haettu oppia Suomen ja Norjan neuvostoista. (Lauk 2014, 177.) Neuvosto oli ensimmäinen Euroopan uusissa demokratioissa, ja sitä pidetäänkin uusien demokratioiden edelläkävijänä median itsesääntelyssä (Lauk 2014, 182). Vuonna 1997 Viroon luotiin journalistien eettiset ohjeet, jolloin myös ASN muuttui selkeästi riippumattomaksi asiantuntijaorganisaatioksi.

90-luvun lopulla sanomalehdet näkivät ASN:n rajoittavan heidän kaupallista menestystään, ja siksi Sanomalehtien liitto eli Eesti Ajalehtede Liit (EALL) erosi ASN:stä ja perusti vuonna 2002 oman neuvostonsa (Lauk 2008b, 116). Myöhemmin siihen on liittynyt yhtiöitä myös aikakauslehtien, television, radio ja internetin puolelta (emt., 116). Vuodesta 2002 maassa on siis toiminut kaksi tahoa, jotka vahtivat median eettisyyttä ja oikeudenmukaisuutta (Lauk 2014, 177). Neuvostojen välinen toiminta on ollut ristiriitaista ja haasteellista. Laukin (2008b, 116) mukaan monet sanomalehdet ja muut mediat jättävät ASN:n päätöksiä ja yhteydenottoja huomioimatta muun muassa niin, etteivät ne julkaise

ASN:n päätöksiä sääntöjen mukaisesti lehdessään, vaan muokkaavat sanamuotoja mieleisekseen tai jättävät ne välillä kokonaan julkaisematta. EALL kehottaa sanomalehtiä ja muita jäseniään olemaan kaikin tavoin ASN:tä vastaan (Lauk 2008b, 116—117). Tämä on johtanut muun muassa siihen, etteivät journalistit uskalla arvostella mediajärjestöjä tai lehdistöä, mikä tietysti rajoittaa sananvapautta maassa (emt., 117). Kun Viron journalistiliitto ei kykene kunnolla toimiaan ammattiliittona, ei journalisteilla ole intoa liittyä siihen (Lauk 2014, 181). Journalistiliittoon kuuluu vain vähän alle neljäsosa Viron journalisteista, WJS:n osallistuneista 24,3 prosenttia.

JOURNALISMIN KOULUTUS

Kymmenen vuotta toisen maailmansodan jälkeen virolaisia journalisteja koulutettiin etupäässä venäläisissä kommunistisissa collegeissa kurssimuotoisesti. Yliopistotasoinen ja vironkielinen journalismin koulutus alkoi Tarton yliopistossa vuonna 1954. (Lauk 2009b, 396.) Yliopiston journalismin tiedekunta itsenäistyi Moskovan hallinnasta vuonna 1988. Yliopistoon muotoiltiin uusi journalismin koulutus, jolloin kommunismin valta opetuksessa heikkeni ja opiskelijoiden mielipiteen vapaus laajeni. (Aumente 1999, 57.) Nykyään akateemista journalismin ja median koulutusta tarjoavat Tarton ja Tallinnan yliopistot. Tallinnan yliopisto on Pohjois-Euroopan ainut yliopisto, joka tarjoaa elokuva- ja televisio-mediaopetusta englanniksi. (European Journalism Centre.) Tartto on keskittynyt enemmän journalismin tutkimukseen ja journalismin pedagogikkaan (Lauk 2009b, 406).

MEDIAN MONIMUOTOISUUS

Viron mediakenttä on hyvin pieni, kuten itse maakin, ja suurin osa mediasta on ollut ulkomaalaisessa omistuksessa (Lauk 2014, 180). Kaksi mediakonsernia, Eesti Meedia ja Ekspress Grupp, hallitsee tällä hetkellä markkinoita. Eesti Meedia oli ennen norjalaisomisteinen, mutta vuonna 2013 norjalainen Schibsted myi osakkeensa yhtiöstä Eesti Median johdon jäsenille ja Margus Linnamäelle, joka omistaa Virossa ison lääkebisneksen. (Eestimeedia.fi.) Myös ruotsalainen Bonnier on tärkeä tekijä printtipuolella ja myös ruotsalainen the Modern Times Group televisiomarkkinoilla (Lauk 2014, 180). Viron suuren venäjänkielisen väestön takia maassa on myös sanomalehtiä sekä televisio- ja radiokanavia venäjäksi (Freedomhouse). Medialainsäädäntö ei sääntele oikeastaan ollenkaan mediamarkkinoita tai median omistajuutta (Lauk 2009a, 69), joten suurin osa mediayhtiöistä on muutaman omistajan hallussa.

ONGELMAT

Myös Viron mediakentällä sanomalehtien levikit ovat pudonneet ja mainostajat hävinneet. Muun muassa 2009 vuoden taloudellisen kriisin aikaan moni sanomalehdistä lopetti, ja muut pienensivät selkeästi journalistien määrää ja jäljelle jäävien palkkoja.

(Freedomhouse.) Median omistajuuden lisääntyvä keskittyminen muutamille toimijoille voi vaikuttaa median monimuotoisuuteen (emt.). Iso ongelma on myös kahden itsesääntelyelimen ristiriitaisuus (mm. Lauk 2008b).

4.3.2 Latvia

YLEISTÄ

Latvian media on hyvin jakautunutta. Eniten maan mediaa leimaa ero latviankielisten medioiden ja venäjänkielisten medioiden välillä. Väestöstä yksi kolmasosa on venäjänkielisiä, joille tarjottava venäjänkielinen media on täynnä Venäjä-propagandaa. (RSF.) Latvian journalistien järjestäytymisaste ammattiliittoihin on melko matala eikä itsesääntelyelintä ole, joten journalistien professionaalistuminen ei ole kovin korkea. (Freedomhouse 2013; Ozolina 2016).

JOURNALISTTIEN TAUSTAT

Tyypillinen latvialainen journalisti on nainen, noin 40-vuotias ja koulutukseltaan journalismin tai muun viestinnän kandidaatti tai maisteri (Ozolina 2016). Historiallisesti Latvian journalismi on ollut hyvin naisvaltainen ala, ja WJS:n tutkimuksessa jopa 72,4 prosenttia journalisteista onkin naisia. Keskimääräinen journalistin ikä on 40,3 vuotta. Latvialaiset journalistit ovat korkeasti koulutettuja: suurimmalla osalla (41,2 %) on collegetason tai kandidaatin tutkinto, mutta myös maisterin tutkintoja on usealla (37,9 %). Vähän yli prosentilla on tohtorin tutkinto ja osa on käynyt yliopistoa sieltä valmistumatta. Yllättävän harva eli vain 58,5 prosenttia on erikoistunut journalismiin tai muuhun viestinnän alaan. (emt.) Latvialaisista journalisteista erityisen isolla osalla on täysipäiväinen työsuhde (87,1 %) ja osa-aikaisina työskenteleviä on 4,4 prosenttia. Heistä 92,9 prosentilla on vakituinen työsuhde. Freelancereita vastaajista on 8,2 prosenttia. Keksimäärin latvialainen journalisti on työskennellyt 16,3 vuotta journalismin parissa. (Ozolina 2016.)

MEDIAN VAPAUS

Latvian median vapaus sekä sananvapaus on kirjattu perustuslakiin. Silti monet journalistit kokevat painostusta eri tahoilta esimerkiksi julkaistaessa tietoja valtiosta tai hallituksesta. (Freedomhouse 2015.) Maa nousi median medianvapauslistalla vuodesta 2015 vuoteen 2016 sijalta 28. sijalle 24., mutta sijoitus putosi vuonna 2017 taas sijalle 28 (RSF). Viimeisen 13 vuoden aikana Latvia on ollut medianvapauslistalla parhaimmillaan sijalla 7. Vuosina 2012 ja 2013 maan sijoitus oli 39. (RSF.) Vaikka maan latviankielisen median sananvapauden asteen katsotaan olevan hyvä, laskee sijoitusta propagandaa täynnä oleva venäjänkielinen media. Venäjänkielisen median nähdään olevan suuri pro-Kremlin Harmony -puolueen tukija. (RSF.) Muun muassa kunnianloukkaus tuomitaan rikoksena, mutta journalisteja tuomitaan tässä asiassa todella harvoin (RSF).

PROFESSIONAALISTUMINEN JA TYÖSKENTELYOLOSUHTEET

Latvian kirjailijat ja journalistit perustivat ensimmäisen ammattiliiton jo vuonna 1917. Myöhemmin liitto muokkautui Latvian lehdistöliitoksi. (Plokste 2009, 435.) Journalistien järjestäytymisprosentti on matala, koska vain 26,6 prosenttia kuuluu johonkin ammattiliittoon (Ozolina 2016). Latvian journalistien professionaalistumisen aste on myös matala. Maassa ei muun muassa ole minkäänlaista journalistien itsesääntelyelintä eli julkisen sanan neuvostoa. Maassa mediaa sääntelee NEPLP (The National Electronic Mass Media Council), joka on kuitenkin melko poliittinen, ja monilla sen jäsenillä on yhteyksiä maan hallitukseen. (Freedomhouse 2013.)

JOURNALISMIN KOULUTUS

Latviassa journalismin koulutusta pyrittiin aloittamaan ennen Neuvostoliiton valtaa, mutta kommunismin tultua maan omat pyrkimykset journalismin koulutukselle kaatuivat (Plokste 2009, 437). Ennen 90-lukua journalismin koulutus oli tiukasti valvottua ja vahvasti propagandan alaista. Kouluttautuminen tapahtui kommunistisissa collegeissa. Vuonna 1945 filologian laitos Latvian valtion yliopistossa Riassa otti vastuun journalismin koulutuksesta. Moni opettajista oli kuitenkin opiskellut Marxisin-Leninisin yliopistossa Moskovassa tai Leningradissa, joten neuvostoliittolainen journalismin opetus jatkui vahvana. (Plokste 2009, 436.) Opetus lopetettiin 1951, koska puoluekoulut kokivat koulutuksen heille kuuluvaksi. Seitsemän vuotta myöhemmin yliopistoon alettiin kuitenkin taas ottaa journalismin opiskelijoita, ja koulutus avattiin uudelleen 1969. (emt., 437.) Koulutusta järjestettiin sekä venäjäksi että latviaksi. Vuonna 1988 journalismin koulutus irtaantui Moskovan alaisuudesta ja ensimmäistä kertaa opetussuunnitelmat tehtiin

vastaamaan maan omia tarpeita ja laitos siirrettiin filologian puolelta yhteiskuntatieteisiin. (emt., 438.) Latviassa journalismin koulutusta järjestetään nykyään kolmessa yliopistossa (Plokste 2009, 439).

MEDIAN MONIMUOTOISUUS

Latvian mediakentällä on useita niin latvian- kuin venäjänkielisiä sanomalehtiä, jotka ovat itsenäisiä ja yksityisessä omistuksessa (Freedomhouse 2015). Televisiokanavista kaksi on julkisen palvelun kanavia ja kolme kaupallisia (kaksi latviaksi ja yksi venäjäksi).

Paikallisesti maassa toimii useita yksityisiä radio- ja televisiokanavia. Itä-Latviassa moni kansalainen saa lähetyksensä suoraan Venäjältä tai Valko-Venäjältä. (emt.) Maassa ollaan huolissaan median monimuotoisuudesta omistuksen keskittymisen takia, kuten monessa muussakin maassa. Maan mediayhtiöitä omistaa yhä useampi ulkomainen yhtiö, kuten ruotsalainen, virolainen tai venäläinen. (Freedomhouse 2015.)

ONGELMAT

Myös Latviassa perinteinen media kamppailee laskevien mainostulojen sekä yleisön kiinnostuksen katoamisen kanssa. Työn määrä kasvaa, kun ihmisiä joudutaan irtisanomaan, ja palkat laskevat. Journalismin laatu on kärsimässä. (Plokste 2009, 444.) Toinen iso ongelma on professionaalistumisen matala aste sekä etenkin venäjänkielisen median vahva propaganda.

4.3.3 Tšekki

YLEISTÄ

Tšekissä monet mediayhtiöt ovat poliitikkojen omistuksessa (Freedomhouse 2015) ja journalistien ammatillinen järjestäytyminen ammattiliittoihin on erityisen matala kaikkiin muihin tutkimuksen maihin nähden (Tejkalová and Láb 2016). Nämä asiat sekä lisäksi median kaupallistuminen ovat ajaneet Tšekin journalismin laatua alas.

JOURNALISTTIEN TAUSTAT

Tšekkiläiset journalistit ovat keskimäärin melko nuoria ja hyvin koulutettuja (Tejkalová and Láb 2016). Miesjournalisteja (56,7 %) on hieman enemmän kuin naisia (43,4 %). Heidän keski-ikänsä on 35,7 vuotta. Suurin osa journalisteista on suorittanut joko college- tai yliopistotason tutkinnon: 22,9 prosenttia on kandidaatteja, 41,3 maistereita ja 3,5 prosenttia tohtoreita. Moni lopuista (8,3 %) on käynyt yliopisto-opintoja valmistumatta.

Loput päätyivät toimittajiksi lukion (high school) jälkeen. Suurella osalla erikoistumisala on ollut nimenomaan journalismi tai muu viestinnän ala (62,8 %). Myös Tšekissä kokoaikaiset ja vakituiset työsuhteet ovat melko yleisiä. Haastatelluista 85,6 prosentilla oli kokoaikainen työ ja 4,1 prosentilla osa-aikainen. Kaksi kolmannesta (65,6 %) on työsuhteessa, joista 34,4 on kuitenkin määräaikaisia. Journalisteista 8,6 prosenttia työskentelee freelancereina. Keskimääräinen työvuosien määrä journalismissa on 10,8 vuotta. (Tejkalová and Láb 2016.)

MEDIAN VAPAUS

Median sananvapaus on kirjattu Tšekissäkin perustuslakiin (Freedomhouse). Tšekki on RSF:n medianvapauslistalla sijalla 23. Viimeisen 15 vuoden aikana se on noussut parhaimmillaan viidenneksi vuonna 2006. (RSF.) Kunnianloukkaus lasketaan maassa rikokseksi, mutta syytteitä tehdään harvoin. Erikoista on, että jos journalisti joutuu syytteeseen poliittisesta satiirista, on oikeus usein journalistin puolella. Tšekki haluaa pitää perinteensä maana, jossa poliittinen satiiri ja karikatyyrit ovat laillinen kritiikin tyyli. (RSF.) Poliitikot, etenkin vaikutusvaltaisimmat, ottavat usein kantaa median päätöksiin. Usea heistä omistaa myös media-yhtiöitä maassa. (Freedomhouse.) Ulkoinen poliittinen vaikuttaminen on kuitenkin vähäistä, mutta journalistien keskuudessa vallitsee jonkinasteinen itesensuuri, etenkin media-yhtiöissä, joiden omistajat ovat poliittisesti tai liiketoiminnallisesti vasemmalla. (emt.)

PROFESSIONAALISTUMINEN JA TYÖSKENTELYOLOSUHTEET

Tšekin suurin journalistiliitto Syndikát novinářů České republiky (alun perin Tšekkoslovakian journalistiliitto) perustettiin toisen maailmansodan jälkeen (Jiráček & Köpplová 2009, 386 ja 389). Journalistiliitoilla on ollut tärkeä rooli journalismin koulutuksen kehittämisenä, mutta halu kuulua liittoihin on erittäin matala eikä maan suurinkaan journalistiliitto ole saanut vahvaa asemaa tšekkiläisten journalistien keskuudessa. Edes monet tunnetut journalistit eivät halua kuulua liittoon. (emt., 389.) Tšekin journalisteista vain 7,3 prosenttia kuuluu johonkin journalistiseen ammattiliittoon. Tejkalován and Láb (2016) mukaan matala jäsenhalukkuus liittyy vahvasti kommunismin aikaan, jolloin kaikki pakotettiin kuulumaan liittoon. Tšekkiläiset ajattelevat myös, että demokraattisen yhteiskuntaan kuuluu vapaus olla kuulumatta mihinkään puolueeseen tai liittoon (Tejkalová and Láb 2016). Tšekissä ei ole yleistä julkisen sanan neuvostoa, joka vahtisi median toimintaa (Alliance of Independent Press Councils of Europe). Broadcasting-mediaa sääntelee kuitenkin Rada pro rozhlasové a televizní vysílání

(RRTV), ja julkisen palvelun mediaa ČT:tä valvoo oma neuvosto. Printtimedia säätelee laajalti myös itse itseään. (Freedomhouse.)

JOURNALISMIN KOULUTUS

Ennen kommunistisen vallan kaatumista Tšekissä oli jo jonkin verran journalismin koulutusta, jonka kehittämisessä journalistiliitot olivat vahvasti mukana. Vuonna 1928 maahan perustettiin ensimmäinen erityisesti journalistin ammattiin tähtäävä oppilaitos the Svobodná škola politických nauk. (Jirák & Köpplová 2009, 385—386.) Natsien valtakausi keskeytti kuitenkin kurssit toisen maailmansodan aikana. Kommunistisen puolueen noustua valtaan journalismin koulutus muuttui kurssimuotoisesta systemaattiseksi journalistien ammattiin valmistavaksi yliopistokoulutukseksi, johon kuului paljon kommunistista propagandaa. (emt., 386—387.) Nykyaikainen journalismin koulutus alkoi muotoutua maassa 90-luvun alussa. Muutos tähän päivään on ollut suuri: koulutus ja journalismi ovat muuttuneet valtion propagandavälineestä liberaalimmiksi ja enemmän markkinoiden säätelemiksi kansainvälisten ideologioiden vaikutuksessa. (Jirák & Köpplová 2009, 385 ja 387.) Koulutus on kehittynyt EJTA:n (European Journalism Training Association) valvonnassa. Yhteistyön myötä journalismin käytäntö on tullut lähemmäs alan opiskelijoita. 90-luvulla ja vuosituhaten alussa yhä useammat yliopistot, yksityiset ja valtiolliset, alkoivat tarjota journalismin koulutusta. Myös toimituksissa tapahtuva koulutus kasvatti suosiotaan. (emt., 387—388.) Näiden lisäksi journalismin koulutusta annetaan maassa ammattikorkeakouluissa sekä lyhyempinä journalismin kursseina (emt., 388—389).

MEDIAN MONIMUOTOISUUS

Printtipuolella media on melko laajaa maassa ja lehtiä on hyvin eri näkökulmista. Vuonna 2012 digilähetysten alkamisen jälkeen myös televisiokanavia syntyi useita lisää. (Freedomhouse.) Monimuotoisuutta uhkaa kuitenkin Tšekin medialainsäädäntö, joka ei juurikaan rajoita median omistajuuden keskittymistä tai ulkoista omistajuutta. Aiemmin suurin osa mediayhtiöistä kuului ulkomaalaisille, mutta viime vuosina omistajuus on siirtynyt pitkälti tšekkiläisille liikemiehille ja poliitikoille. Median omistajuuden keskittymisen pelätään rajoittavan median monimuotoisuutta sekä itsenäisyyttä. (Freedomhouse.)

ONGELMAT

Median omistajuuden keskittyminen rikkaille liikemiehille ja poliitikoille voi syödä

median monimuotoisuutta ja heikentää journalistien itsenäisyyttä (Freedomhouse). Myös Tšekissä media on taloudellisissa vaikeuksissa, minkä on ajateltu vaikuttaneen laskeneeseen journalismin laatuun. Samoin journalismin matala professionalistumisen aste on nähty olevan syynä sekavaan journalismin kenttään. Muun muassa ”Google-journalismi”, eli tiedon etsiminen suoraan netistä hakupalveluiden avulla, on ollut kasvussa ja journalismi on pahasti sekoittumassa mainontaan ja kuluttajan palvelemiseen. (Freedomhouse; Jiráč & Köpplová 2009, 392.)

4.3.4 Romania

YLEISTÄ

Romania on tutkimukseni CEE-maista eniten vielä kiinni kommunismin ajassa. Kunnollisen demokratian kehittyminen maassa on ollut vaikeaa, mikä on vaikuttanut siihen, että journalismi on edelleen hyvin paljon poliittisen valvonnan alaisuudessa (Lauk 2008b, 115). Yksi syy heikkoon demokratisoitumiseen on ollut kommunismin loppuaikoina heikkona elänyt oppositio, johon Securitate (kommunistinen salainen poliisi) vaikutti paljon. Muissa uusissa demokratioissa kommunismin alla kytenyt oppositio oli vahvempi, joten uuden, moniäänisen yhteiskunnan rakentaminen alkoi helpommin. (Vlad & Balasescu 2010, 218.) Mediatyhtiöt olivat aluksi pitkälti joko hallitusta vastaan tai sen mukailijoita (Vlad & Balasescu 2010, 222).

JOURNALISTIEN TAUSTAT

Romania on CEE-maista Latvian rinnalla toinen, jossa naiset ovat enemmistönä journalisteissa. WJS:ssa haastatelluista journalisteista 62,5 prosenttia on naisia (Coman, Matei, Milewski & Şuţu 2016). Romanialaisten journalistien keski-ikä on 30,6 vuotta. Kandidaatin tutkinto on 41,6 prosentilla ja maisterin tutkinto 26,7 prosentilla. Kymmenen prosenttia on opiskellut yliopistossa, muttei valmistunut. 80 prosenttia yliopistotutkinnon suorittaneista on erikoistunut journalismiin tai muuhun viestinnän alaan. Vastanneista 87,4 prosentilla on kokoaikainen työ ja 11,1 prosenttia työskentelee osa-aikaisesti. 73,5 prosentilla heistä on vakituinen työsuhde. Vain 1,5 prosenttia vastanneista työskentelee freelancerina. Romanialaiset journalistit ovat melko kokemattomia alalla. Keskimääräinen työkokemus alalta on 7,8 vuotta. (Coman, Matei, Milewski & Şuţu 2016.)

MEDIAN VAPAUS

Romaniassa median sananvapaus ei ole päässyt demokratisoitumisen myötä kunnolla laajenemaan. Perustuslain 30 artiklassa kylläkin todetaan, että sananvapaus sekä medianvapaus ovat koskemattomia ja kaikenlainen sensuuri on kiellettyä (Vlad & Balasescu 2010, 217), mutta todellisuus on eri. Median liiallinen politisoiminen, rahoitusjärjestelmien korruptio, median omistajien linjojen mukaiset toimitukselliset päätökset sekä toimituksissa toimivat vakoilijat (intelligence agency infiltration of staff) ovat pitäneet median edelleen propagandan välineenä. (RSF.) Vuonna 2017 Romania on RSF:n median sananvapauslistalla 46. sijalla. Viimeisen 14 vuoden aikana maa ei ole noussut 42. sijan yläpuolelle kertaakaan. (RSF.) FreedomHouse määrittelee Romanian median osittain vapaaksi, kuten Unkarinkin. Kaikki muut tutkimukseni maat ovat määritelmän mukaan vapaita.

PROFESSIONAALISTUMINEN JA TYÖSKENTELYOLOSUHTEET

Romaniassa journalistit eivät ole kovin yhtenäinen ryhmä eikä itsesääntely toimi kovin hyvin (Milewski, Barczyszyn & Lauk 2014, 106). Suurin ero on vanhan ja melko homogeenisen kommunistisen sukupolven ja nuoren, heterogeenisen ryhmän välillä. Nuoret ovat myös ammatillisesti järjestäytymättömämpiä kuin vanhat. (emt., 106.) Romaniaalaisista journalisteista vain 22 prosenttia kuuluu johonkin ammatilliseen liittoon (WJS). Romaniassa on useita pieniä organisaatioita, jotka yrittävät valvoa erilaisten työnantajien ja -tekijöiden ryhmiä (Milewski, Barczyszyn & Lauk 2014, 106). Tällaisessa sekavassa tilanteessa ammattikunnan itsesääntely on enemmän päämäärä kuin ammattikunnan velvoite. Eettisiä ohjeistoja on useita, ja ammatilliset järjestöt ovat koko ajan passiivisempia puuttumaan kasvavaan eettisten rikkeiden määrään. (emt., 106.)

JOURNALISMIN KOULUTUS

Romaniassa toimi vain yksi journalismin koulutuslaitos kommunismin aikana, Bukarestissa. Kouluun valittiin oppilaita poliittisen orientoitumisensa mukaisesti, ja opetus myötäili selkeästi kommunismin ideologiaa. (Vlad & Balasescu 2010, 219.) Kommunistisen vallan hajottua pääasiallinen opetusväylä oli saada oppia töissä. Vuosina 1990—1993 moni yliopisto alkoi kuitenkin tarjota journalismin koulutusta, koska useiden uusien lehtien ilmestyessä koulutustarve oli suuri. Koulutus oli aluksi melko haparoivaa, koska vahva koulutusperinne puuttui maasta. (emt., 223.) Romanian alkaessa demokratisoitua journalismin koulutuksen pohjaa haettiinkin lännestä tai Yhdysvalloista. Opetussuunnitelmien otsikot pohjautuivat usein länsimaiseen tai liberaaliin journalismin

koulutusohjelmaan, mutta todellisuus luokissa kulki pitkälti opettajan osaamisen mukaan. (emt., 223.) Kun kirjoja ja opetusmateriaaleja alettiin kääntää romaniaksi, opettajat kävivät kansainvälisiä koulutuksia ja luennolla alkoi käydä vierailijaluennoitsijoita, alkoi Romanian journalismin koulutuksen taso pikkuhiljaa nousta (emt., 223). Vuonna 2010 journalismin koulutusta tarjottiin 24 yliopistossa, joista 15 oli valtion omistamia ja loput yksityisiä (Vlad & Balasescu 2010, 224).

MEDIAN MONIMUOTOISUUS

Kommunismien aikana media oli Romaniassa erittäin vahvasti hallituksen sensuurin alaisuudessa eikä mediayhtiöiden yksityisomistus ollut sallittua (Vlad & Balasescu 2010, 219). Tuolloin maassa toimi vain kolme kansallista sanomalehteä sekä yksi tv-asema ja radioasema. Kommunismien hajottua suuri osa valtio-omisteisista lehdistä yksityistettiin ja moni uusi puolue perusti omia lehtiään. Lehtien ja uusien työpaikkojen määrä räjähti. (emt., 219—220.) Suurin osa niistä kuitenkin lopetti vuoteen 1993 mennessä, koska journalistien ammattitaito ei riittänyt niiden ylläpitämiseen. Myöhemmin tv- ja radiotoimintaan on tullut mukaan uusia toimijoita (emt., 222). Moni mediayhtiöstä on ulkomaisten, pääasiassa saksalaisten mediayhtiöiden omistuksessa (emt., 223). Suurin osa mediayhtiöiden jakamasta tiedosta kuitenkin on yhä hyvin politisoitua, ja ne välittävät omistajiensa ajamaa linjaa. Journalismi on myös hyvin sensaatiohakuista ja tyhjänpäiväistä. (Gross & Vasilendiuc 2012, 63.) Harjoitettu propaganda supistaa todellisuudessa monipuolista mediakenttää.

ONGELMAT

Romanian median suurin ongelma on median käyttö edelleen propagandan välineenä (RSF), vaikkakin taistelua propagandaa vastaan käydäänkin. Muun muassa monia mediayhtiöitä omistavia poliitikkoja ja liikemiehiä on viime vuosina syytetty ja tuomittu korruptiosta (Gross 2017). Lisäksi internetin käyttö journalismin teossa on lisääntynyt huomattavasti, ja osasta journalisteista on tullut Google-journalisteja, jotka kopioivat tietoja vain netistä (Gross & Vasilendiuc 2012, 59).

4.3.5 Unkari

YLEISTÄ

Unkarissa ei ollut minkäänlaista median vapautta ennen kommunismien hajoamista 90-luvun vaihteessa. Vuoteen 1988 asti kaikki mediayhtiöt olivat valtion omistuksessa ja

hallinnassa. (Vasarhelyi 2012, 234.) Kommunistisen vallan kaaduttua media yksityistyi nopeasti, ja omistajat olivat pääasiassa ulkomaalaisia mediayhtiöitä (emt., 234). Unkarissa median asema on ollut kuitenkin epävakaa koko sen demokratian ajan (Nyüssönen & Tynkkynen 2016). Se on ollut monesti kahakassa Euroopan unionin mediasääntöjen kanssa. Maan media on tällä hetkellä hyvin kahtiajakautunut hallituksen mediayhtiöihin ja riippumattomiin yhtiöihin. (emt. & Freedomhouse) Vasarhelyin (2012, 241) mukaan nuoren ja vanhemman journalistisen sukupolven välillä näkyy selkeitä eroja ammatillisissa tavoitteissa, etiikassa sekä rooleissa.

JOURNALISTTIEN TAUSTAT

Tyypillinen unkarilainen journalisti on mies, noin 33-vuotias ja on tehnyt yliopistotason tutkinnon joko journalismista tai muusta viestinnästä (Jolán, Frost & Hanitzsch 2017). Miesten ja naisten määrä on kuitenkin melko tasainen. WJS:n vastaajista 52,5 prosenttia on miehiä. Keskimääräinen ikä journalisteilla on 33,2 vuotta. Koulutukseltaan suurin osa (52,8 %) on kandidaatin tutkinnon suorittaneita ja 19,5 prosenttia maisterin tutkinnon suorittaneita. Pienellä osalla (2,3 %) on tohtorin tutkinto, ja 7 prosenttia on opiskellut yliopistoa sieltä valmistumatta. Opiskelleista 68,3 prosenttia on erikoistunut journalismiin tai muuhun viestintään. (emt.) Suurimmalla osalla journalisteista on täysipäiväinen työsuhde (61,4 %) ja noin viidenneksellä osa-aikainen (26,1 %). Heistä 66,7 prosentilla on vakituinen työsuhde. Freelancereita unkarilaisista journalisteista on 9,6 prosenttia. Unkarilaiset journalistit ovat erittäin kokemattomia journalismin alalla. Maan journalisti on työskennellyt alalla keskimäärin 8,9 vuotta. (Jolán, Frost & Hanitzsch 2017.)

MEDIAN VAPAUS

Vaikka Unkarin perustuslaki suojelee sanan- ja medianvapautta (Freedomhouse), on Unkari kärsinyt medianvapauden laskusta selkeästi vuodesta 2010. RSF:n mukaan maan pääministeri Viktor Orbán on tiukentanut hallituksen otetta mediasta uudelleenvalintansa jälkeen vuodesta 2010 lähtien. Maa on vajonnut medianvapauslistalla syvälle, vuonna 2017 sijalle 71. Kymmenen vuotta aiemmin maa oli listalla sijalla 10. (RSF.) Freedomhouse määrittelee Unkarin medianvapauden osittain vapaaksi (partly free). Hallitus ja pääasiassa pääpuolue Fidesz valvovat muun muassa maan Medianeuvoston nimityksiä ja monia mediayhtiöitä. Direkt 36 on yksi ainoista itsenäisistä, yksityisomisteisista medioista maassa. (RSF.) Syksyllä 2016 maan suurin päivälehti Népszabadság lopetti yllättäen toimintansa. Lehden tapana oli kertoa hallituksen lähipiirin korruptioepäilyistä, mikä saattoi ärsyttää pääministeriä. Lehden lopettamisen syyksi kerrottiin kuitenkin lehden

olevan kannattamaton. (Nyysönen & Tynkkynen 2016.) Myös journalistit itse kokevat, että heidän ammatillinen vapautensa on vähentynyt demokratian aikana (Vasarhelyi 2012, 238). Kun viiden ensimmäisen demokratiavuoden aikana lähes puolet journalisteista tunsivat, että media oli maassa täysin vapaa, vuonna 2006 luku oli vain 38 prosenttia (emt., 238).

PROFESSIONAALISTUMINEN JA TYÖSKENTELYOLOSUHTEET

Unkarissa median sääätelyä hallitsee hallituksen alaisuudessa toimiva Medianeuvosto, jonka alaisuuteen kuuluvat Unkarin televisio ja radio, Duna TV sekä uutistoimisto MTI.

Medianeuvostolla on mahdollisuus sakottaa sen alaisuudessa olevia medioita. (Nyysönen & Tynkkynen 2016.) Unkarin journalistien järjestäytymisaste on muiden CEE-maiden kanssa samalla tasolla. WJS:n tutkimuksen mukaan vain 23,5 prosenttia maan journalisteista kuuluu johonkin ammattiliittoon (Jolán, Frost & Hanitzsch 2017).

JOURNALISMIN KOULUTUS

Journalismin koulutus oli Unkarissa ennen rautaesiripun murtumista erittäin vähäistä, ja journalistit valittiin töihin usein poliittisin kriteerein (Bajomi-Lázár 2009, 425). Nykyään journalismia tai viestintää voi opiskella Unkarissa ainakin 20 eri oppilaitoksessa kandidaatin tutkinnon tasolle asti. Suurin osa alan opiskelijoista on keskittynyt vanhimpiin yliopistoihin Budapestiin, Debreceniin, Pécsiin ja Szegediin, jotka ovat Unkarin suuria kaupunkeja. (European Journalism Centre.) Oppilaitokset ovat jakautuneet sekä yksityisiin että valtion omistamiin (Bajomi-Lázár 2009, 423). Journalismin koulutus pohjautuu pitkälti länsimaisiin arvoihin, mutta todellisuus journalistina on arvojen kanssa painimista (emt., 423).

MEDIAN MONIMUOTOISUUS

Unkarilla on laaja printti-, broadcast- ja onlinemediakenttä, mutta suurin osa tiedotusvälineistä on selkeästi poliittisesti orientoituneita (Freedomhouse). Vuoteen 1988 asti kaikki mediatyöt olivat valtion omistuksessa ja hallinnassa (Vasarhelyi 2012, 234). Kommunistisen vallan kaaduttua media yksityistyi nopeasti, ja omistajat olivat pääasiassa ulkomaalaisia mediatyhtiöitä. Vuoden 1996 säädetyn medialain jälkeen valtion mediatyhtiöt alkoivat taas kilpailla kaupallisten rinnalla sähköisten median puolella. (emt., 234.)

Nykyään mediatyhtiöt ovat pitkälti yksityisiä, ja etenkin monilla sanomalehdillä on ulkomaiset omistajat, pääasiassa saksalaiset. Maassa on seitsemän kansallista ja kaksi yksityistä radioasemaa. Kaksi tärkeintä televisiokanavaa ovat kaupallisia, joista toinen on vahvasti omistussuhteiden kautta kytköksissä pääpuolue Fidesziin. Maan uutistoimisto

MTI on valtion alaisuudessa, ja monet muut mediat siteeraavat sitä usein. Kopioi ja liitä -journalismia on paljon. (Freedomhouse.)

ONGELMAT

Unkarin median sananvapaus on pudonnut selkeästi 2010 vuoden jälkeen. Median itsenäisyys poliittisista tahoista ei ole selvää. (RSF.) Sekä mediayhtiöiden että koulutuksen selkeä jakautuminen riippumattomiin ja valtion omistamiin hajauttaa journalistien yhtenäisyyttä. Medialaki vuonna 2012 alisti suurimmat mediayhtiöt puolueiden edunvalvojien valvonnan alaisiksi, ja nykyään media on vahvasti hallituksen valvonnassa. Pienen mediakentän ja yhtiöiden pääoman takia poliittiset päättäjät voivat helposti kontrolloida niitä esimerkiksi muuttamalla mainossääntöjä. (Vasarhelyi 2012, 234.) Maassa käytetään politiikan ja median välisestä taistelusta toisinaan nimeä ”mediasota”, joka ei ota loppuakseen (Bajomi-Lázár 2009, 424).

4.4 Maiden journalistien taustat kokoavasti

Maiden journalistien taustojen ja etenkin taustojen erojen hahmottamiseksi kokosin kaikki yhteen taulukkoon (taulukko 4). Taulukosta näkee selkeästi muun muassa Tšekin, Unkarin ja Romanian journalistien alhaiset ikä- sekä työskentelyvuodet muihin maihin verrattuna, CEE-maiden vähäisen järjestäytymisasteen ammattiliittoihin sekä Pohjoismaiden freelancereiden suuren määrän CEE-maihin verrattuna.

Taulukko 4 Kaikkien maiden journalistien taustat

Journalistien taustat	Suomi	Ruotsi	Norja	Tanska	Viro	Latvia	Tsekki	Unkari	Romania
Haastatellut / kaikki journalistit	366 / 7726	675 / 19222	656 / 7750	1362 / 7196	274 / 905	340 / 600	291 / 1191	389 / 8000	341 / 3000
Ikä keskimäärin	43,4 v	51,3 v	43,3 v	45,9 v	40,9 v	40,3 v	35,7 v	33,2 v	30,7 v
Naisia	55%	46%	50%	43%	58%	72%	43%	48%	63%
Kuuluminen journalistiliittoon	91,8	68,9	100,0	100,0	24,3	26,6	7,3	22,0	23,5
Koulutus yliopisto / college degree	75%	61%	89%	93%	82%	80%	68%	75%	71%
Koulutus journalismi tai viestintä	56%	68%	64%	82%	52%	59%	48%	68%	65%
Työkokemus keskimäärin	17,3 v	Ei tietoa.	16,7 v	18,4 v	13,5 v	16,3 v	10,8 v	8,9 v	7,8 v
Freelancerien määrä	18%	17%	19%	21%	2%	8%	7%	10%	2%

5 AINEISTON ANALYYSI

Tässä luvussa avaan sitä, kuinka tärkeinä Pohjoismaiden ja CEE-maiden journalistit näkevät minkäkin tehtävänsä yhteiskunnassa. Tarkastelen sitä, mitkä tehtävät ovat tärkeimpiä missäkin maassa ja mitkä vähiten tärkeitä, ja vertailen eroja maiden välillä. Luvussa 5.2 analysoin, mitkä tehtävät ovat tärkeimpiä Pohjoismaissa ja CEE-maissa ryhminä ja millaisia eroja näiden maaryhmien journalisteilla on. Seuraavissa alaluvuissa tarkastelen, millaisia eroja tehtäväkäsityksissä voisi olla ikäryhmittäin ja onko autonomian tasolla vaikutusta niihin. Luvussa 5.6 pyrin analysoimaan tehtäväkäsitysten avulla maiden journalistien roolikäsityksiä sekä journalistisia kulttuureita Hanitzschin roolikäsityksen (ks. 2.4.1) ja roolimiljöiden (ks. 2.2.2) avulla.

Kuviot kertovat tehtävien tärkeyttä kuvaavan mediaanin eli keskiarvon, jonka vastaajat ovat antaneet roolille asteikolla 1—5 (1=ei tärkeä ja 5=erittäin tärkeä). Prosentit kertovat puolestaan sen, kuinka moni maan journalisteista on sanonut kyseisen roolin olleen erittäin tärkeä (extremely important) tai melko tärkeä (very important). Tehtäväkäsitysten tärkeysjärjestyslistat poikkeavat hieman, kun niitä katsotaan prosentteina tai Likertin asteikolla (1—5), mutta molemmat antavat samankaltaista tietoa siitä, mitä rooleja missäkin maassa journalistit arvostavat. Tehtäväkäsitykset kertovat niiden tärkeyden lisäksi siitä, mihin tehtäviin journalistit ovat parhaiten tai huonoiten identifioituneet. Siksi puhun välillä tehtävien arvostuksesta myös identifioitumisena.

5.1 Pohjoismaiden journalistien tehtäväkäsitykset

Suomessa ja Ruotsissa kahdeksi tärkeimmiksi tehtäväkseen journalistit kokevat asioiden todenmukaisen raportoinnin sekä riippumattomana tarkkailijana olemisen. Myös Norjassa ja Tanskassa todenmukainen raportointi nousee tehtävien kärkeen, mutta muuten kärki poikkeaa Suomen ja Ruotsin toimittajien ajatuksista. Suomessa kolmanneksi tärkeimpänä toimittajat näkevät analyysien tarjoamisen ajankohtaisista asioista. Ruotsissa journalistit painottavat kärjessä myös ihmisten mielipiteiden ilmaisemisen mahdollistamista. Norjassa todenmukaisen raportoinnin jälkeen nousevat yleisön valistaminen sekä ihmisten mielipiteiden ilmaisemisen mahdollistaminen median kautta. Tanskassa kärki on selkeästi poliittisempi kuin muilla: journalistit pitävät erittäin tärkeinä myös tietojen tarjoamista poliittisia päätöksiä varten sekä poliittisten päättäjien valvomista.

Kuviossa 5 vertailen, mitä ammatillisia tehtäviä journalistit pitävät Pohjoismaissa tärkeimpinä. Yleisesti ottaen kolmea tärkeintä tehtävää, eli todenmukaista raportointia, riippumattomana

tarkkailijana olemista

sekä analyysien

tarjoamista

ajankohtaisista asioista,

pidetään tärkeänä hyvin

tasaisesti eri maiden

välillä, mutta norjalaiset

journalistit ovat hieman

erityistapaus. Norjassa

ensisijaisina tehtävinä nousevat esiin yleisön valistaminen sekä se, että ihmiset saavat

ilmaista mielipiteensä median kautta, eli Norjassa journalismi kohdistuu enemmän yleisön

palvelemiseen ja median moniäänisyyteen. Tanskalaiset journalistit poikkeavat muista taas

poliittisemmilla näkemyksillään: muun muassa tiedon tarjoaminen yleisölle poliittisia

päätöksiä varten nousee maan toimittajien keskuudessa korkealle tärkeysjärjestyksessä.

Vähiten tärkeinä kaikkien Pohjoismaiden journalistit pitävät hallituksen linjan tukemista

sekä myönteisen kuvan luomista poliittista päättäjistä. Suomalaiset ja norjalaiset toimittajat

eivät identifioitu vahvasti myöskään hallituksen vastavoimana toimimiseen. Ruotsissa ja

Tanskassa journalistit puolestaan pitävät kolmanneksi vähiten tärkeimpänä suurinta yleisöä

houkuttelevien uutisten tarjoamista. Ruotsin kohdalla vastauksia ei saatu kahdesta

tehtävästä, yleisön valistamisesta ja tarinoiden kertomisesta maailmasta. Norjan ja Tanskan

kohdalla vastaukset jäivät myös puuttumaan kahdesta tehtävästä, tarinoiden kertomisesta

maailmasta sekä suvaitsevuuden edistämisestä.

Kuvioon 6 keräsin kolme

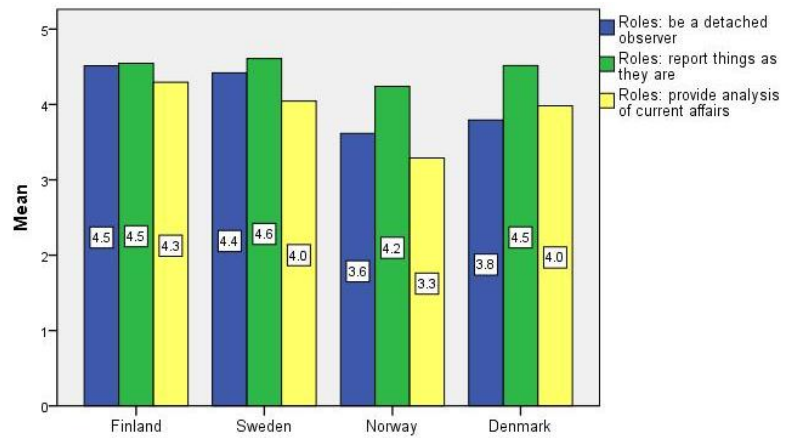
yleisimmin vähiten

tärkeintä tehtävää.

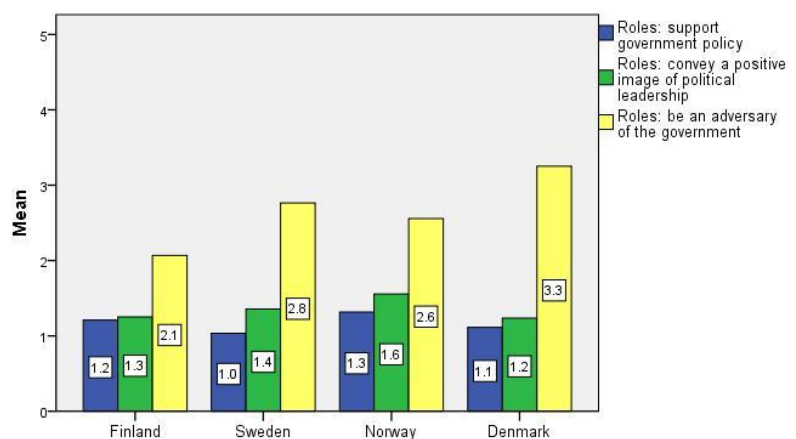
Suomessa hallituksen

vastavoimana toimimista

pidettiin selkeästi melko

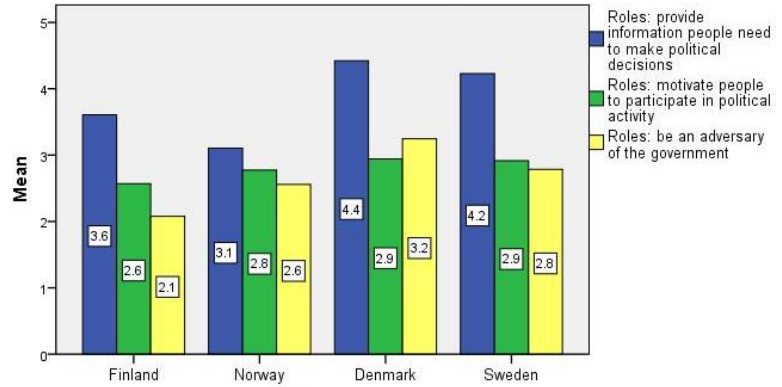
KUVIO 5 Tärkeimmät tehtävät Pohjoismaissa

KUVIO 6 Vähiten tärkeimmät tehtävät Pohjoismaissa

epätärkeänä. Sitä vastoin Norjassa, Ruotsissa ja Tanskassa hallituksen vastavoimana toimimista pidetään jollainlailla tärkeänä. Tulos ei ole yllättävä, sillä vapaissa demokratioissa journalistit ovat perinteisesti olleet valtaapitävien vastustajia ja heitä kohtaa kriittisiä, neljäs valtiomahti (Hanitzsch 2007, 373). Suomessa journalistit eivät niinkään painota vahtikoiraroolia.

Mielenkiintoisinta Pohjoismaiden sisällä nousseista tehtäväkäsitysten eroista on Ruotsin ja Tanskan eroavaisuus Norjasta ja Suomesta. Ruotsissa ja Tanskassa journalismi tuntuu

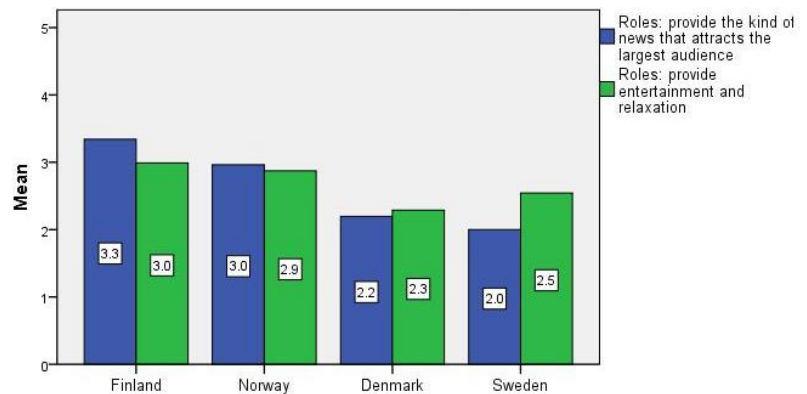

KUVIO 7 Poliittisesti suuntautuneet tehtävät Pohjoismaissa

tehtäväkäsitysten mukaan olevan poliittisempää kuin Suomessa ja Norjassa (kuvio 7).

Suomessa ja Norjassa vihteellisemmät tehtäväkäsitykset puolestaan nousevat yleisesti

ottaen tärkeämmiksi kuin Ruotsissa ja Tanskassa (kuvio 8). Myös kolmen yleisesti tärkeimmän roolin kohdalla Norjan journalistit eroavat selkeästi muista siten, että

he ovat vähiten identifioituneet niihin rooleihin (ks. kuvio 5).

KUVIO 8 Vihteeseen suuntautuneet tehtävät Pohjoismaissa

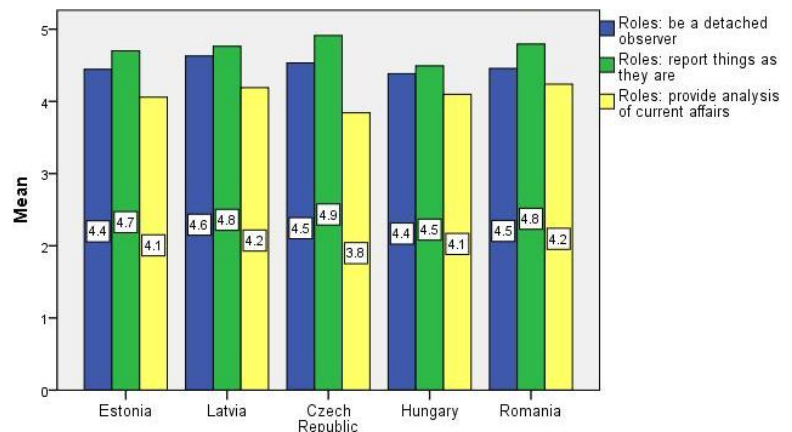
Norjassa objektiivista havainnointia tärkeämpinä journalismin tehtävinä nousevat yleisön valistaminen sekä se, että ihmiset saavat ilmaista mielipiteensä median kautta. Norjalaiset journalistit painottavat siis muita maita enemmän yleisön palvelemista ja median moniäänisyyttä.

Jokaisen maan tehtäväkäsitysten tärkeys eri maissa on koottu liitteeseen 3 pylväsdiagrammeina.

5.2 Uusien demokratioiden journalistien tehtäväkäsitteet

Latviassa, Unkarissa ja Tšekissä journalistit pitävät tärkeimpinä tehtävinään todenmukaista raportointia, riippumattomana tarkkailijana olemista sekä analyysien tarjoamista ajankohtaisista asioista. Myös virolaiset ja romanialaiset toimittajat identifioituvat eniten kahteen ensimmäiseen tehtävään, mutta kolmanneksi tärkein poikkeaa muista. Virossa kolmanneksi tärkeimpinä tehtävinä pidetään yleisön valistamista ja suurinta yleisöä houkuttelevien uutisten tarjoamista. Romaniassa kolmanneksi tärkeimmäksi nousee myös yleisön valistaminen.

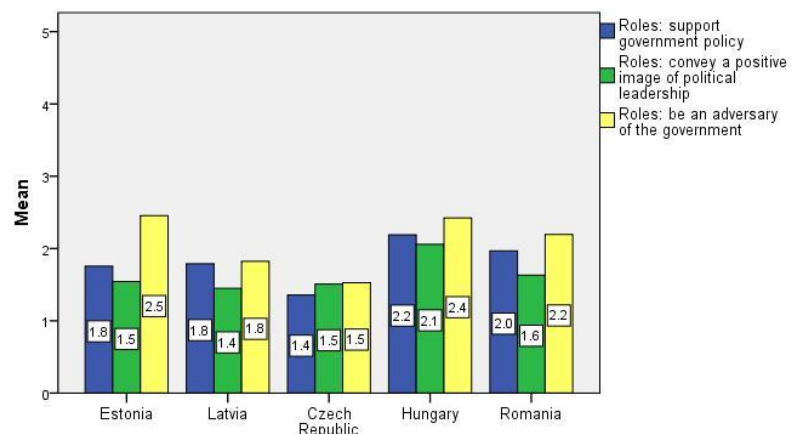
Kuviossa 9 näkee selvästi, miten tärkeimpien tehtävien arvostus painottuu eri CEE-maissa. Tšekissä totuudenmukainen raportointi nousi tärkeämmäksi kuin missään muussa maassa. Muutenkin jokaisessa CEE-maassa journalistit identifioituvat todella selkeästi näihin kolmeen rooliin eli havainnoivaan ja todenmukaiseen journalismiin.

KUVIO 9 Tärkeimmät tehtävät CEE-maissa

Vähiten tärkeimmät journalismin tehtävät CEE-maiden keskuudessa olivat kaikissa maissa samat. CEE-maiden toimittajat eivät pidä kovinkaan tärkeinä positiivisen kuvan luomista poliittisista päättäjistä, hallituksen linjan tukemista eikä hallituksen vastavoimana toimimista.

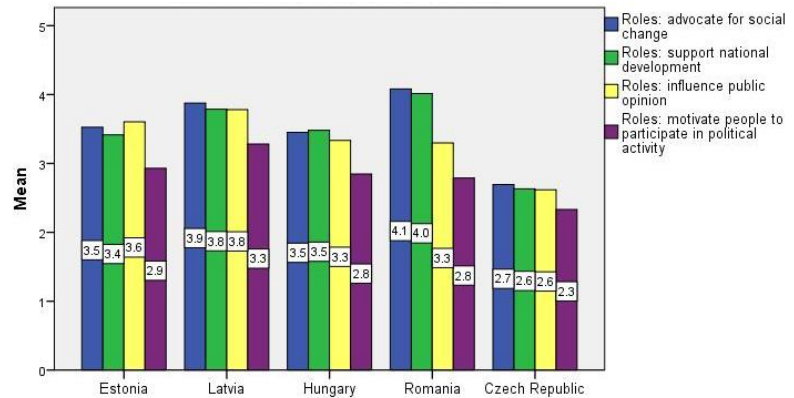
Kuvioon 10 on koottu kolme vähiten tärkeää tehtävää. Kaikissa CEE-maissa hallituksen linjan tukemista ei pidetty täysin epätärkeänä kuten Pohjoismaissa. CEE-maista tärkeimmäksi se

KUVIO 10 Vähiten tärkeimmät tehtävät CEE-maissa

nousi Unkarissa. Tämä kertoo siitä, että CEE-maissa osa journalisteista yhä kokee journalismin roolin olevan maan vakautta ajavaa ja siksi hallituksen linjaa tukevaa. Unkarissa, jossa käydään edelleen selkeää mediasotaa median ja hallitsevien politiikan tahojen välillä, myös hallituksen vastavoimana toimimista sekä myönteisen kuvan luomista poliittisista päättäjistä pitää tärkeänä moni maan journalisteista.

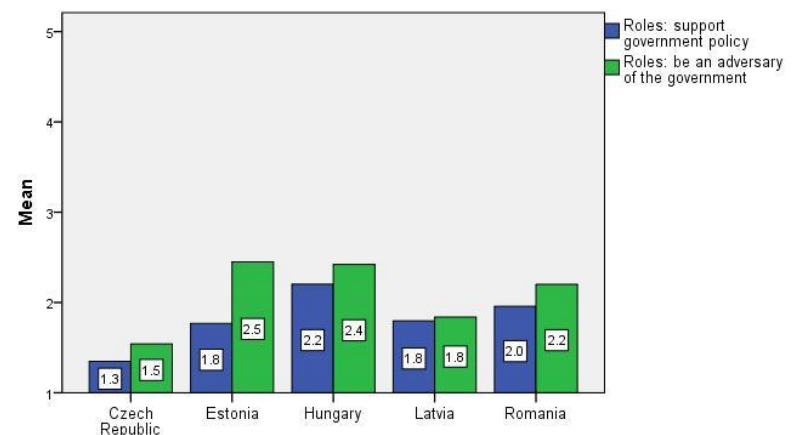
CEE-maiden välillä suurimpana erona ovat tšekkiläiset muihin maaryhmän maiden journalisteihin verrattuna (kuvio 11). Tšekki eroaa muista CEE-maista eniten, että monen tehtäväkäsityksen tärkeys on

KUVIO 11 Tšekin eroavaisuus muista CEE-maista

erityisen alhainen muihin maihin nähden (ks. mm. vaikuttaa yleiseen mielipiteeseen, ajaa yhteiskunnallista muutosta, tukea kansallista kehitystä, tarjota suurinta yleisöä

houkuttelevia uutisia, motivoida ihmisiä osallistumaan poliittiseen toimintaan). Toinen huomionarvoinen ero CEE-maiden sisällä on se, että Unkarin journalistit ovat eniten sekä

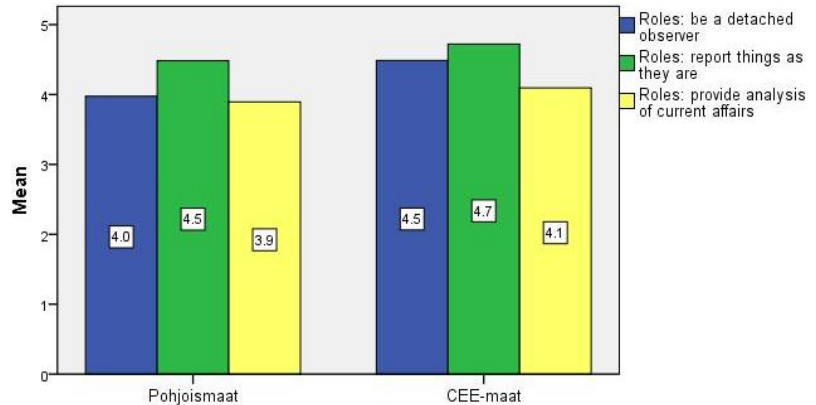

KUVIO 12 Hallitussuuntautuneisuus CEE-maissa

hallituksen vastaisia (kuvio 12). Tämä kertoo pienestä kahtia jakaantumisesta niihin, jotka ovat selkeästi hallituksen tukijoita ja niihin, jotka vahvasti vastustavat hallituksen linjaa. Toisaalta myös Virossa hallituksen vastavoimana tukeminen nähdään melko tärkeänä, mutta sen tukemista ei. Viron journalistien tehtäväkäsityksissä näkyy siis jo mm. latvialaisten ja unkarilaisten käsityksiä vahvemmin länsimaisen journalismin ihanne vahtikoiraroolista.

5.3 Kaksi erilaista maaryhmää

Seuraavaksi tarkastelen Pohjoismaita ja CEE-maita ryhminä. Tärkeimmät ja vähiten tärkeimmät tehtävät ovat sekä Pohjoismaissa että CEE-maissa melko samankaltaisia, mikä kertoo länsimaisen journalismin mallin globaalista vaikutuksesta. Huomionarvoista kuitenkin on, että yleisesti journalistien keskuudessa

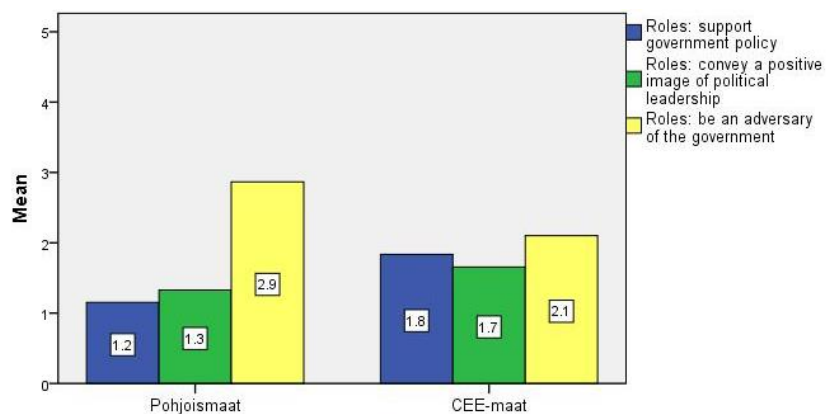

KUVIO 13 Tärkeimpien tehtävien arvostus maaryhmissä

tärkeimpinä pidettyjä tehtäviä arvostetaan CEE-maissa vielä enemmän kuin Pohjoismaissa (kuviokuva 13). Uusissa demokratioissa journalisteilla on kenties vahvempi tarve painottaa tehtäviä, jotka liittyvät objektiiviseen journalismin ihanteeseen, koska nämä perusarvot ovat usein CEE-maiden journalistien todellisuudessa vaakalaudalla (Lauk 2008a, 1). Vaikka Pohjoismaissa näitä tehtäviä myös arvostetaan, ovat ne jo sen verran itsestäänselvyksiä, ettei niitä tarvitse korostaa yhtä paljon kuin maissa, joissa media kamppailee vahvasti sananvapautensa ja riippumattomuutensa kanssa.

Vähiten tärkeimmät tehtävät olivat myös samanlaisia molemmissa maaryhmissä, mutta

CEE-maissa niitä ei nähty niin huonoina asioina kuin Pohjoismaissa (kuten positiivisen kuvan luominen poliittisista päättäjistä) (kuviokuva 14). Toisaalta yleisesti yksi vähiten tärkein tehtävä,

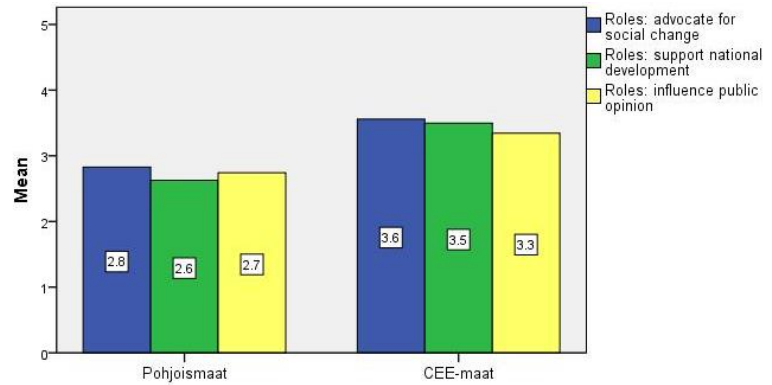
KUVIO 14 Vähiten tärkeiden tehtävien arvostus maaryhmissä

hallituksen vastavoimana toiminen on Pohjoismaissa selkeästi tärkeämpi kuin CEE-maissa. Pohjoismaiden lukua nostaa etenkin Tanska, jossa journalistit näkevät tärkeänä, että journalismi haastaa maan hallintoa ja toimii näin vahtikoiraroolissa.

Suhteellisen uusina demokratioina CEE-maissa näkyy edelleen journalistien halu muuttaa yhteiskuntaa enemmän

kuin Pohjoismaissa, joissa maat ovat jo huomattavasti vakaampia (kuvio 15).

Yhteiskunnalliseen muutokseen suuntautuvista tehtävistä muun muassa yhteiskunnallisen muutoksen

KUVIO 15 Yhteiskunnalliseen muutokseen suuntautuneet tehtävät

ajamista, kansallisen kehityksen tukemista sekä yleiseen mielipiteeseen vaikuttamista pidetään CEE-maissa selkeästi tärkeämpinä kuin Pohjoismaissa. Pohjoismaat ovat jo suhteellisen vakaita demokratioita toisin kuin CEE-maat, joissa sekä journalismi että valtion hallinto hakevat vielä muotoaan.

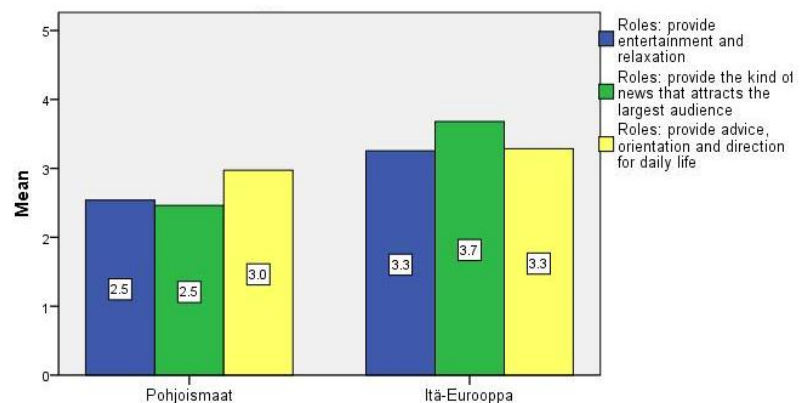
Myös viihteellisyyteen viittaavissa tehtävissä on nähtävissä CEE-maiden suuntautuminen kohti liberaalia journalismin mallia (kuvio 16). CEE-maiden journalistit pitävät

viihteellisiä journalismin tehtäviä tärkeämpinä kuin

Pohjoismaiden. Muun muassa suurinta yleisöä houkuttelevien uutisten tarjoaminen nähdään CEE-maissa

huomattavasti

tärkeämpänä kuin

KUVIO 16 Viihteellisyyteen suuntautuneita tehtäviä

Pohjoismaissa. CEE-maiden journalistit pitävät yleisöään enemmän kuluttajina kuin

kansalaisina. Tähän vaikuttavat vahva yhdysvaltalaisen liberaalin mallin vaikutus CEE-

maihin sekä osin median huono taloudellinen tilanne. Markkinat vaikuttavat yhä enemmän

journalismiin myös Pohjoismaissa (Suomessa ja Norjassa enemmän kuin Ruotsissa ja

Tanskassa), mutta siellä journalistit pyrkivät kuitenkin vielä vahvemmin

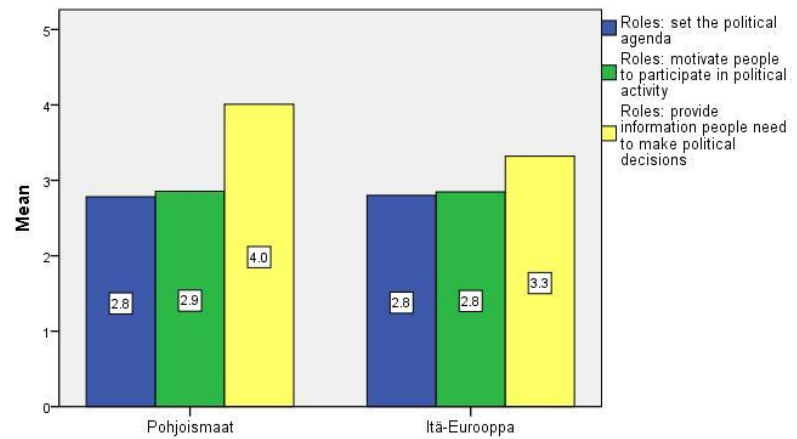
riippumattomuuteen.

Yleisön poliittiseen osallistamiseen liittyvät tehtävät eivät puolestaan eronneet selkeästi

Pohjoismaiden ja CEE-maiden välillä (kuvio 17). Ainoastaan tiedon tarjoaminen poliittisia

päätöksiä varten oli selkeästi tärkeämpi Pohjoismaissa kuin CEE-maissa. Pohjoismaiden

lukua nostaa tanskalaiset journalistit, jotka identifioituvat erityisen vahvasti kyseiseen tehtävään.

KUVIO 17 Yleisön poliittiseen osallistumiseen liittyvät tehtävät

5.4 Autonomian vaikutus tehtäväkäsitteisiin

Journalistien autonomialla on usein vaikutusta heidän roolikäsityksiinsä. Muun muassa Hanitzschin mukaan ilman riittävää autonomian tasoa puolueeton havainnoija -rooli ei pysty toteutumaan todellisuudessa. Yleensä kriittinen muutostoimija- ja populistisen tiedon levittäjä -roolimiljöissä journalistit kokevat puolestaan jonkinlaista autonomian puutetta. (Hanitzsch 2011, 489.) Journalismin autonomiaan vaikuttavat myös maan sananvapaustilanteen lisäksi median taloustilanne sekä omistajuussuhteet, mutta niitä ei tarkastella tässä tutkimuksessa.

WJS:ssä journalistien valinnanvapautta arvioidaan autonomian kolmen eri tyypin avulla: valinnanvapautena valita aiheita ja näkökulmia sekä mahdollisuutena osallistua editoinnin koordinointiin. Katsoin SPSS:n avulla, että autonomian tyypit ovat tarpeeksi samankaltaisia, jotta oli tarkoituksenmukaista yhdistää ne yhdeksi ryhmäksi. Vertailin autonomiaryhmän vaikutusta kolmeen tärkeimpään rooliin sekä vähiten tärkeisiin rooleihin. Yhdistin rooleista yhteen ryhmät, jotka olivat vastanneet roolin olevan ei-tärkeä tai vain vähän tärkeä sekä ne, jotka olivat vastanneet roolin olevan tärkeä tai erittäin tärkeä. Keskiryhmäksi jäivät he, jotka sanoivat roolin olleen jotenkin tärkeä. Näin sain vertailukelpoisempia kokonaisuuksia. SPSS:n Oneway Anova -testillä Pearsonin korrelaatio jäi kuitenkin sekä Pohjoismaissa että CEE-maissa ryhminä alle 0,3, joten sen mukaan autonomian tasolla ei olisi suoranaista vaikutusta tehtäväkäsitteisiin. Voi olla, että autonomian vaikutukset tehtäväkäsitteisiin eivät tutkimukseni analyysitavalla tule esille samalla tavalla kuin Hanitzschin tutkimuksissa. Hän on käyttänyt tutkimuksissaan monimutkaisempia analyysikeinoja, joissa vaikutussuhteet saadaan paremmin esille.

Tarkastelen autonomiaa kuitenkin vielä muutaman roolin kohdalla tarkemmin, jotta saan jonkinlaisia eroja esiin.

Ensinnäkin erikoista on, että Pohjoismaissa 1,6 prosenttia journalisteista tuntee, ettei heillä ole ollenkaan valtaa valita aiheita, kun CEE-maissa vain 1,2 prosenttia on sitä mieltä. Samoin suurempi osa CEE-maiden journalisteista on sitä mieltä, että heillä on täysi vapaus valita aiheita, kuin Pohjoismaiden toimittajista. Samoin näkökulmien valitsemisessa sekä koordinointiin osallistumisessa CEE-maiden journalistit ovat mielestään huomattavasti vapaampia kuin Pohjoismaiden journalistit ajattelevat olevansa. Tästä huomaa journalistien ideologiaerot siitä, millaista vapaa journalismi todella on, ja miltä taustalta vapauksia arvioidaan. Pohjoismaissa vapausasteen ideologiset kriteerit ovat korkeammalla kuin CEE-maissa. Pohjoismaissa on myös totuttu siihen, että journalistin vapaus on itsestäänselvyys toisin kuin CEE-maissa, joissa se ei ole selvä tänä päivänäkään. Pohjoismaiset journalistit kokevat myös kaupallistumisen luomat paineet herkemmin vapautta rajoittaviksi. Toisaalta CEE-maissa journalismi ei ole niin itsesäännelty, joten siltä osin heitä ei ole rajoittamassa muun muassa yhtä tiukat journalistin eettiset ohjeet kuin Pohjoismaissa.

Tarkastellaan ensin tarkemmin vapautta valita aiheita molemmissa maaryhmissä kolmen tärkeimmän ja kolmen vähiten tärkeimmän tehtävän kohdalla. CEE-maissa puolueetonta havainnointia painottavat selkeästi eniten ne, jotka kokevat, että heillä on täysi tai melko suuri vapaus valita juttuaiheita. Vähemmän vapautta kokevat eivät niinkään pidä puolueetonta havainnointia tärkeänä, kuten eivät myöskään todenmukaista raportointia. Hallituksen vastavoimana toimimisessa ei ole selkeää suhdetta journalistien vapausasteeseen. Positiivisen kuvan luominen poliittisista päättäjistä sekä hallituksen linjan tukeminen nähdään hieman tärkeämpänä journalistien keskuudessa, joilla on omasta mielestään vähemmän vapautta, mutta suurta eroa ei ole.

Pohjoismaissa journalistit, jotka ovat mielestään erittäin vapaita aiheiden valinnassa, pitävät myös puolueetonta havainnointia ja todenmukaista raportointia hieman tärkeämpänä, kuin mielestään ei niin vapaat toimittajat. Hallituksen vastavoimana toimiminen on tärkeämpi toimittajille, joilla ei ole niinkään vapautta valita aiheitaan. Positiivisen kuvan luominen poliittisista päättäjistä ja hallituksen linjan tukeminen eivät korreloi vapauden valita aiheita kanssa. Kaikissa vapausasteissa molemmat tehtävät koetaan lähes yhtä epätärkeiksi.

Näkökulmien valitsemisessa tulee aiheiden valitsemista selkeämmin esille se, että CEE-maiden toimittajista vähiten vapautta kokevat pitävät myös puolueetonta havainnointia ja todenmukaista raportointia epätärkeänä. Positiivisen kuvan luomisessa poliittisista päättäjistä ja hallituksen linjan tukemisessa en löytänyt mainittavaa suhdetta. Hallituksen vastavoimana tukemista pitävät hieman tärkeämpänä he, jotka kokevat, että heillä ei ole valtaa valita juttujensa näkökulmia. Pohjoismaiden journalistien näkökulmien valitsemisen kokemisessa ei ole niinkään paljon vaikutusta tehtäväkäsityksiin. Todenmukaista raportointia pitävät hieman epätärkeämpänä vähemmän vapautta kokevat journalistit. Kuitenkin samoin kuin CEE-maissa hallituksen vastavoimana toimiminen on tärkeämpää journalisteille, jotka kokevat, ettei heillä ole vapautta valita juttujensa näkökulmia.

Editoinnin koordinoinnissa autonomian tunne ei ole yhtä selkeästi yhteydessä tehtäväkäsityksiin kuin muissa autonomian tyypeissä. Ainut mainitsemisen arvoinen asia on, että Pohjoismaissa puolueeton havainnoija, todenmukainen raportointi sekä hallituksen vastavoimana toimiminen ovat hieman vähemmän tärkeitä journalistien joukossa, joka näkee, etteivät he pääse osallistumaan editointiprosessiin. He eivät näe siis journalismin vahtikoiran roolia ja objektiivisuutta yhtä tärkeänä kuin toimittajat, jotka voivat enemmän vaikuttaa editointiin.

Mainitsin huomioistani tärkeimpiä. Isoin vaikutus journalistien autonomialla on siis CEE-maissa, joissa vähemmän vapautta kokevat eivät pidä länsimaisen journalismin ihanteitakaan, kuten objektiivisuutta ja puolueettomuutta, niinkään tärkeinä kuin heitä vapaammat toimittajat. Sama on lievempänä nähtävissä Pohjoismaissa. Toinen suurempi havainto on se, että molemmissa maaryhmissä vähemmän vapautta kokevat pitävät hallituksen vastavoimana toimimista tärkeämpänä kuin täysin vapaat toimittajat.

5.5 Iän ja työskentelyvuosien vaikutus roolikäsityksiin

Koska CEE-maat ovat demokratisoituneet vasta 25 vuotta sitten, on osa maiden toimittajista kouluttautunut ja sulautunut ensin kommunistisen vallan journalismin todellisuuteen. Nuoremmat puolestaan ovat kouluttautuneet uuteen maailmaan, jossa länsimaisen journalismin ihanteet ovat jo päässeet vaikuttamaan. Voisi siis ajatella, että roolikäsitykset etenkin CEE-maissa eroavaisivat jonkin verran iän mukaan. Myös Vasarhelyi (2012, 241) on sitä mieltä, että Unkarin journalisteja leimaa kahtia

jakautuneisuus vanhempaan ja nuorempaan sukupolveen, joiden välillä näkyy eroja ammatillisissa tavoitteissa, etiikassa sekä rooleissa.

Ensinnäkin journalistit CEE-maissa ovat suhteessa huomattavasti nuorempia kuin Pohjoismaissa. Pohjoismaissa puolet journalisteista ovat yli 46-vuotiaita, kun CEE-maissa journalistien keski-ikä on 36 vuotta. Tämä johtuu siitä, että kommunistisen vallan hajottua alkoi syntyä nopealla tahdilla uusia sanomalehtiä ja muita medioita, joihin palkattiin nuoria ja ehkä kokemattomiakin, mutta kommunismin ajatuksesta vapaita journalisteja (Coman 2000, 43). Maissa on kenties ajateltu, että nuoret pystyvät luomaan maihin uutta, länsimaista journalismia. Samaan aikaan alalla tapahtui suuri sukupolvenvaihdos, jolloin uudet ja nuoret journalistit korvasivat edellistä ikäpolveaan (Lauk 2008c, 197). Tutkin Pohjoismaita ja CEE-maita tässä ryhminä.

CEE-maissa mikään roolikäsityksistä ei selkeästi korreloi iän kanssa, kuten hypoteesinani oletin (Pearsonin korrelaatio jää selkeästi alle 0,3). Myöskään Pohjoismaissa roolikäsitykset eivät ole selkeästi riippuvaisia journalistin iästä. Pieniä eroja kuitenkin on. Erojen tutkimiseksi loin ikähaarukasta kolme ikäryhmää: 18—34-vuotiaat, 35—49-vuotiaat ja yli 50-vuotiaat. Tein jaon näin, koska sain ryhmiin kohtalaisen saman suuruiset otannat. Yli 50-vuotiaisiin jäi kuitenkin jonkin verran vähemmän journalisteja kuin muihin ryhmiin. Vaikka eroja joissain tehtävissä ryhmien keskiarvoja vertailemalla on, täytyy muistaa, että suoranaista ikäkorrelaatiota ei ollut missään roolissa.

CEE-maissa vähiten tärkeimpinä nähtyjä tehtäviä eli hallituksen linjan tukemista, positiivisen kuvan luomista päättäjistä sekä hallituksen vastavoimana tukemista, pitävät tärkeimpänä vanhin journalistien ryhmä eli yli 50-vuotiaat. He ovat siis edelleen aatteellisesti muita vahvemmin sidoksissa maan hallintoon, joko vastustajina tai tukijoina. Erikoista on, että puolueettomana havainnoijana toimiminen ja asioista todenmukainen raportointi nähdään nuorten ryhmässä vähemmän tärkeinä kuin vanhemmissa ikäryhmissä. CEE-maiden historian valossa olisi voinut luulla, että länsimaisen journalismin objektiivisuuden ihanne olisi ollut vahvempi nuorten, uusien demokratioiden journalistien keskuudessa. Vanhin ryhmä painottaa eniten yhteiskunnan muutosta ajavia rooleja. Heillä on ehkä parhaiten muistissa kommunismin alla eläminen, joten he haluavat maissa selkeämmin muutosta aiempaan. Nuorimmat CEE-maiden journalistit ovat puolestaan eniten viihteellisen journalismin puolella eli pitävät vanhempia tärkeämpänä muun muassa viihteen ja rentoutumisen sekä suurinta yleisöä kiinnostavien uutisten tarjoamista.

Samoin Pohjoismaissa hallituksen linjan tukemista, positiivisen kuvan luomista poliittisista päättäjistä sekä hallituksen vastavoimana toimimista painottaa eniten vanhin ikäluokka. Vähiten tärkeinä niitä pitävät keski-ikäiset. Pohjoismaissa iäkkäimmillä journalisteilla on siis vahvempi mielipide journalismin suhteesta maan hallintoon. Toisaalta vanhimmat ja keski-ikäiset ovat vahvemmin objektiivisen ja todenmukaisen journalismin puolella kuin nuoret. Viitteellisiä journalismin tehtäviä pitivät vähän enemmän tärkeinä nuoret ja keski-ikäiset kuin yli 50-vuotiaat. Pohjoismaissa vanhimmat journalistit pitävät myös hieman nuoria tärkeämpänä politiikkaan suuntautuvaa journalismia, kuten poliittisten päättäjien tarkkailua ja yleisölle tiedon tarjoamista poliittisia päätöksiä varten. Toisaalta taas nuorimmille on tärkeintä poliittisen agendan määrittelemineen muihin ikäryhmiin nähden.

Myös työskentelyvuodet journalismin parissa voisivat vaikuttaa roolikäsityksiin. Tämän tutkimuksen tulosten mukaan myöskään työskentelyvuodet eivät kuitenkaan selkeästi korreloi minkään tehtäväkäsityksen kanssa (Pearsonin korrelaatio alle 0,3). Pienempien erojen tarkasteluun loin työskentelyvuosista taas kolme ryhmää: 0—10 vuotta, 11—25 vuotta ja yli 26 vuotta. Näin kahdessa ensimmäisessä ryhmässä on melko samankokoinen ikähaarukka ja kolmanteen ryhmään kuuluvat ovat työskennelleet journalismin parissa kommunismin aikana edes lyhyesti.

CEE-maissa työskentelyvuosien määrä ei näytä vaikuttavan selkeästi mihinkään tehtäväryhmään. Vuodet vaikuttavat kuitenkin hieman yhteiskunnallisen muutoksen ajamisen tärkeyteen journalistien keskuudessa. Yli 25 vuotta työskennelleet näkevät selkeästi tärkeämpänä muun muassa yleiseen mielipiteeseen vaikuttamisen, kansallisen kehityksen tukemisen sekä hallituksen vastavoimana toimimisen kuin vähemmän aikaa työskennelleet. Samoin kuin iän kanssa heillä on kenties suurempi halu irrottautua ajasta ennen demokratiaa.

Pohjoismaissa selkeitä linjanvetoja ei voi tehdä, mutta joitain yksittäisiä tehtäviä nuoret ja vanhemmat arvostavat eri tavalla. Nuorin ryhmä pitää kahta vanhempaa ryhmää tärkeämpänä muun muassa suurinta yleisöä houkuttelevien uutisten tarjoamista, yhteiskunnallisen muutoksen ajamista sekä yleisön valistamista. He haluavat siis tavoittaa suuren yleisön mutta samalla vaikuttaa siihen, että yhteiskunta muuttuisi johonkin suuntaan. Vanhin ryhmä puolestaan pitää nuorempia ryhmiään tärkeämpänä monia tehtäviä, kuten analyysien tarjoamista ajankohtaisista asioista, taloudellisten ja poliittisten

päättäjien valvomista, yleisön mielipiteeseen vaikuttamista, kansallisen kehityksen tukemista, neuvojen antamista arkeen, ihmisten motivoimista osallistumaan poliittiseen toimintaan sekä ihmisten mielipiteiden julkituomista. Pohjoismaiden journalistien vanhempi sukupolvi siis haluaa enemmän tukea ihmisten omaa eteenpäin vievää ajattelua sekä toisaalta tukea yhteiskunnan yleistä tasapainotilaa.

5.6 Journalistit eri kulttuureista Hanitzschin mallin mukaan

Tehtäväkäsitusten syvemmissä analysoinnissa ja niiden jaottelussa laajempiin roolikäsityksiin käytän apuna Hanitzschin määrittelyjä, koska ne hahmottavat maat yhdenvertaisina eikä roolikäsityksiä verrata vain länsimaisen journalismin ihanteisiin. Lisäksi Hanitzschin määrittelyillä saan laajan näkemyksen tutkimukseni maiden journalistien roolikäsityksistä. Käytän ensin Hanitzschin (2007) journalistisen kulttuurin jaottelun institutionaalisten roolien ulottuvuutta (ks. 2.4.1), jota apuna käyttäen pyrin jakamaan maat Hanitzschin (2011) neljään roolimiljööseen (ks. 2.2.2).

5.6.1 Tutkimuksen journalistien tehtäväkäsitusten jaottelu maittain Hanitzschin rooliulottuvuuksiin

Jaottelin ensin WJS:ssä kysytyt tehtäväkäsitukset Hanitzschin (2007) institutionaalisten roolien kolmen ulottuvuuden alle (taulukko 5). Näiden roolien arvostus eri maissa löytyy liitteestä 4. Tarkastelin tehtäviä nyt prosenttien kautta, koska ne olivat helpommin jäsennettävissä ja analysoitavissa taulukon avulla. (ks. liite 2).

Tarkastellaan ensin Hanitzschin institutionaalisten roolien vaikuttamisen ulottuvuutta, jossa passiivisen pään journalistit pyrkivät puolueettomuuteen ja objektiivisuuteen ja aktiivisen pään journalistit ovat ottaneet jonkin tietyn tavoitteen yhteiskunnassa tai pyrkivät ajamaan tiettyjä arvoja. Jokaisessa tutkimukseni maassa journalistit pitävät tärkeänä riippumattomana tarkkailijana olemista sekä todenmukaista raportoimista, jotka ovat passiiviseen rooliin viittaavia. Muut kysytyt roolit, jotka mielestäni kuuluvat vaikuttamisen ulottuvuuteen, suuntautuvat puolestaan aktiiviseen journalismin rooliin.

TAULUKKO 5 WJS:n tehtäväkäsitykset Hanitzschin institutionaalisten roolien ulottuvuuksien alla (- passiivinen, + aktiivinen / - valtaa vastaan, + vallalle lojaali / + yleisö kuluttajina, - yleisö kansalaisina)

Vaikuttamisen ulottuvuus	Etäisyys vallasta	Markkinaorientoituminen
Olla riippumaton tarkkailija -	Valvoa ja tarkastella poliittisia päättäjiä -	Tarjota analyyseja ajankohtaisista asioista -
Raportoida asioista todenmukaisesti -	Valvoa ja tarkastella liike-elämää -	Tarjota viihdettä ja rentoutumista +
Määrittää poliittista agendaa +	Toimia hallituksen vastavoimana -	Tarjota neuvoja arkeen +
Vaikuttaa yleiseen mielipiteeseen +	Luoda myönteistä kuvaa poliittisista päättäjistä +	Tarjota suurinta yleisöä houkuttelevia uutisia +
Ajaa yhteiskunnallista muutosta +	Tukea hallituksen linjaa +	Valistaa yleisöä -
Tukea kansallista kehitystä +		Kertoa tarinoita maailmasta +
Motivoida osallistumaan poliittiseen toimintaan +		Antaa ihmisten ilmaista mielipiteensä -
Edistää suvaitsevaisuutta +		Tarjota tietoa poliittisia päätöksiä varten -

Selkeinmin aktiiviseen rooliin suuntautuvat Viron journalistit, jotka pitävät lähes jokaista aktiivisuuteen viittaavaa roolia melko tärkeänä. Yli 40 prosenttia Viron journalisteista on vastannut lähes kaikkiin aktiivisuusrooleihin tärkeä tai erittäin tärkeä. Ainoastaan yleisön motiivointia osallistumaan poliittiseen toimintaan virolaiset journalistit eivät näe aivan niin tärkeänä. Monen muunkin CEE-maan toimittajat painottavat enemmän journalismin aktiivista roolia kuin yleisesti ottaen pohjoismaiden toimittajat (esim. yleiseen mielipiteeseen vaikuttaminen, yhteiskunnallisen muutoksen ajaminen ja kansallisen kehityksen tukeminen). Poikkeuksen tässä tekee Tšekki, jonka journalistit eivät painota journalismin roolia aktiivisena yhteiskunnallisena toimijana läheskään niin paljon kuin muissa CEE-maissa. Esimerkiksi muissa CEE-maissa tärkeä rooli kansallisen kehityksen tukeminen saa Tšekissä kannatusta vain 26,1 prosenttia, joka on jopa vähemmän kuin Suomessa (27,6 %). Muun muassa Virossa tärkeysluku on 51,8 prosenttia ja Romaniassa 71,7 prosenttia. Samoin yhteiskunnallisen muutoksen ajamista eivät tšekkiläiset journalistit pidä yhtä tärkeänä kuin muiden tutkimukseni CEE-maiden toimittajat. Eli roolikäsitysten mukaan aktiivisimpina näyttäytyvät virolaiset journalistit ja sen jälkeen latvialaiset, romaniaiset ja unkarilaiset. Passiivisempina näyttäytyvät tšekkiläiset sekä pohjoismaiden toimittajat, joista Ruotsin journalistit ovat aktiivisimpia.

Toinen ulottuvuus on etäisyys vallasta. Tässä ulottuvuudessa maista erottuvat selkeimmin tanskalaiset ja unkarilaiset. Tanskan journalistit ovat selkeästi eniten valtaa vastaan. Esimerkiksi jopa 43,7 prosenttia journalisteista pitää tärkeänä hallituksen vastavoimana toimimista. Toiseksi eniten tätä pitävät tärkeänä ruotsalaiset, joista 36,0 prosenttia pitää roolia tärkeänä. Tanskan journalistit arvostavat myös vähiten myönteisen kuvan luomista poliittisista päättäjistä. Toiseksi kauimpana vallasta ovat Ruotsin journalistit. Norjan ja Suomen journalistit suhtautuvat melko neutraalisti vallanpitäjiin, mutta eivät missään nimessä halua olla vallalle myötämielisiä. Unkarilaisissa journalisteissa on puolestaan selkeästi sekä vallan myötäilijöitä että sitä vastustavia. Hallituksen linjan tukemista näkee tärkeänä 18,3 prosenttia ja positiivisen kuvan luomista poliittisista päättäjistä 16,4 prosenttia. 23,5 prosenttia puolestaan painottaa hallituksen vastavoimana toimimista. Muut CEE-maat suhtautuvat vallanpitäjiin melko neutraalisti. Eli kauimpana vallasta itseään pitävät tanskalaiset journalistit ja sen jälkeen ruotsalaiset. Suomi, Norja sekä Latvia, Viro, Romania ja Tšekki suhtautuvat valtaan melko neutraalisti. Unkarilaiset journalistit puolestaan ovat eniten sekä vastaan että vallalle myötämielisiä.

Viimeisenä ulottuvuutena on markkinaorientoituminen eli se, kuinka paljon journalistit näkevät journalismin roolin tulostavoitteellisenä ja yleisön kuluttajina, ja kuinka paljon yleisön palvelemisena, kansalaisina. Korkeasti markkinaorientoituneet journalistit tarjoavat tietoa, jota yleisö haluaa, ja ei-markkinaorientoituneet puolestaan tietoa, jota yleisö tarvitsee yhteiskunnassa toimiakseen. Selkein huomio tutkimuksen maista on se, että CEE-maissa, taas Tšekki pois lukien, markkinaorientoituminen on suurempaa kuin Pohjoismaissa. Niissä pidetään Pohjoismaita tärkeämpänä journalismin roolina muun muassa suurinta yleisöä houkuttelevien uutisten, viihteen ja rentoutumisen sekä neuvojen tarjoamista. Toisen pään roolit jakaantuvat puolestaan hyvin tasaisesti maiden välille, eikä eroja ole mielekästä erotella. Ainoastaan Pohjoismaista huomaa eron tanskalaisten ja ruotsalaisten journalistien sekä suomalaisten ja norjalaisten journalistien välillä. Tanskalaiset ja ruotsalaiset toimittajat ovat jonkin verran enemmän suuntautuneet yleisön palvelemisen suuntaan kansalaisina, kun taas suomalaiset ja norjalaiset ovat enemmän markkinaorientoituneita. Esimerkiksi tiedon tarjoaminen yleisölle poliittisia päätöksiä varten on selkeästi tärkeämpi tanskalaisille ja ruotsalaisille kuin suomalaisille tai etenkin norjalaisille. Samoin suurinta yleisöä houkuttelevien uutisten tarjoaminen nähdään Suomessa ja Norjassa melko tärkeänä, kun taas Tanskassa ja Ruotsissa vain hyvin pieni osa korostaa sen tärkeyttä. Eli CEE-maat ovat Pohjoismaita markkinaorientoituneempia.

Suomi ja Norja pitävät puolestaan Tanskaa ja Ruotsia selkeämmin yleisöä kuluttajina kuin kansalaisina.

5.6.2 Journalistien ryhmät puolueettomia vahtikoiria ja kriittisiä muutostoimijoita

Seuraavaksi tarkastelen sitä, miten tutkimukseni maita voidaan kuvailla Hanitzschin neljän journalistisen roolimiljööön avulla (ks. 2.2.2). Hanitzschin (2011, 477) mukaan läntisissä maissa hallitsisi puolueeton vahtikoira -roolimiljöö, siirtymävaiheessa olevissa ja autoritaarisissa valtioissa puolestaan opportunistinen fasilitaattori. Pikkuhiljaa osassa läntisissä maissa roolikäsitykset ovat kuitenkin kääntyneet kohti amerikkalaista ja brittiläistä liberalistista journalismia eli populistisen tiedon levittäjä -miljöötä (Hanitzsch 2011).

Tutkimukseni maista selkeimmin puolueettomiksi vahtikoiriksi voi nimetä Ruotsin sekä Tanskan journalistit. Niissä journalismin nähdään selkeimmin olevan passiivista, puolueetonta havainnointia, mutta kuitenkin kriittistä ja skeptistä vallan pitäjiä kohtaan eli he ovat kaukana vallanpitäjistä. Ruotsalaiset ja tanskalaiset ovat lisäksi eniten orientoituneet palvelemaan yleisöä kansalaisina eli tarjoamaan heille uutisia ja tietoa, jota he tarvitsevat toimiakseen yhteiskunnassa. Norja ja Suomikin ovat pitkälti vielä tätä ryhmää, mutta roolikäsityksissä on nähtävissä siirtymistä populistisen tiedon levittäjän suuntaan. Tanskalaiset ja ruotsalaiset painottavat vahvemmin muun muassa tiedon tarjoamista yleisölle, jotta he voivat tehdä poliittisia päätöksiä ja sitä kautta osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan. Norjalaisten ja suomalaisten journalistien keskuudessa markkinaorientoituminen on myös jonkin verran tärkeämpää kuin Ruotsissa ja Tanskassa (ks. 5.6.1).

Yleisesti ottaen CEE-maissa yhteiskunnallisen muutoksen ajamista, kansallisen kehityksen tukemista sekä yleiseen mielipiteeseen vaikuttamista pidetään selkeästi tärkeämpänä kuin Pohjoismaissa. Näiden roolikäsitysten mukaan CEE-maiden journalistit pois lukien tšekkiläiset ja oikeastaan unkarilaiset olisivat kriittisiä muutostoimijoita. Tšekin journalismi on CEE-maista lähimpänä Pohjoismaiden edustamaa puolueetonta vahtikoiraa journalistien tehtäväkäsitysten mukaan. Tšekin journalistit pitävät journalismin tehtävää erityisen passiivisena ja arvostavat puolueetonta havainnointia. Kriittisyys hallintoa kohtaan kuitenkin puuttuu, joka läntiseen journalismin ihanteeseen kuitenkin kuuluisi. Unkarissa puolestaan sekä hallituksen vastaisia että sen puolesta puhujia on enemmän kuin

muissa maissa, joten maan journalismi lähentelee muita enemmän opportunistia fasilitaattoria. Taulukossa 6 olen jaotellut maiden journalistit Hanitzschin roolimiljöisiin. Oranssit nuolet osoittavat, mihin miljööseen maat ovat journalistien tehtäväkäsitysten mukaan suuntautumassa.

Jokin on kuitenkin muuttumassa CEE-maiden journalistien roolikäsityksissä. Maissa pidetään nimittäin myös suurinta yleisöä houkuttelevien uutisten tarjoamista huomattavasti tärkeämpänä kuin Pohjoismaissa. Samoin viihteen ja rentoutumisen tarjoamista pidetään Virossa, Romaniassa ja etenkin Unkarissa muihin maihin verrattua erityisen tärkeänä. Nämä havainnot viittaavat siihen, että liberalistinen, yleisöön orientoitunut ja sensaatiomainen journalismi eli populistisen tiedon levittäjä -roolimiljöö on levinnyt myös laajalti uusien demokratioiden kriittinen muutostoimija -journalistien keskuuteen.

Toisaalta CEE-maissa journalistit painottavat erityisen paljon myös puolueetonta havainnointi ja todenmukaisuutta, joten osin ne sopisivat myös puolueeton vahtikoira -miljööseen. Väittäisin kuitenkin, että puolueettomuus on niin vahva arvo länsimaisessa journalismissa, että CEE-maiden journalistit korostavat sitä juuri siksi erityisen paljon, vaikka se todellisuudessa tulisikaan esille.

TAULUKKO 6 Tutkimuksen maat Hanitzschin roolimiljöissä (nuolet kertovat, mihin suuntaan maiden journalistien roolikäsitykset ovat hieman kallistumassa)

Populistisen tiedon levittäjä	Puolueeton vahtikoira	Kriittinen muutostoimija	Opportunistinen fasilitaattori
	Ruotsi	Viro	Unkari
	Tanska	Latvia	
	Suomi	Romania	
	Norja		
	Tšekki?		

Jaotteluni täsmää melko hyvin muun muassa Hanitzschin (2011) ajatuksia. Hänen mukaansa (2011, 477) monissa läntisissä maissa, eli Pohjoismaissakin, journalistit näkevät olevansa ennen kaikkea puolueettomia vahtikoiria, kun taas monissa vielä kehittyvissä, siirtymävaiheessa olevissa journalistit identifioituvat enemmän opportunistisiksi

fasilitaattoreiksi. Tutkimukseni mukaan kuitenkin enää vain Unkari sopi sen alle, ja muut olivat enemmän kriittisiä muutostoimijoita eli muutosta on tapahtumassa CEE-maissa.

Luvussa 5.3.2 tarkastelin Pohjoismaita ja CEE-maita ryhminä ja löysin selkeitäkin eroja näiden välillä. Hanitzschin roolimiljööanalyysin pohjalta tekemäni jaottelun mukaan Pohjoismaita voisi melko hyvin käsitellä yhtenä ryhmänä (myös Ahva et. al. 2017), mutta loppujen lopuksi CEE-maat eli uudet demokratiat ovat vielä sen verran hajanainen ryhmä, että niiden analysointi yhtenä ryhmänä hävittää paljon journalististen miljöiden välisiä eroja (myös Andresen, Hoxha & Godole 2017). Siksi tarkastelin maita myös yksittäisinä.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Analyysiluvussa kävin läpi, mitä journalistisia tehtäviä ja sitä kautta rooleja arvostetaan missäkin tutkimuksen maassa sekä maaryhmissä eniten. Samoin vertailin maaryhmiä keskenään. Näin vastasin tutkimuskysymyksiini 2 ja 3. Seuraavaksi pohdin teorian avulla syvemmin, mistä roolierot voisivat johtua, sekä kasaan yhteen vastauksen tutkimusongelmaani ja pääkysymykseeni. Lopuksi tarkastelen tutkimustani kriittisesti ja mietin jatkotutkimusaiheita.

6.1 Mistä erot ja yhtäläisyydet johtuvat?

CEE-maiden ja Pohjoismaiden journalistien perusraameissa on monia eroja. CEE-maissa muun muassa itsesääntelyjärjestelmät ovat melko heikolla tasolla, järjestäytymisaste on erittäin alhainen, monet journalistit ovat nuoria ja työskennelleet suhteellisen lyhyen aikaa. Pohjoismaissa myös yhtenäisen journalismin koulutuksen juuret ulottuvat huomattavasti pidemmälle kuin CEE-maissa, ja mediasysteemien muutokset 1900-luvulla ovat johtaneet niissä selkeämpään opettajien ideologiseen jakautumiseen kuin Pohjoismaissa (Stigbrand & Nygren 2013, 121). Esimerkiksi Romaniassa ensimmäiset kunnolliset koulutusohjelmat perustettiin vasta 1990-luvulla ja niiden laatu on vasta pikkuhiljaa tasaantuneet, jolloin maan toimituksissa journalisteilla vielä hyvin laaja kirjo erilaisia eettisiä arvoja ja roolikäsityksiä (Vlad & Balasescu 2010). Siksi Pohjoismaiden roolikäsitys lähentelee enemmän puolueetonta vahtikoiraa ja CEE-maiden joko kriittistä muutostoimijaa tai jopa vielä opportunistista fasilitaattoria. Kuten Lauk (2008a) totesi, näiden syiden takia CEE-maiden journalismi on myös lähimpänä Hallinin ja Mancinin (2004) määrittelemää journalismin polarisoitunutta pluralistin mallia, jossa ammatillistumisen aste on vielä kaikin puolin melko matala (ks. 2.1).

Yksi suurimmista roolikäsityksiin vaikuttavista eroista ovatkin Pohjoismaissa vahvana toimivat ammattiliitot ja journalistien itsesääntelyjärjestelmät. Pohjoismaissa julkisen sanan neuvostoilla eli journalismin itsesääntelyllä on pitkät perinteet (mm. Lauk 2014). Hallin & Mancini (2004, 143) luokittelevatkin Pohjoismaat demokraattiseen korporativismin malliin, jossa professionaalistumisen aste on korkea ja ammattiliittojen toiminta vahvaa. Kun journalistiliitot ovat työntekijöidensä takana, noudatetaan yhteisiä periaatteita ja arvoja tarkemmin kuin hajanaisissa journalistien joukoissa. Ammattiliittoja

vielä tärkeämpi journalistisen kulttuurin luomisessa on kuitenkin journalistien itsesääätelyjärjestelmä, joka vähentää viranomaissääätelyä ja tekee journalismista itsenäisempää (Lauk 2008b, 115). Muun muassa Virossa monet sanomalehdet ja muut mediat jättävät maan julkisen sanan neuvoston ASN:n päätöksiä ja yhteydenottoja huomioimatta (emt., 116). Journalistinen kulttuuri on siis paljon hajanaisempi kuin Pohjoismaissa. Kun CEE-maissa journalistien professionaalitumisen aste on matala, vaikuttavat ulkopuoliset tahot, niin poliittiset kuin kaupallisetkin, journalismiin helpommin kuin vakaissa demokratioissa.

Unkarin journalismin kuvaileminen Hanitzschin opportunistinen fasilitaattori - roolimiljööseen ja journalistien ristiriitaiset ajatukset hallitusta kohtaan ovat selitettävissä median kahtiajakautumisella sekä huonolla mediasananvapausasteella. Maan media on tällä hetkellä selkeästi jakautunut hallituksen mediayhtiöihin ja riippumattomiin yhtiöihin (Nyssönen & Tynkkynen 2016; Freedomhouse), ja myös alan oppilaitokset ovat jakautuneet yksityisiin ja valtion omistamiin (Bajomi-Lázár 2009, 423).

Kahtiajakautuneisuus jakaa journalisteja myös siis ammatillisesti kahteen ryhmään. Unkarin median sananvapaussijoitus sijalla 71 (RSF) on selkeästi huonompi kuin muilla CEE-mailla, mikä osin selittää niin toimittajien hallitusmyönteisyyden mutta myös vastaisuuden. Etenkin Unkarissa, mutta myös muissa CEE-maissa, journalistien roolikäsitykset poikkeavat jonkin verran journalistin iän mukaan. Muun muassa Vasarhelyi (2012, 241) on sitä mieltä, että Unkarin journalisteja leimaa jakautuneisuus vanhempaan ja nuorempaan sukupolveen, joiden välillä on eroja niin ammatillisissa tavoitteissa ja etiikassa kuin rooleissa. Samoin tässä tutkimuksessa ilmeni, että CEE-maissa yli 50-vuotiaat ovat enemmän hallituksen myötäilijöitä tai sitä vastaan kuin nuoremmat ikäryhmät. Vanhin ryhmä painottaa eniten myös yhteiskunnan muutosta ajavia tehtäviä, kun taas nuorimmat CEE-maiden journalistit ovat puolestaan eniten viihteellisen journalismin puolella. Vanhemmat ovat siis edelleen enemmän kiinni entisessä ajassa, kun taas nuoret ovat saaneet enemmän vaikutteita jo liberaalista journalismin mallista.

Jaottelin CEE-maat Unkaria ja Tšekkiä lukuun ottamatta kriittisiksi muutostoimijoiksi, koska CEE-maissa journalistit pitävät journalismia selkeästi osallistuvampana ja aktiivisempänä toimijana yhteiskunnassa kuin yleisesti Pohjoismaissa. Suhteellisen uusina demokratioina CEE-maissa näkyy edelleen journalistien halu muuttaa yhteiskuntaa enemmän kuin Pohjoismaissa, joissa maat ovat jo huomattavasti vakaampia. Viron journalistien tehtäväkäsityksissä näkyy kuitenkin jo muun muassa latvialaisten ja

unkarilaisten käsityksiä vahvemmin länsimaisen journalismin ihanne vahtikoira-roolista. Viroa onkin idetty usein malliesimerkkinä länsimaistuneesta entisestä kommunistisesta maasta (Lauk 2016, 67), ja maan journalismiin on otettu pitkään vaikutteita Pohjoismaista, tämän tutkimuksen mukaan jonkin verran myös roolikäsityksiin. Esimerkiksi 1991 perustettu julkisen sanan neuvoston Avaliku Sōna Nōukogun taustalla ovat Suomen ja Norjan neuvostojen mallit (Lauk 2014, 177). Silti maassa on yhä paljon ongelmia journalismin itsesääntelyn kanssa. CEE-maiden journalistien roolikäsityksissä viihteellisempi journalismi painottuu myös enemmän kuin Pohjoismaissa. Osin vahva ulkomainen median omistus ja sitä kautta journalismiin valuneet liberaalin mallin ihanteet on voinut vaikuttaa tähän. Pohjoismaat ovat myös vakaampia demokratioita ja niillä on pohjalla vahva vallan vahtikoiraan pohjautuva journalismin malli, mutta CEE-maihin uuden, talousvaikeuksien journalismin suuntaukset adaptoituvat helpommin.

Vaikka Pohjoismaissa journalistit ovat mielestään vielä puolueettomia vahtikoiria, näkyy Suomessa ja Norjassakin median taloudellinen huoli tehtäväsuuntauksissa jo enemmän kuin Ruotsissa ja Tanskassa. Kuneliuksen ja Ruusunoksan (2008, 668) mukaan kaupallinen ajattelu onkin jo osa suomalaisten toimitusten esimiesten arkipäivää. Ruotsin ja Tanskan mediakenttä on ehkä laajempi ja hieman poliittisesti orientoituneempaa kuin Suomessa ja Norjassa, jolloin taloudelliset paineet eivät pääse niin helposti vaikuttamaan journalistisiin kulttuureihin ja toimintatapoihin. Ahva et al. (2017) perustelivat suomalaisten journalistien painottumista viihteellisempään rooliin sillä, että Suomessa on paljon aikakauslehtijournalismia, jossa tarkoituksella haetaan tietynlaisia yleisöjä heidän kiinnostuksensa mukaan. Kuitenkin myös muun muassa Ruotsissa toimittajat ovat huolissaan kasvaneista taloudellisista paineista (Hök 2012), mutta he eivät vielä ole identifioituneet ammatillisesti siihen suuntaan yhtä paljon kuin suomalaiset ja norjalaiset journalistit.

Yksi mielenkiintoisimmista tutkimuksen tuloksista ovat Tšekin journalistit, jotka arvostavat yleisesti ottaen kaikkia journalismin tehtäviä vähemmän kuin muiden maiden journalistit. Tämä voisi johtua Tšekin erittäin alhaisesta professionalistumisen asteesta: muun muassa vain 7,3 prosenttia journalisteista kuuluu ammattiliittoihin. Se on erittäin alhainen luku myös muihin CEE-maihin verrattuna. Tšekin journalisteilla ei siksi ehkä ole niin vahvaa ammatti-identiteettiä ja yhtenäistä journalistista kulttuuria, joten journalismin tehtävät ovat hieman epämääräisiä, eivätkä niin vahvasti läsnä työssä. Moni mediatyhtiöstä

on myös poliitikkojen hallinnassa (Freedomhouse 2015), jolloin ammatti-ideologia voi tulla enemmän politiikan kuin journalismin ihanteiden kautta.

Autonomian vaikutuksessa erikoista oli, että pohjoismaalaiset journalistit kokivat, että heillä on vähemmän autonomiaa toimituksissa kuin CEE-maiden journalistit. Hanitzschin (2011, 489) mukaan yleensä kuitenkin kriittinen muutostoimija- ja populistisen tiedon levittäjä -roolimiljöissä, eli osassa tutkimukseni CEE-maissa, journalistit kokevat jonkinlaista autonomian puutetta, ei niinkään puolueeton vahtikoira -roolimiljöön toimittajat. Tutkimukseni tulos on kuitenkin selitettävissä kenties sillä, että pohjoismaalaisilla toimittajilla autonomia koetaan suurempana asiana ja eri tasolla kuin CEE-maissa, jolloin absoluuttinen autonomia ei kuitenkaan ole pienempää kuin uusissa demokratioissa. Autonomia vaikutti hieman myös tehtäväkäsityksiin etenkin CEE-maissa. Länsimaisen journalismin ihanteiden mukaisia tehtäviä painottivat selkeästi eniten ne, jotka kokivat, että heillä on täysi tai melko suuri vapaus valita juttuaiheita. Puolestaan vähemmän vapautta kokevat eivät niinkään pitäneet niitä tärkeänä. Tämä selittää sitä, että pientä autonomian tasoa kokevat eivät myöskään pysty toteuttamaan puolueeton havainnoija -roolia, kuten Hanitzsch (2011, 489) totesi.

Ahva, van Dalen, Hovden, Kolbeins, Nilsson, Skovsgaard ja Väliverronen (2017) kävivät yhdessä läpi WJS:n tutkimuksen Pohjoismaiden journalisteja. He tulivat samanlaiseen tulokseen pohjoismaisesta journalismista kuin minä: myös he näkivät maiden toimittajien identifioituvan parhaiten puolueeton vahtikoira -roolimiljööseen ja kieltävän opportunistinen fasilitaattori -rooliin kuuluvat tehtäväkäsitykset. Ahva et al. (2017) huomasivat myös, että pohjoismaiden journalistien keskuudessa populistisen tiedon levittäjä -rooliakin arvostettiin jonkin verran, mutta heidän mielestään se ei niinkään kerro toimittajien roolikäsitystä vaan taloudellisten paineiden tiedostamisesta omassa työssään. Myös heidän mielestään Ruotsin ja Tanskan journalistit identifioituvat Suomea ja Norjaa enemmän vahtikoira-rooliin.

Andresen, Hoxha ja Godole (2017) tutkivat puolestaan WJS:n länsibalkanilaisia maita eli maita lähellä tutkimukseni CEE-maita. Myös heidän tuloksensa näistä maista, eli Albaniasta, Kroatiaista, Kosovosta ja Serbiasta, vastaavat omia tuloksiani. Maiden journalisteilla on laajempi kirjo näkemyksiä journalismin tehtävästä ja roolista yhteiskunnassa, he pitävät perinteisiä länsimaisen journalismin arvoja tärkeinä, mutta myös

yhteiskunnallisen muutoksen ajamista (Andresen, Hoxha ja Godole 2017), kuten tässäkin tutkimuksessa ilmeni.

6.2 Ideaalirooleja

Päätutkimuskysymykseni oli *Miten länsimaisen journalismin ihanteet heijastuvat Pohjoismaiden ja CEE-maiden roolikäsityksissä?* Lähes jokaisessa maassa tärkeimmän neljän tehtävän kärjessä olivat käsitykset, joiden mukaan journalistien tulisi 1) raportoida asioista todenmukaisesti, 2) olla riippumaton tarkkailija ja 3) tarjota analyyseja ajankohtaisista asioista. Samoin jokaisen maan vähiten tärkeimmiksi tehtäviksi jäivät 1) hallituksen linjan tukeminen, 2) positiivisen kuvan luominen poliittisista päättäjistä sekä 3) hallituksen vastavoimana toimiminen. Tämä heijastaa selkeästi sitä, että journalismin ihanteet niin Pohjoismaissa kuin Keski- ja Itä-Euroopan uusissa demokratioissa vastaavat länsimaisen journalismin ja liberaalimallin ihanteita. Myös Hanitzsch et al. tulivat ”The global journalist” -tutkimuksessaan tulokseen, että läntisen journalismin ihanteet vaikuttavat selkeästi ympäri maailman (Hanitzsch et al. 2012, 478; ks. lisää 6.3). Jokaisen maan journalistit ainakin ajatuksen tasolla tukevat siis näitä ihanteita. Länsimaisen journalismin ihanteet heijastuvat oikeastaan CEE-maihin erittäin vahvasti, sillä uusien demokratioiden journalistit painottavat vielä enemmän objektiivisuutta ja puolueettomuutta kuin Pohjoismaiden. Näissä maissa toimittajien tarve vakuutella todenmukaisen journalismin olemassa oloa on suurempi kuin Pohjoismaissa, joissa se on enemmän itsestäänselvyys.

Vaikka tehtäväkäsitykset ovat molemmissa maaryhmissä hyvin samankaltaiset, ovat CEE-maiden journalistit hajautuneempi ryhmä kuin Pohjoismaiden ja heidän professionaalistumisasteensa on matalampi. Weaverin ja Willnatin (2012, 1) mukaan toimittajilla, jotka työskentelevät freelancereina, ei ole takanaan selkeää toimituskulttuuria. Vaikka Pohjoismaiden journalisteista huomattavasti suurempi osa on freelancereita kuin CEE-maissa, on heille muodostunut yhtenäisempi journalistinen kulttuuri journalismin koulutuksen, itsesääntelyn ja ammattiliittojen kautta. Kun CEE-maissa itsesääntely ei toimi niinkään hyvin, eikä suurin osa toimittajista kuulu liittoon, ei journalisteilla ole yhteistä ideologiaa, johon konkreettisesti kiinnittyä. He muodostavat ehkä käsityksensä länsimaisten ideaalien mukaan, mutta todellisuudessa maissa ei ole olemassa yhteisön tukea, konsensusta journalistisesta kulttuurista. CEE-maiden journalistien melko korkea koulutustasokaan ei mittaa suorasti maan journalismin professionaalistumista, koska maan

journalistien ammatillinen autonomia ja normit ovat joka tapauksessa puutteellisia (Hallin & Mancini 2004, 34). Oikeastaan koulutuksen onkin todettu vaikuttavan suoranaisesti journalistien roolikäsityksiin erittäin vähän (Lauk, Hovden, Hermans, Lab, Róka, Seizova, Splendore, Tejkalová & Vos nd.). Donsbach (2008) painottaa, että maissa, joissa on selkeät yhtenäiset journalistien ohjeet sekä yhtenevä koulutus, ovat journalistien roolikäsityksetkin yhteneväisempiä kuin maissa, joissa journalismin professionaalistumisaste on matala. Shoemakerin ja Reesen (1996, 221) mukaan journalistien on puolestaan helpompi hyväksyä toistensa valinnat ja toimia yhteisten raamien sisällä, kun he jakavat selkeästi saman ideologian. Näiden syiden takia CEE-maissa myöskään itsesääntely ei toimi kunnolla eivätkä tehtäväkäsityksetkään välttämättä kerro koko totuutta.

Miellänkin tutkimuksen roolikäsitykset enemmän ideaaleiksi, joihin maiden journalistit haluaisivat pyrkiä, mutta todellisuus toimituksessa ja mediayhtiöissä on toinen. Samaan tulokseen ovat päätyneet Milewski, Barczyszyn ja Lauk (2014, 108), joiden mukaan CEE-maissa läntisen journalismin ihanteita arvostetaan, mutta niitä ei oteta huomioon käytännössä. Myös Hanitzsch (2011, 489) toteaa, että ilman riittävää autonomian tasoa puolueettoman havainnoijan rooli ei vain pysty toteutumaan todellisuudessa. Tutkimukseni CEE-maista vain Viro yltää RSF:n medianvapauslistalla 20 parhaan joukkoon, ja muun muassa Unkari on vasta sijalla 71. Tällaisilla median vapausasteilla eivät länsimaisen journalismin ihanteet pysty käytännössä toteutumaan.

Koska journalistinen kulttuuri ilmenee kolmella eri tasolla (Hanitzsch & Mellado 2008), voivat eri maiden kulttuurit myös erota toisistaan jollain tasolla ja toisella taas olla yhteneväisiä. Ensimmäisellä, yhteisesti jaettujen käsitysten tasolla CEE-maiden ja Pohjoismaiden journalistit vaikuttivat tutkimuksen roolikäsitysten mukaan olevan yhtä mieltä. Toisena journalistinen kulttuuri ohjaa journalistien käytänteitä eli uutisten tekoa ja kolmantena näyttäytyy lopputuloksina eli uutisina (Hanitzsch & Mellado 2008). CEE-maiden journalistinen kulttuuri eroaa vahvasti näillä kahdella tasolla Pohjoismaista, eli journalismin todellinen luonne näyttäytyy vasta niillä. Tiivistettynä CEE-maiden journalistinen kulttuuri vastaa länsimaista journalistista kulttuuria kulttuurin ensimmäisellä tasolla eli tutkimuksessa havainnoitujen tehtäväkäsitysten tasolla.

Hanitzsch (2011, 491—492) toteaa myös, että puolueeton havainnoija -ajatus toteutuu kunnolla vasta pitkäaikaisissa demokratioissa, mutta liberalistinen populistisen tiedon levittäjä -rooli puolestaan leviää helpommin joka puolelle maailmaa. Muutos näkyi myös

tässä tutkimuksessa, jossa CEE-maat olivat tehtäväkäsityksissään enemmän viihteellisyyteen painottuneita kuin Pohjoismaat. Uusissa demokratioissa heijastuvat siis sekä länsimaisen journalismin että liberaalin mallin ihanteet, mutta todennäköisesti jälkimmäisen aatteet toteutuvat paremmin myös CEE-maiden todellisuudessa, jossa taloudelliset paineet sekä osin poliittisten tahojen painostus raamittavat journalismin arkea.

6.3 Tutkimuksen tulokset toisen tutkimuksen valossa

Tutkimukseni tulokset vastaavat hyvin Weaverin ja Willnatin (2012) tuloksia heidän maailmanlaajuisessa journalistien roolikäsitysten tutkimuksessaan. Molempien tutkimusten päätulema oli, että läntisen journalismin ihanteet pätevät roolikäsityksissä nykyään pitkälti maailmanlaajuisesti (Hanitzsch et al. 2012, 478). Myös heidän mukaansa puolueettomuus, poliittisen tiedon tarjoaminen ja hallinnon vahtikoirana toimiminen ovat melko vahvoja roolikäsityksiä ympäri maailman (emt., 478), kuten tutkimukseni Pohjoismaissa ja CEE-maissa. Kuitenkin myös mielenkiintoisimman tiedon tarjoaminen nähtiin sekä Weaverin ja Willnatin tutkimuksessa että tässä tärkeänä, mikä viittaa kaupallistumisen ja tiukentuneen kilpailun tuomaan muutokseen.

Molempien tutkimusten mukaan poliittisten linjojen tukeminen ja vahva yhteiskunnallisen vaikuttajan rooli näyttivät olevan tärkeitä kehittyvissä maissa (Hanitzsch et al. 2012, 481), eli tässä tutkimuksessa CEE-maiden journalisteilla, jotka jaottelin pääosin kriittisiksi muutostoimijoiksi. Weaverin ja Willnatin tutkimuksessa (2012) Romania oli tutkimuksen maista yksi, jonka journalistien etäisyys vallasta nähtiin olevan erityisen pieni, ja jonka journalistit kokivat eniten tehtäväkseen luoda positiivista kuvaa päättäjistä ja tukea hallituksen linjaa (emt., 481). Tässä tutkimuksessa romaniaiset journalistit olivat jonkin verran hallitusmyönteisiä, mutta unkarilaiset toimittajat olivat vielä selkeämmin lähellä vallanpitäjiä. Selkeänä eroja Weaverin ja Willnatin tutkimukseen on yleisön motivointi olemaan yhteiskunnassa aktiivisia. Tehtävä nousi heidän tutkimuksessaan useimmissa maissa roolien kärkeen (Hanitzsch et al. 2012, 481), mutta tässä tutkimuksessa se ei noussut missään maassa kovinkaan korkealle.

6.4 CEE-maiden journalismin haasteet

Witschgen (2013, 164 ja 167) mukaan jos tiettyjä länsimaisen journalismin laatustandardeja, kuten tiedon tarkkuutta ja totuudenmukaisuutta, ei joku päivä pystyittäisi täyttämään, voisi se olla suuri menetys demokratialle. CEE-maiden tämän hetkisessä tilanteessa, jossa jopa läntisen journalismin ammatilliset perusarvot ovat usein vaakalaudalla (Lauk 2008a, 1), ovat raamit täydelliselle demokratialle siis heikot. Jotta CEE-maiden demokratiat vakautuisivat tulevaisuudessa, on journalististen kulttuurien muuttuminen avoimemmaksi ja riippumattommaksi avainasemassa.

Høyer ja Lauk (2016, 9) toteavat, että journalismi voidaan laskea ammattikunnaksi, koska toimittajat jakavat tietyn ammatillisen ideologian ja sen sisältämän etiikan, heillä on tietty autonomian aste sekä journalistiselle työlle on olemassa laatuvaatimukset. Pohjoismaissa journalismi täyttää nämä kriteerit, mutta CEE-maissa tilanne on huterampi. He kyllä jakavat pitkälti samankaltaisia ideologioita, mutta median vapausaste, etenkin Unkarissa ja Romaniassa, on melko heikko (RSF). Kaiken kaikkiaan CEE-maiden journalistiset kulttuurit ovat hajanaisempi joukko erilaisia käytänteitä ja ideologioita kuin Pohjoismaissa. Journalismin vakauttamiseksi uusissa demokratioissa journalistien järjestäytyneisyyden ammattiliittoihin ja itsesääntelyjärjestelmän on tulevaisuudessa kehityttävä.

On kuitenkin muistettava, että länsimainen ja melko vakaa journalismin malli on kehittynyt pitkän ajan aikana vakaissa demokratioissa, kun epävakaisiin CEE-maihin se tuli puolestaan yllättäen kerralla (Lauk 2008a). Keski- ja Itä-Euroopan maat sekä niiden journalismi vaativatkin kenties vain aikaa vakautuakseen. Moni journalisti on edelleen kaikkea sääntelyä vastaan, eivätkä siksi ole valmiita oma alansakaan sääntelyn alaisuuteen (Lauk 2008b). Vakautumisen ei kuitenkaan välttämättä tarvitse tarkoittaa muuttumista länsimaisen journalismin kaltaiseksi, vaan yhtenäisemmäksi maan journalistiseksi kulttuuriksi.

6.5 Tutkimuksen kritiikkiä ja jatkotutkimuksen tarvetta

Lähtökohdat tutkimukseen olivat hyvät. Aineisto oli valmiina, joten pääsin heti tutustumaan siihen. Syksyllä minulla oli tutkimuksen tekemiseen paljon aikaa, ja sain edistettyä sitä hyvin. Journalistista kulttuuria ja journalistien roolikäsityksiä on myös

tutkittu paljon, joten lähdeaineiston etsiminen ei ollut haastavaa. Toisaalta relevanttien lähteiden valinta ei ollut aina niin helppoa, ja suuren tietomassan hallitseminen toi haasteita. Kevään kiireiden vuoksi jouduin jättämään WJS:n toisen tehtäväkäsityksiin keskittyneen kysymyksen analysoinnin pois, vaikka olin alun perin sitä tutkimukseeni suunnitellut. Tehtäväkäsityksiä selvittänyt avoin kysymys olisi tuonut varmasti syvempää tietoa journalistien tärkeimmistä tehtäväkäsityksistä, joten pieni osa hyvää tietoa jäi nyt pois. Sain tutkimuksen kuitenkin tehtyä lähes suunnitellussa aikataulussa loppuun asti.

Tarkastelin tutkimuksessani Pohjoismaita ja CEE-maita maaryhminä, mutta kuten jo itse tutkimuksessa sain selville, poikkeavat etenkin CEE-maat paljon toisistaan, eikä niitä siksi olisi paras luokitella yhden ryhmän alle. Sain kuitenkin osviittaa ryhmien välisistä mahdollisista eroista. Pystyin jaottelemaan maat melko hyvin myös Hanitzschin roolimiljöisiin. Jaottelu on kuitenkin loppujen lopuksi melko keinotekoinen, koska roolimiljöitä on todellisuudessa useita maankin sisällä, kuten myös Hanitzsch toteaa (2011, 486). Valotin hieman tutkimuksen tuloksia journalististen kulttuurien ja maiden journalismin perusraamien kautta. Joitain hyviä yhteyksiä ja syy-seuraus -suhteita löysin, mutta jatkotutkimuksissa maiden taustoja on syytä tutkia ja analysoida laajemmin. Näin kulttuurilliseen puoleenkin voi päästä syvemmälle kuin tässä tutkimuksessa.

Journalistin iän ja autonomian vaikutus roolikäsityksiin jäi oletettua pienemmäksi. Se ei kuitenkaan tarkoita, etteikö vaikutusta olisi. Uskon, että pitkään kommunistisen vallan alla työskennellyt journalisti tekee arkisia valintoja varmasti eri tavalla kuin 2000-luvulla työnsä aloittanut journalisti selkeämmin kuin nyt sain selville. Tutkimuksessa käytetyllä analyysitavalla en vain päässyt tarpeeksi syvälle mahdollisiin eroihin, siksi kävin läpi jokaisen autonomian kohdalla tarkemmin tehtäväkäsityksiä, jotta pystyin niistäkin kokoamaan joitain johtopäätöksiä.

Tutkimuksen tarkoitus oli saada journalistien roolikäsitysten kautta käsitys Pohjoismaiden ja CEE-maiden journalismin institutionaalisesta roolista tänä päivänä. Journalistien omat käsitykset poikkeavat kuitenkin paljonkin todellisuudesta, kuten CEE-maiden kohdalla huomattiin. Toisaalta Pohjoismaissa ihanteet vastaavat hieman paremmin todellisuutta. Hallin ja Mancinikin (2004, 13—14) toteavat, että aukko ideaalijournalismin ja todellisuuden välillä on joissain maissa pienempi kuin toisissa. Tutkimus ei siis sinänsä anna kuvaa minkään maan journalismin roolin todellisuudesta, jota olisi hyvä tutkia roolikäsitysten rinnalla ja vertailla niitä. Lisäksi tutkimuksesta nousut Tšekin journalistien

tehtäväärvostusten eroavaisuus muista CEE-maista olisi erittäin mielenkiintoinen syvemmän tutkimuksen aihe.

Mietin teoriaosuudessa, etten halua tutkimuksessani tuomita CEE-maiden journalismia verraten sitä länsimaisiin ihanteisiin, koska usein muita mediasysteemien malleja arvostellaan nimenomaan sen mukaan, kuinka kaukana ne ovat läntisen maailman ihanteesta (Hallin & Mancini 2004, 13). Mielestäni en tuominut CEE-maiden journalistista kulttuuria sinänsä, mutta koko tutkimuksen ajan kuljetin mukana ajatusta, että tietyt journalismin raamit ovat parempia kuin toiset (kuten riippumattomuus ja sananvapaus). Voisihan periaatteessa journalistisen kulttuurin perusta ollakin rajattu median vapaus, mutta länsimaissa sitä katsotaan erittäin huonona asiana. Joten vaikka yritin kuvailla maiden journalisteja puolueettomasti Hanitzschin kriteereiden mukaan, kuljetin koko ajan mukana ajatusta länsimaisen journalismin ihanteesta.

Kuten Weaver ja Willnat (2012, 529) toteavat, nykymaailmassa maiden journalististen kulttuurien ja roolien välinen vertailu on haastavaa, koska globalisoituneessa maailmassa kulttuurien rajat ovat hyvin häilyviä, kuten raja perinteisen median ja julkisen viestinnän välillä. Tämä tutkimus vastaa kuitenkin aiempia tutkimuksia siinä, että vaikka maailma globalisoituu ja digitalisoituu vauhdilla, on journalistien rooleissa nähtävissä vielä alueellisia eroja. Länsimaisen ja liberaalin journalismin ihanteet leviävät koko ajan laajemmalle, mutta valtioiden pitkät tarinat ja kulttuurilliset arvot eivät kumoudu hetkessä. Kuten Weaver ja Willnat (2012, 545) kirjansa lopussa toteavat, globaalin journalismin yhteistä kulttuuria ei ole vielä saavutettu, läheskään. Sen ei kuitenkaan kuuluisikaan olla journalismin tavoite, jotta journalististen kulttuureiden monimuotoisuus säilyisi kuten muidenkin kulttuureiden.

KIRJALLISUUS

- Ahva, L., van Dalen, A., Hovden, J. F., Kolbeins, H. G., Nilsson, M. L., Skovsgaard, M. & Välvirronen, J. (2017). A welfare state of mind? Nordic journalists' conception of their role and autonomy in international context. *Journalism studies* vol. 18, Iss. 5, 2017.
- Andresen, K., Hoxha, A. & Godole, J. (2017). New Roles for Media in the Western Balkans. A study of transitional journalism. *Journalism Studies* Vol. 18, Iss. 5, 2017.
- Alapuro, R. & Arminen, I. (toim.) (2004). *Vertailevan tutkimuksen ulottuvuuksia*. Helsinki: WSOY.
- Anderson, C. W. (2008). Professionalization of Journalism. *The International Encyclopedia of Communication*. D. Wolfgang (ed). Blackwell Publishing. Blackwell Reference Online. Viitattu 2.12.2016.
- Allardt, E. (2004). Vertailevan sosiologian tutkimusryhmä. Teoksessa Risto Alapuro & Ilkka Arminen (toim.). Helsinki: WSOY, 25—40.
- Aumente, J. (1999). The role and effects of journalism and samizdat leading up to 1989. Teoksessa J. Aumente, P. Gross, R. Hiebert, O. V. Johnson & M. Dean. *Eastern European Journalism. Before, during and after communism*. New York: Hampton Press, 41—77.
- Bajomi-Lázár, P. (2009). The Hungarian journalism education landscape. Teoksessa G. Terzis (edit.) (2009). *European journalism education*. Bristol: Intellect, 422—432.
- Becker, B. L. (2008). Journalism education. *The International Encyclopedia of Communication*. D. Wolfgang (ed). Blackwell Publishing. Blackwell Reference Online. Viitattu 20.12.2016.
- Becker, S. L. (1984). Marxist approaches to media studies: The British experience, *Critical Studies in Mass Communication*, 1:1, 66-80.
- Berger, P. (2005). Is the British blogosphere lagging behind? *Online Journalism Review*, Annenberg School of Journalism, University of Southern California. <http://www.ojr.org/ojr/stories/051117berger/>. Viitattu 11.11.2016.
- Bjørnsen, G., Hovden, J. H. & Ottosen, R. (2009). The Norwegian journalism education landscape. Teoksessa G. Terzis (edit.). *European journalism education*. Bristol, UK: Intellect Ltd, 177—188.
- Cohen, B. C. (1963). *The Press and Foreign Policy*. Princeton: Princeton University Press.
- Coman, M. (2000). Developments in journalism theory about media “transition” in Central

- and Eastern Europe 1990–99. *Journalism Studies*, 1(1), 35-56.
- Coman, M., Matei, A., Milewski, N. & Şuţu, R. M. (2016). Country report: Journalists in Romania. *The Worlds of Journalism Study*. 20.9.2016.
- Deuze, M. (2005). What is journalism? Professional identity and ideology of journalists reconsidered. *Journalism* 6 (4), 442—464.
- Deuze, M. (2008). News Ideologies. *The International Encyclopedia of Communication*. Donsbach, Wolfgang (ed). Blackwell Publishing. Blackwell Reference Online. Viitattu 2.11.2016.
- Donsbach, W. (2008). Journalist's role perception. *The International Encyclopedia of communication*. Donsbach, Wolfgang (ed). Blackwell Publishing. Blackwell Reference Online. Viitattu 1.11.2016.
- Donsbach, W. & Patterson, T. E. (2004). Political news journalists. Partisanship, professionalism and political roles in five countries. Teoksessa E. Frank & B. Pfetsch (ed). *Comparing political communication: Theories, cases and challenges*. New York: Cambridge University Press. 251—270.
- Eestimeedia.fi. Eesti Meedia management acquires the company from Schibsted. 13.9.2013. <http://www.eestimeedia.ee/news/eesti-meedia-management-acquires-the-company-from-schibsted-kirjuta-siia-artikli-pealkiri>. Viitattu 5.3.2017.
- Freedomhouse. Maaraportit 2015—2016. freedomhouse.org/country.
- Glowacki, M., Lauk, E. & Balčytienė, A. (ed.) (2014). *Journalism that matters. Views from Central and Eastern Europe*. Frankfurt am Main: Peter Lang GmbH.
- Gross, P. (1999). Before, during and after: journalism education. Teoksessa J. Aumente, P. Gross, R. Hiebert, O. V. Johnson & M. Dean. *Eastern European Journalism. Before, during and after communism*. New York: Hampton Press, 147—184.
- Gross, P. & Jakubowicz, K. (2013). *The Slings and Arrows of Outrageous Fortune. When, how and for what purpose is media transition and transformation undertaken (and completed) in central and eastern Europe?* Teoksessa Peter Gross & Karol Jakubowicz (ed.). *Media transformations in the post-communist world*. Lanham: Lexington books, 1—14.
- Gross, P. & Vasilendiuc, N. (2012). New technology, new professional practices: A study on Romanian news media. *Comunicación y sociedad*, vol. XXV, num.1, 59—83.
- Gross, P. (2017). Evolution gone wrong. *Transitions Online*. 30.1.2017. <https://search.proquest.com/docview/1871527443?accountid=11774>
- Grönvall, J. (2014). De-coupling of journalism and democracy: Empirical insights from discussions with leading Nordic media executives. *Journalism* 1—18.

- Hallin, D. & Mancini, P. (2004). *Comparing Media Systems. Three models of media and politics*. New York: Cambridge University Press.
- Hanitzsch, T. (2007). *Deconstructing Journalism Culture: Toward a Universal Theory*. Institute of Mass Communication and Media Research. Zurich: University of Zurich.
- Hanitzsch, T. (2011). Populist disseminators, detached watchdogs, critical change agents and opportunist facilitators: Professional milieus, the journalistic field and autonomy in 18 countries. *The international communication gazette* 73(6), 477—494.
- Hanitzsch, T. & Mellado, C. (2008). Journalism cultures. *The International Encyclopedia of communication* Donsbach, Wolfgang (ed). Blackwell Publishing. Blackwell Reference Online. Viitattu 1.11.2016.
- Hanitzsch, T., Seethaler, J., Skewes, E. A., Anikina, M. ... Yen, K. W. (2012). Worlds of journalism. Journalistic cultures, professional autonomy, and perceived influences across 18 nations. Teoksessa D. H. Weaver & L. Willnat (edit.). *The global journalist in the 21st century*. New York: Routledge, 473—494.
- Hantrais, L. (1995). *Comparative Research Methods*. Social research update. Issue 13, 2015. University of Surrey.
- Hanusch, F. (2015). Cultural Forces in Journalism. *Journalism Studies*, 16(2), 191—206.
- Harro-Loit, H. & Lauk, E. (2016). Country report: Journalists in Estonia. *Worlds of Journalism Study*. 20.8.2016.
- Hovden, J. F. (2016). Country report: Journalist in Norway. *Worlds of Journalism Study*. 9.12.2016.
- Høyer, S. & Lauk, E. (2016) Frames and Contradictions of the Journalistic Profession. Teoksessa K. Nordenstreng, U. J. Björk, F. Beyersdorf, S. Høyer & E. Lauk. *A History of the International Movement of Journalists. Professionalism Versus Politics*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan, 8—41.
- Hök, J. (2012). Swedish journalism – a long struggle for autonomy. Teoksessa G. Nygren. *Journalism in Russia, Poland and Sweden – traditions, cultures and research*. Tukholma: Journalistik, Institutionen för kommunikation, medier och IT, 54—72.
- IHEU. International Humanist and Ethical Union. Denmark announces it will keep its blasphemy law. 17.3.2015.
- Jiráček, J. & Köpplová, B. (2009). The Czech journalism educational landscape. Teoksessa G. Terzis (edit.) (2009). *European journalism education*. Bristol: Intellect, 384—392.

- Jolán, R., Frost, L. & Hanitzsch, T. (2017). Country report: Journalists in Hungary. *The Worlds of Journalism Study*. 30.1.2017.
- Joseph, B. (edit.) (2010). *Journalism education in countries with limited media freedom*. Bern: Peter Lang Publishing.
- Journalistiliitto. Jäsenpalvelut. Näin jäsenyys hyödyttää.
<http://www.journalistiliitto.fi/jasenpalvelut/nain-jasenyys-hyodyttaa/>. Viitattu 19.12.2016.
- Jyrkiäinen, J. & Heinonen, A. (2012). Finnish Journalists. The Quest for Quality amidst New Pressures. Teoksessa D. H. Weaver & L. Willnat (edit.). *The global journalist in the 21st century*. New York: Routledge, 171—186.
- Kauppinen, J. (2016). Pääministeri Sipilä vaiensi Ylen: Uutisten johto hyllytti Sipilä-jutut – Ruben Stiller sai varoituksen. *Suomen Kuvalehti* (verkkosivut). 30.11.2016.
<http://suomenkuvalehti.fi/jutut/kotimaa/paaministeri-sipila-vaiensi-ylen- uutisten-johto-hyllytti-sipila-jutut-ruben-stiller-sai-varoituksen/>. Viitattu 1.12.2016.
- Kunelius, R. & Ruusunoksa, L. (2008). Mapping professional imagination. On the potential of professional culture in the newspapers of the future. *Journalism Studies*, 9: 5, 662—678.
- Lauk, E. (2008a). *Comparing Journalism Cultures After the Fall of Communism*. Esitelmä. *Comparative Journalism Studies: Approaches, Methods and Paradigms*. University of Tasmania, Hobart. June 25—27, 2008.
- Lauk, E. (2008b). Mediat itse estävät journalismikritiikin nyky-Virossa. *Journalismikritiikin vuosikirja 2008*. Tiedotustutkimus 2/2008. Toim. Maarit Jaakkola, *Journalismin tutkimusyksikkö*: Tampere, s. 114-117.
- Lauk, E. (2008c). How will it all unfold? Media systems and journalism cultures in post-Communist countries. Teoksessa K. Jakubowicz & M. Sükösd (edit.). *Finding the Right Place on the Map: Central and Eastern European Media Change in Global Perspective*. Intellect Books: London, 193—212.
- Lauk, E. (2009a). Reflections on changing patterns of journalism in the new EU countries. *Journalism Studies*, 10:1, 69—84.
- Lauk, E. (2009b). The Estonian journalism education landscape. Teoksessa G. Terzis (edit.) (2009). *European journalism education*. Bristol: Intellect, 394—407.
- Lauk, E. (2014). Similar, but so different: the practices of press councils in Estonia and Finland. Teoksessa M. Glowacki, E. Lauk & A. Balcytiene (edit.). *Journalism that matters. Views from Central and Eastern Europe*. Peter Lang GmbH: Frankfurt am Main, 175—198.

- Lauk, E., Hovden, J. E., Hermans, L., Lab, F., Róka, J., Seizova, S., Splendore, S., Tejkalová, A. & Vos, T. (nd.). Impact of journalism education on the formation of professional identity and ethics: a cross-cultural perspective in Europe and North America. Slideshow.
- Löfgren Nilsson, M. (2016). Country report: Journalists in Sweden. *The Worlds of Journalism Study*. 7.7.2016.
- Mellado, C., Hanusch, F., Humanes, M. L., Roses, S., Pereira, F., Yez, L., & ... Wyss, V. (2013). The Pre-Socialization of Future Journalists. *Journalism Studies*, 14(6), 857-874.
- Masterportal. Sweden. Journalism and media. Study journalism and media in Sweden. <http://www.mastersportal.eu/study-options/268861498/journalism-media-sweden.html>. Viitattu 4.3.2017.
- Meyen, M. & Balaban, D.-C. (2011). The Role Perception of Eastern European Journalists. A Qualitative Analysis. *Revista Română de Comunicare și Relații Publice* 4: 87—98.
- Milewski, N., Barczyszyn, P. & Lauk, E. (2014). Three countries, one profession: the journalism cultures in Poland, Romania and Moldova. Teoksessa M. Glowacki, E. Lauk & A. Balčytienė (ed.) (2014). *Journalism that matters. Views from Central and Eastern Europe*. Frankfurt am Main: Peter Lang GmbH.
- Nygren, G. (2012a) The research project Journalism in change. Teoksessa G. Nygren. *Journalism in Russia, Poland and Sweden – traditions, cultures and research*. Tukholma: Journalistik, Institutionen för kommunikation, medier och IT, 5—12.
- Nygren, G. (2012b). Autonomy – a crucial element of professionalization. Teoksessa G. Nygren. *Journalism in Russia, Poland and Sweden – traditions, cultures and research*. Tukholma: Journalistik, Institutionen för kommunikation, medier och IT, 73—95.
- Nyysönen, H. & Tynkkynen, J. (2016). Kuuma mediasyky Unkarissa. *Suomi-Unkari – lehti* 4/2016.
- Ozolina, L. (2016). Country report: Journalists in Latvia. *The Worlds of Journalism Study*. 10.12.2016.
- Pietilä, K. (2010). Journalistiprofessio ja yhteiskunnan itsepuolustus. *Media & viestintä* 33: 3, 17—31.
- Pietilä, K. (2012). *Journalismi ammattina*. Helsinki: Gaudeamus.
- Plokste, E. (2009). The Latvian journalism education landscape. Teoksessa G. Terzis (edit.) (2009). *European journalism education*. Bristol: Intellect, 434—445.

- Railo, E. (@ErkkaRailo) (2016). Twitter-viesti 30.11.2016 klo 7.23.
<https://twitter.com/ErkkaRailo/status/803831709359869952>. Luettu 1.12.2016.
- RSF. Reporters without borders. For freedom of information.
- Salokangas, R. (2009). The Finnish journalism education landscape. Teoksessa G. Terzis (edit.). *European Journalism Education*. Bristol, UK: Intellect, 120—129.
- Schmitz Weiss, A. (2015). The digital and social media journalist: A comparative analysis of journalists in Argentina, Brazil, Colombia, Mexico and Peru. *The International Communication Gazette* 2015, Vol. 77(1), 74—101.
- Shoemaker, P.J. & Reese, S.D. (1996). *Mediating the Message. Theories of Influences on Mass Media Content*. Toinen painos. New York: Longman.
- Skovsgaard, M., Albæk, E., Bro, P. & de Vreese Claes (2012). Media Professionals or Organizational Marionettes? Professional Values and Constraints of Danish Journalists. Teoksessa D. H. Weaver & L. Willnat (edit.). *The global journalist in the 21st century*. New York: Routledge, 155—170.
- Skovsgaard, M. & van Dalen, A. (2016). Country report: Journalists in Denmark. *Worlds of journalism study*. 7.8.2016.
- Stigbrand, K. & Nygren, G. (2013). Professional identity in changing media landscapes. Journalism education in Sweden, Russia, Poland, Estonia and Finland. *Journalism studies* 6, Södertörn university.
- Strömbäck, J., Nord L. & Shehata, A. (2012). Swedish Journalists. Between professionalization and commercialization. Teoksessa D. H. Weaver & L. Willnat (edit.). *The global journalist in the 21st century*. New York: Routledge, 306—319.
- Tejkalová, A. N. & Láb, F. (2016). Country Report. Journalists in the Czech Republic. *The Worlds of Journalism Study*. 20.8.2016.
- Terzis, G. (edit.) (2009). *European journalism education*. Bristol: Intellect.
- Vasarhelyi, M. (2012). Journalism in Hungary. Teoksessa D. H. Weaver & L. Willnat (edit.) *The global journalist in the 21st century*. New York: Routledge.
- Vlad, T. & Balasescu, M. (2010). Few educators, many media and journalism programs: journalism and mass communication education in Romania after the fall of communism. B. Josephi (edit.). *Journalism education in countries with limited media freedom*. Bern: Peter Lang Publishing, 217—233.
- Weaver, D. H. & Willnat, L. (edit.) (2012). *The global journalist in the 21st century*. New York: Routledge.
- Weaver, D. H. & Willnat, L. (2012). *Journalists in the 21st century: Conclusions*.

Teoksessa D. H. Weaver & L. Willnat (edit.) (2012). *The global journalist in the 21st century*. New York: Routledge.

Witschge, T. (2013). *Rethinking journalism. Trust and participation in a transformed news landscape*. Lontoo: Routledge.

Yle Uutiset. 1.12.2016. JSN:n Grundström: Suomen maine sananvapauden kärkimaana sai kolhun Sipilä-kohussa. <http://yle.fi/uutiset/3-9327161>. Viitattu 1.12.2016.

LIIITEET

Liite 1: Ote The World of Journalism -tutkimuksen kyselylomakkeesta

(koko lomake nähtävissä osoitteessa www.worldsofjournalism.org).

C12 Please tell me how important each of these things is in your work. 5 means you find them extremely important, 4 means very important, 3 means somewhat important, 2 means little importance, and 1 means unimportant.

5 *extremely important*
 4 *very important*
 3 *somewhat important*
 2 *little important*
 1 *unimportant*
 777 *Don't know*
 999 *Refused*

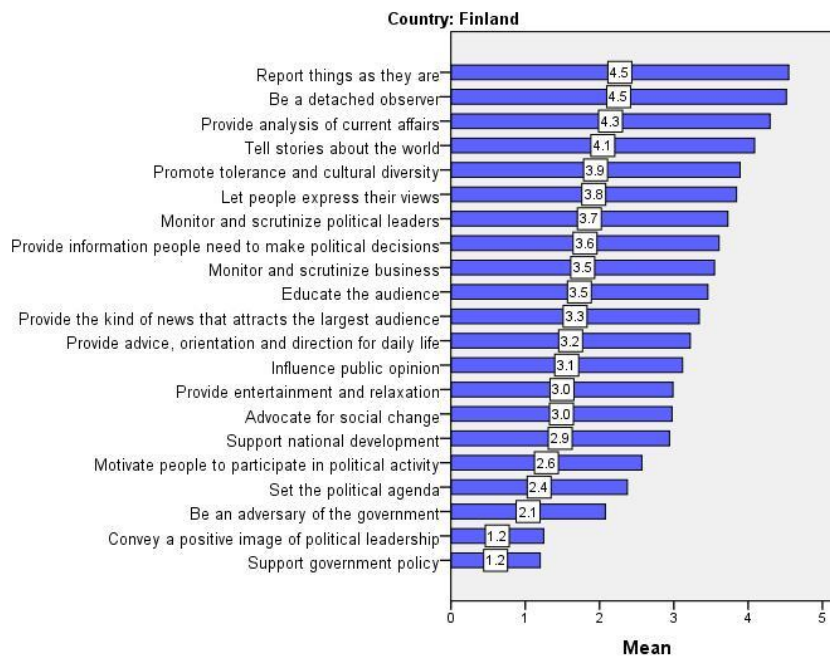
4

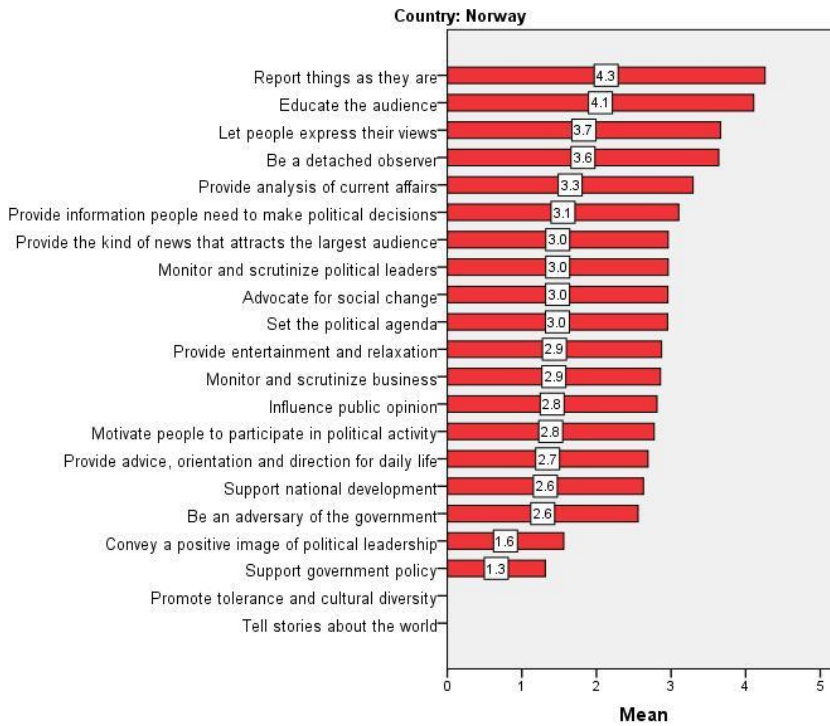
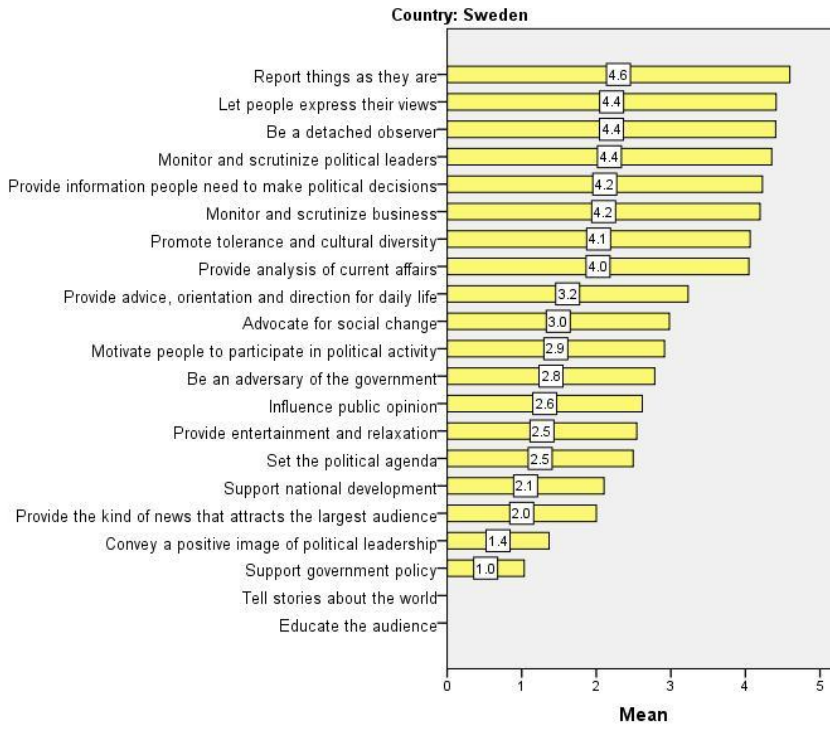
A	Be a detached observer.	5	4	3	2	1	777	999
B	Report things as they are.	5	4	3	2	1	777	999
C	Provide analysis of current affairs.	5	4	3	2	1	777	999
D	Monitor and scrutinize political leaders.	5	4	3	2	1	777	999
E	Monitor and scrutinize business.	5	4	3	2	1	777	999
F	Set the political agenda.	5	4	3	2	1	777	999
G	Influence public opinion.	5	4	3	2	1	777	999
H	Advocate for social change.	5	4	3	2	1	777	999
J	Be an adversary of the government.	5	4	3	2	1	777	999
K	Support national development.	5	4	3	2	1	777	999
L	Convey a positive image of political leadership.	5	4	3	2	1	777	999
M	Support government policy.	5	4	3	2	1	777	999
O	Provide entertainment and relaxation.	5	4	3	2	1	777	999
P	Provide the kind of news that attracts the largest audience.	5	4	3	2	1	777	999
R	Provide advice, orientation and direction for daily life.	5	4	3	2	1	777	999
S	Provide information people need to make political decisions.	5	4	3	2	1	777	999
T	Motivate people to participate in political activity.	5	4	3	2	1	777	999
U	Let people express their views.	5	4	3	2	1	777	999
W	Educate the audience.	5	4	3	2	1	777	999
X	Tell stories about the world.	5	4	3	2	1	777	999
Z	Promote tolerance and cultural diversity.	5	4	3	2	1	777	999

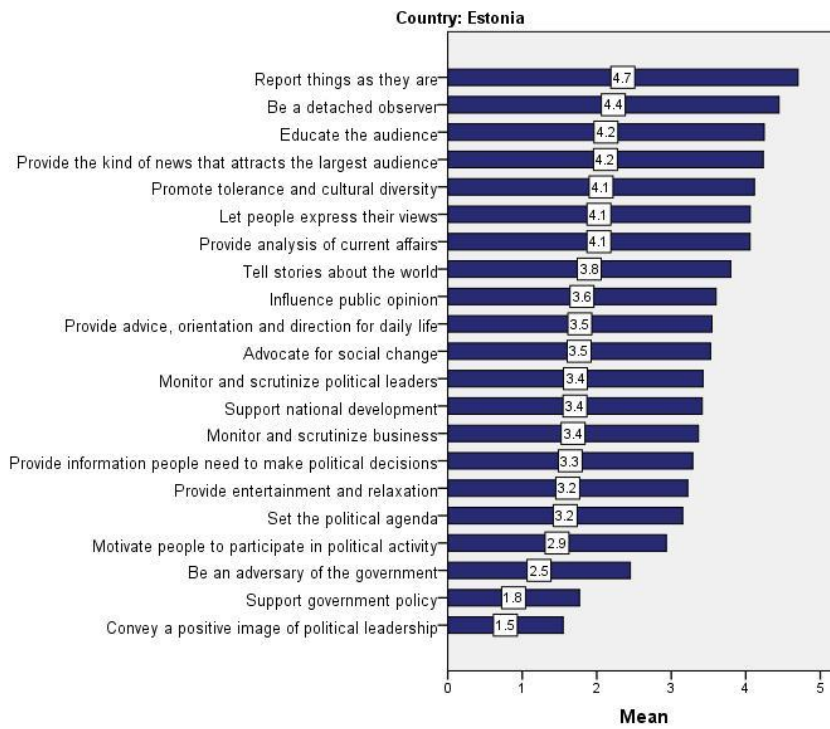
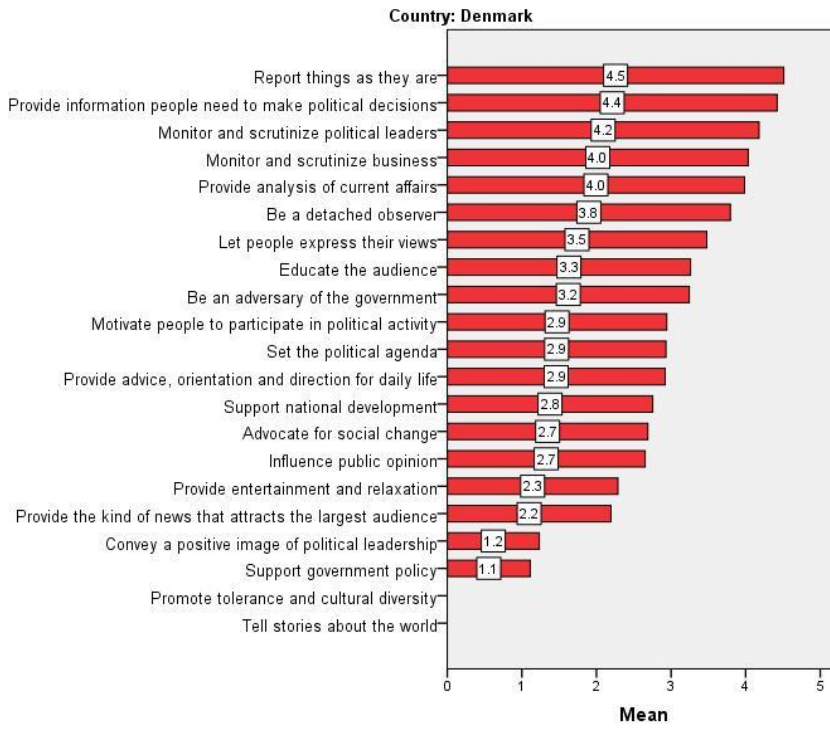
Liite 2: Tehtäväkäsitykset ja niiden arvostusprosentit (journalistit, jotka sanoneet tehtävän olevan erittäin tärkeä tai melko tärkeä)

Roolikäsitukset	Suomi	Ruotsi	Norja	Tanska	Viro	Latvia	Tsekki	Unkari	Romania
Olla riippumaton tarkkailija	92%	90%	63%	63%	91%	96%	91%	87%	86%
Raportoida asioista todenmukaisesti	92%	96%	88%	91%	95%	99%	98%	91%	95%
Tarjota analyysseja ajankohtaisista asioista	86%	77%	48%	74%	73%	79%	67%	77%	79%
Valvoa ja tarkastella poliittisia päättäjiä	64%	87%	39%	80%	53%	52%	52%	44%	51%
Valvoa ja tarkastella liike-elämää	56%	83%	34%	74%	48%	36%	39%	39%	38%
Määrittää poliittista agendaa	15%	18%	37%	30%	44%	28%	32%	25%	31%
Vaikuttaa yleiseen mielipiteeseen	34%	25%	28%	24%	56%	62%	22%	49%	45%
Ajaa yhteiskunnallisia muutoksia	31%	39%	33%	26%	55%	68%	25%	50%	71%
Toimia hallituksen vastavoimana	11%	36%	23%	44%	16%	7%	2%	24%	14%
Tukea kansallista kehitystä	28%	14%	24%	27%	52%	62%	26%	53%	72%
Luoda myönt. kuvaa poliittisista päättäjistä	1%	1%	2%	1%	2%	5%	4%	16%	4%
Tukea hallituksen linjaa	0%	0%	0%	0%	3%	7%	1%	18%	5%
Tarjota viihdettä ja rentoutumista	28%	15%	32%	10%	45%	32%	31%	62%	46%
Tarjota suurinta yleisöä houkuttelevia uutisia	43%	5%	30%	7%	81%	58%	38%	62%	62%
Tarjota neuvoja arkeen	38%	40%	23%	28%	56%	40%	36%	55%	42%
Tarjota tietoa poliittisia päätöksiä varten	62%	84%	43%	89%	48%	58%	46%	48%	54%
Motivoida osallistumaan poliitt. toimintaan	21%	36%	31%	32%	34%	47%	18%	34%	31%
Antaa ihmisten ilmaista mielipiteensä	69%	90%	62%	51%	80%	70%	67%	54%	74%
Valistaa yleisöä	50%	Tyhjä	83%	45%	85%	76%	52%	67%	80%
Kertoo tarinoita maailmasta	77%	Tyhjä	Tyhjä	Tyhjä	64%	69%	33%	74%	59%
Edistää suvaitsevaisuutta	68%	75%	Tyhjä	Tyhjä	77%	56%	66%	74%	75%

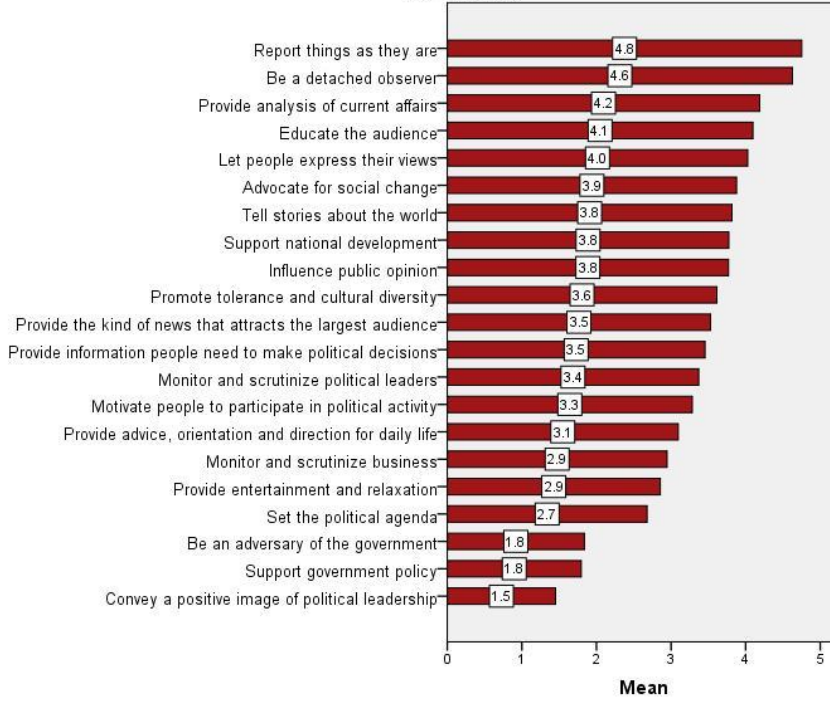
Liite 3: Tehtäväkäsitysten arvostus keskiarvoina eri maissa

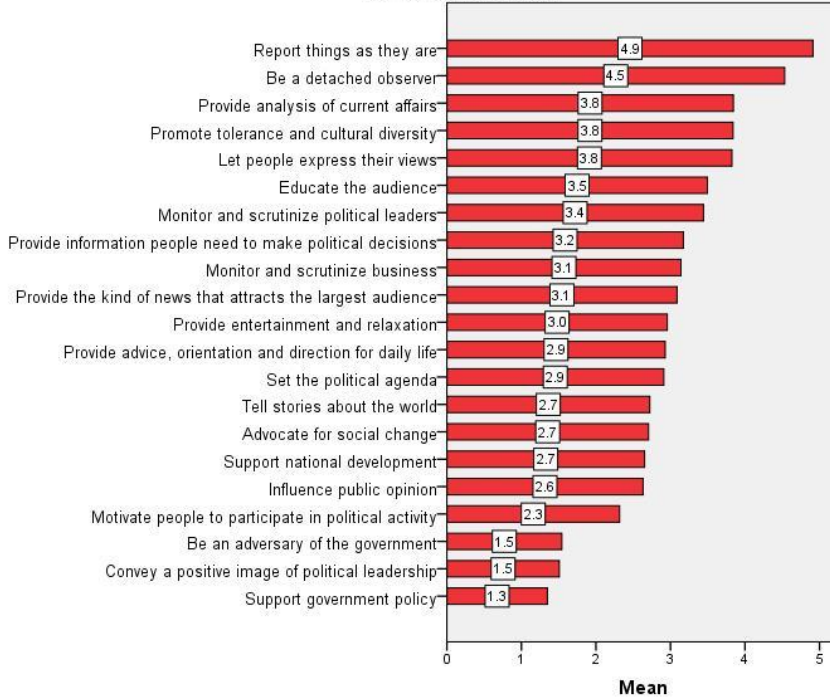

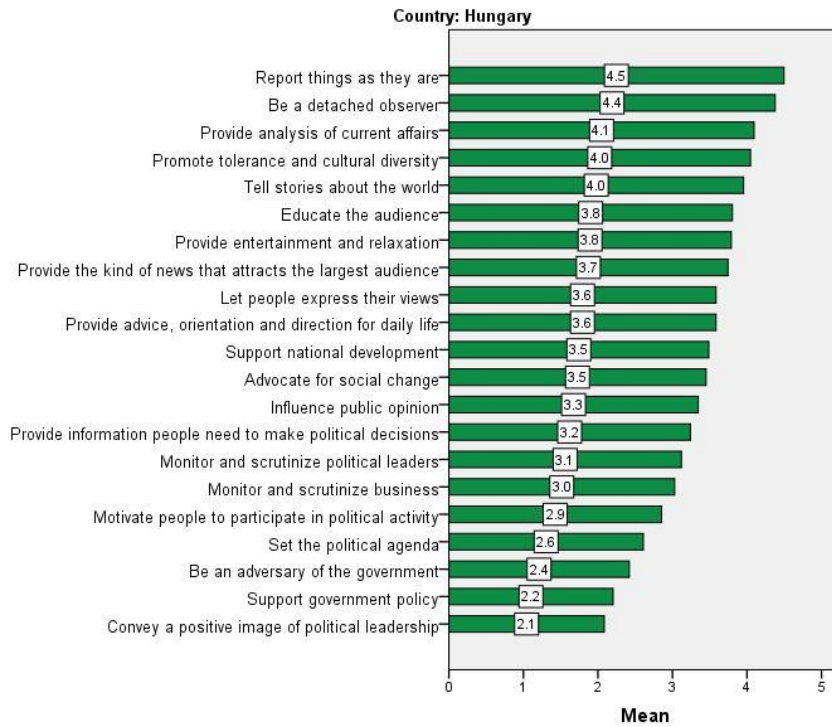
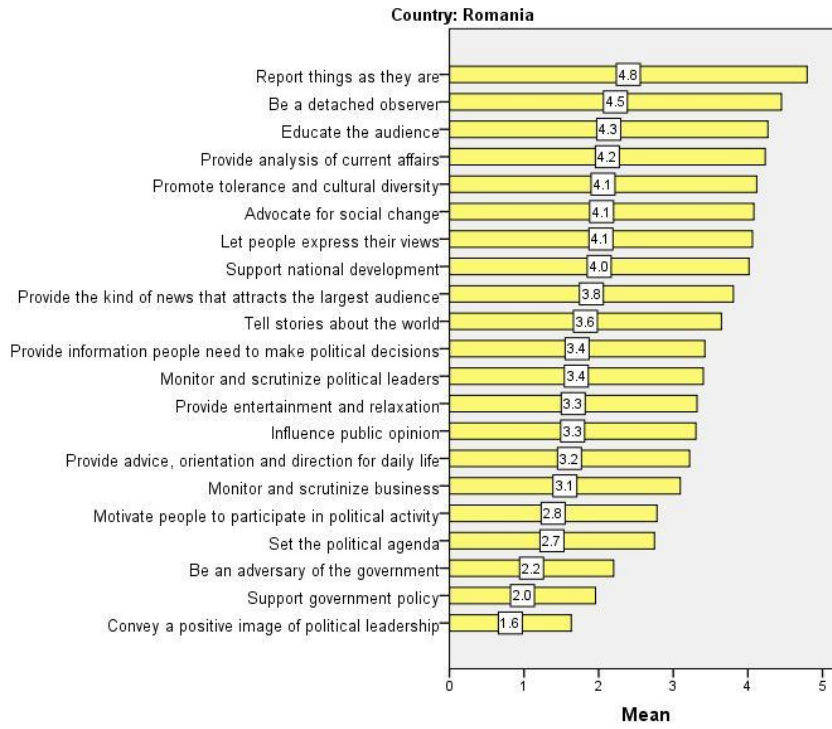
Country: Latvia

Country: Czech Republic

Liite 4: Hanitzschin yhteiskunnallisten rooliulottuvuuksien tärkeysprosentit maissa

Vaikuttamisen ulottuvuus

Olla riippumaton tarkkailija	Latvia 96%	Suomi 92%	Viro 91%	Tsekki 91%	Ruotsi 90%	Unkari 87%	Romania 86%	Tanska 63%	Norja 63%
Raportoida asioista todenmukaisesti	Latvia 99%	Tsekki 98%	Ruotsi 96%	Romania 95%	Viro 95%	Suomi 92%	Unkari 92%	Tanska 90%	Norja 88%
Määrittää poliittista agendaa	Viro 44%	Norja 37%	Tsekki 32%	Romania 31%	Tanska 30%	Latvia 28%	Unkari 25%	Ruotsi 18%	Suomi 15%
Vaikuttaa yleiseen mielipiteeseen	Latvia 62%	Viro 56%	Unkari 49%	Romania 45%	Suomi 34%	Norja 28%	Ruotsi 25%	Tanska 24%	Tsekki 22%
Ajaa yhteiskunnallisia muutoksia	Romania 71%	Latvia 68%	Viro 55%	Unkari 50%	Ruotsi 39%	Norja 33%	Suomi 31%	Tanska 26%	Tsekki 25%
Tukea kansallista kehitystä	Romania 72%	Latvia 62%	Unkari 53%	Viro 52%	Suomi 28%	Tanska 27%	Tsekki 26%	Norja 24%	Ruotsi 14%
Motivoida osallistumaan poliitt. toimintaan	Latvia 47%	Ruotsi 36%	Viro 34%	Unkari 34%	Tanska 32%	Romania 31%	Norja 31%	Suomi 21%	Tsekki 18%
Edistää suvaitsevaisuutta	Viro 77%	Ruotsi 75%	Romania 75%	Unkari 74%	Suomi 68%	Tsekki 66%	Latvia 56%	Norja tyhjä	Tanska tyhjä

Etäisyys vallasta

Valvoa ja tarkastella poliittisia päättäjiä	Ruotsi 87%	Tanska 80%	Suomi 64%	Viro 52%	Tsekki 52%	Latvia 52%	Romania 51%	Unkari 44%	Norja 39%
Valvoa ja tarkastella liike-elämää	Ruotsi 83%	Tanska 74%	Suomi 56%	Viro 48%	Tsekki 39%	Unkari 39%	Romania 38%	Latvia 36%	Norja 34%
Toimia hallituksen vastavoimana	Tanska 44%	Ruotsi 36%	Unkari 24%	Norja 23%	Viro 16%	Romania 14%	Suomi 11%	Latvia 7%	Tsekki 2%
Luoda myönt. kuvaa poliittisista päättäjistä	Unkari 16%	Latvia 5%	Tsekki 4%	Romania 4%	Norja 2%	Viro 2%	Ruotsi 1%	Suomi 1%	Tanska 1%
Tukea hallituksen linjaa	Unkari 18%	Latvia 7%	Romania 5%	Viro 3%	Tsekki 1%	Norja 0%	Tanska 0%	Suomi 0%	Ruotsi 0%

Markkinaorientoituminen

Tarjota analyyseja ajankohtaisista asioista	Suomi 86%	Latvia 80%	Romania 79%	Ruotsi 77%	Unkari 77%	Tanska 74%	Viro 73%	Tsekki 67%	Norja 48%
Tarjota viihdettä ja rentoutumista	Unkari 62%	Romania 46%	Viro 45%	Latvia 32%	Norja 32%	Tsekki 31%	Suomi 28%	Ruotsi 15%	Tanska 10%
Tarjota suurinta yleisöä houkuttelevia uutisia	Viro 81%	Romania 62%	Unkari 62%	Latvia 58%	Suomi 43%	Tsekki 38%	Norja 30%	Tanska 7%	Ruotsi 5%
Tarjota neuvoja arkeen	Viro 56%	Unkari 55%	Romania 42%	Latvia 40%	Ruotsi 40%	Suomi 38%	Tsekki 36%	Tanska 28%	Norja 23%
Tarjota tietoa poliittisia päätöksiä varten	Tanska 89%	Ruotsi 84%	Suomi 62%	Latvia 58%	Romania 54%	Unkari 48%	Viro 48%	Tsekki 46%	Norja 43%
Antaa ihmisten ilmaista mielipiteensä	Ruotsi 90%	Viro 80%	Romania 74%	Latvia 70%	Suomi 69%	Tsekki 67%	Norja 62%	Unkari 54%	Tanska 51%
Valistaa yleisöä	Viro 85%	Norja 83%	Romania 80%	Latvia 76%	Unkari 67%	Tsekki 52%	Suomi 50%	Tanska 45%	Ruotsi tyhjä
Kertoo tarinoita maailmasta	Suomi 77%	Unkari 74%	Latvia 69%	Viro 64%	Romania 59%	Tsekki 33%	Ruotsi tyhjä	Norja tyhjä	Tanska tyhjä